

1887—1907

БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ

ПРИ ВЪЗШЕСТВИЕТО НА

НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗЪ ФЕРДИНАНДЪ I-и
на Българския Престо́лъ

И ДНЕСЪ

Двадесетъ-годишната отъ царуванетоъ Му.

1887—1907

Запасенъ артилерійски подпоручикъ
на рапортъ при
НЕГОВО ЦАРСКО ВИСОЧЕСТВО ГОСПОДАРЯ.

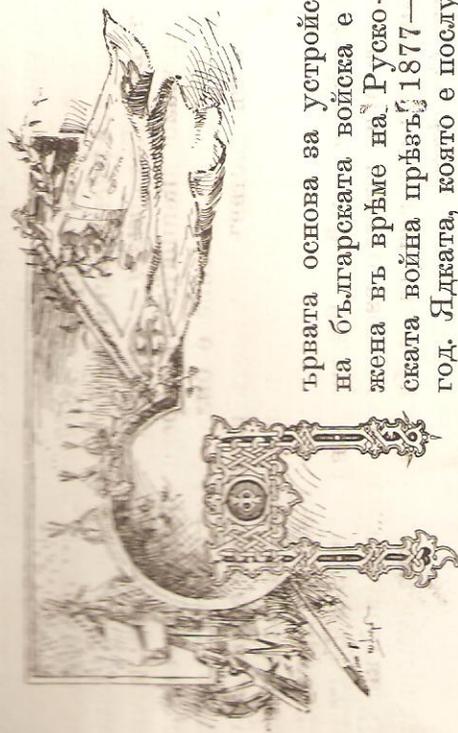

Етюдъ на Т. Ц. В. КНЯЗЕТЪ БОРИСЪ И КИРИЛЪ.
(Скѣца — акварель.)

ГЛАВА ПЪРВА.

Развитие на българската войска отъ освобождението на България до възшествието на Негово Царско Высочество на българския Престолъ.

Първата основа за устройството на българската войска е положена въ време на Руско-Турската война прѣзъ 1877—1878 год. Джката, която е послужила за нейното създаване, сж българскитѣ доброволци, които, слѣдъ като взеха участие въ възстанията и въ Орбско-Турската война прѣзъ 1876 год., проникнати отъ безгранична любовъ къмъ отечеството си, съчувствующи на участъта на народа, отъ срѣдата на който сж излъзли, водими отъ високъ патриотизмъ и чисти идеали (благото на отечеството), сж се явили въ гр. Кишиневъ и сж по-стѣпили въ редоветѣ на руската войска, за да взематъ участие въ освободителната война, която тогава се приготовляваше.

Първата идея за групирането на тѣзи доброволци въ организирани единици е даде тогавашни руски

воененъ министръ Д. Милотинъ, въ Ливадия, съ резолюцията си отъ 20-и октомврий 1876 г., която гласи:

„За да се облекчи настѣплението на рускитѣ войски отъдѣ Дунава, трѣбва да се сформирагъ нѣколко български дружини, които да послужатъ за ядро на поналагъщото развитие на българското опълчение“.

На 1-и априлий 1877 год., въ гр. Кишеневъ, отъ пристигналитѣ изъ Румъния, Сърбия и България български доброволци, се е съставилъ *нѣмня конвой* на Негово Имп. Височество Николай Николаевичъ Старшии, въ 3 дружиненъ съставъ, съ по 2 роты въ дружината. Въ конвоя сж биле зачислени всички служжаци въ руската армия български офицери.

Числото на тѣзи доброволци скоро нарастнало до тамъ, че станало необходимо да се даде на конвоя широка организация.

За това, на 17-и априль 1877 год., съ приказъ по дѣйствиющата руска армия № 40, конвоя е билъ прѣименуванъ въ „*Българско Опълчение*“. — Отъ тукъ почва своето начало днешната българска армия. Организацията на това опълчение е била слѣдующата: шесть дружини въ съставъ отъ петъ роты въсѣка една. Дружинитѣ сж биле сведени въ три отдѣлни бригади, така: 1-а и 2-а дружина — въ 1-а Бригада, 3-я и 4-а дружина — въ 2-а Бригада, и 5-а и 6-а дружина — въ 3-я Бригада. Кадръ за опълчението взели отъ рускитѣ войски. За началникъ на опълчението е билъ назначенъ генералъ майоръ *Столѣтовъ*.

Съ сжщата заповѣдъ се е прѣдписвало формируванieto на шесть конни сотни, но въ дѣйствителность по-късно е била формирувана *само една*.

На 25-и априлий Българското Опълчение е трѣгнало на пътъ отъ Кишеневъ за Плоещъ; тамъ то е прѣкарало съкратенъ курсъ на обучението.

На 18-и май 1877 год., въ Плоещъ, съ собствена рѣка, Негово Имп. Височество Николай Николаевичъ е далъ първото знаме на Опълчението, изпратено отъ гр. Самара. Това знаме, съ руския трикольоренъ цвѣтъ — бѣлъ, синъ и червенъ, е било повѣрено на 3-я дружина.

Слѣдъ прѣминаванието на Дунава отъ рускитѣ войски при Свищевъ, една часть отъ дружинитѣ, а именно: 1-а, 2-а, 3-я и 5-а, сж биле придадени къмъ отряда на генералъ Гурко и сж взели живо участие въ сраженията при Стара-Загора и Казанлъкъ, а въ последствие и при отбраната на Шипченския проходъ, където е пристигнала и 4-а дружина. Отъ 2-и до 12-и августъ дружинитѣ мѣжественно сж отбранявали своитѣ позиции противъ цѣлата армия на Сюлейманъ-Паша и тѣмъ единственно се дължи задържанieto на Шипченския проходъ. Съ геройската защита на Балканитѣ тѣ съ собствената си кръвъ написаха първата и най-славната страница на нашата нова военна история. На 16-и августъ, началникъ щаба на операционната армия, генералъ *Непокойницки*, е посѣтилъ тѣхния бивакъ и отъ страна на Императора е произнесалъ слѣдующитѣ думи прѣвъ тѣхъ: „Негово Имп. Величество и Негово Вис. Главнокомандующия ме изпратиха да поблагодаря на Българското Опълчение за неговата *араврость* и *самонажертвование* *прѣзъ ерѣме на боеветъ*; Негово Височество Главнокомандующия е *взыглетъ и крайно доволенъ отъ ваи*“.

Когато тѣзи дружини, сформирувани въ началото на военитѣ дѣйствия, сж се бияли по върховетѣ на Балкана, нови дружини сж биле формираны въ Свищевъ, подъ ржководството на полковникъ Горсакова. На тази цѣль, още на 20-и юний 1877 год., отъ 6-тѣ опълченски дружини биле отдѣлени по една рота, които било сведени въ 6 дружини съ номера 7 до 12. Въсѣка отъ 12-тѣ опълченски дружини е имала по 4 роты. На 1-и октомврий 1877 год. и новитѣ 6 дружини биле включени въ състава на съществующитѣ три бригади (по 4 дружини въ всѣка). И тѣй, къмъ края на войната опълченскитѣ дружини достигнали числото 12.

Слѣдъ сключванието на Санъ-Стефанския договоръ, Вълчария, въ границитѣ на Видинския, Раховски, Русенски, Търновски, Варненски, Софийски, Пловдивски, Сливенски, Солунски, Сѣрски, Битолски и Скопски санджаки, е била призната за автономно Княжество. Възъ основа на ст. ст. VІ-а и VІІ-а отъ този договоръ, на рускитѣ е било прѣдоставено да организиратъ вътрѣш-

ното устройство и националната армия на това Княжество. Тъзи мисия е била възложена на Князь Дондуковъ-Корсаковъ, за която цѣль, той е издалъ на 25-и априль 1878 год. въ проектъ, "Временния правила для образования Земскаго войска Княжества Болгарскаго". Съгласно § 1 на тѣзи правила, всѣки български поданикъ е билъ длъженъ да служи въ Земската войска. На служба могли да бждатъ повикани всички граждани на възраст отъ 20—30 години; допуцали се освободения по семейни и други причини. Продължителността на службата подъ знамената не била опредѣлена. Организацията на войската се прѣдвиздала милиционна, а комплектуването трѣвало да се извършва по териториалната система: всѣки окръгъ давалъ извѣстно число хора, които трѣбвало да формиратъ пѣхотни, артилерийски и пионерни роти и конни сотни. Прѣдвиздало се, пѣхотнитѣ роти и коннитѣ сотни да се свеждатъ въ дружини, а споредъ нуждата — и въ по-големѣ единици (бригади, дивизии или отряди).

Все кѣмъ туй вѣрме сх биле издадени: Инотрукция за обучение на войницитѣ отъ българската земска войска и едно разписание за нейната организация и за териториалното раздѣление на Княжеството.

Ето и това разписание:

Окръзи	ОБРЪЖГА ЩЕ ДА ДЕ			Називаня на пѣхот. дружини, №-та имъ съставляватъ дружинитѣ.	Називаня на коннитѣ дружини, №-та имъ съставляватъ дружинитѣ.
	Пѣхотни роти № №	Артил. роти № №	Кавал. сотни № №		
Русе . . .	1, 2, 3, 4,	1, 2	1	Русска друж. № 1-а, роти: 1, 2, 3 и 4.	Русска кон. на друж. 1-а, сотни: 1, 2, 3, 4 и 5.
Шумевъ . . .	5	3	$\frac{1}{2}$ 2	Разградска др. № 2-а, роти: 5, 6, 7 и 8.	
Разградъ . . .	6, 7	—	$\frac{1}{3}$ 2		
Ески-Джумая . . .	$\frac{1}{2}$ 8-та	—	$\frac{1}{3}$ 3	Сливстренска др. № 3-а, роти: 9, 10, 11 и 12.	
Вил-Пазаръ . . .	$\frac{1}{2}$ 8-та	—	$\frac{1}{3}$ 3	Свищовска др. № 4-а, роти: 13, 14, 15 и 16.	
Силистра . . .	10, 11, 12	—	$\frac{2}{3}$ 4	Плѣвенска др. № 5-а, роти: 1, 18, 19 и 20.	
Тутраканъ . . .	9	—	$\frac{1}{3}$ 4		
Свищовъ . . .	13, 14	—	$\frac{1}{6}$ 5		
Никополъ . . .	15, 16	—	$\frac{1}{6}$ 5		
Плѣвевъ . . .	17, 18, 19, 20	—	$\frac{2}{3}$ 5		
Видинъ . . .		4, 5, 6, 7	$\frac{1}{2}$ 1	Видинска друж. № 6-а, роти: 1, 2, 3 и 4.	
Л-Паланка . . .	5, 6, 7, 8		$\frac{1}{2}$ 2	Л-Паланска др. № 7-а, роти: 5, 6, 7 и 8.	
Кула . . .	1, 2, 3, 4		$\frac{1}{2}$ 1	Бѣлоградч. др. № 8-а, роти: 9, 10, 11 и 12.	
Бѣлоградчикъ . . .	9, 10		$\frac{1}{2}$ 2	Берковска др. № 9-а, роти: 13, 14, 15 и 16.	
Берковица . . .	11, 12, 13, 14, 15, 16		$\frac{2}{3}$ 3	Врачанска др. № 10, роти: 17, 18, 19 и 20.	
Вратца . . .	17, 18, 19, 20, 21, 22		$\frac{2}{3}$ 4	Раховска друж. № 11-а, роти: 21, 22, 23 и 24.	
Рахово . . .	23, 24	8, 9, 10	$\frac{1}{3}$ 3	Орханйиска др. № 12-а, роти: 25, 26, 27 и 28.	
Орханье . . .	25, 26, 27, 28		$\frac{1}{3}$ 4		

Окръзи	О К Р Ъ Ж А Щ Е Д А Д Е			Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.	Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.
	Пъхотни роты № №	Артил. роты № №	Кавал. сотни № №		
Търново (съ нахитъ)	1, 2, 3, 4, 5	11, 12, 13, 14, 15	1, 2	Търновска др. № 13-а, роты : 1, 2, 3 и 4.	Търновска конна друж. № 8-а, сотни : 1, 2, 3 и 4.
Келичарево					
Дръново				Еленска друж. № 14-а, роты : 5, 6, 7 и 8.	
Раковци			3	Габровска др. № 15-а, роты : 9, 10, 11 и 12.	
Тръвна			4	Севинска др. № 16-а, роты : 13, 14, 15 и 16.	
Ловечъ (съ нахитъ Троянъ)	15, 16, 17, 18, 19, 20			Ловчанска др. № 17-а, роты : 17, 18, 19 и 20.	
Севлиево	11, 12, 13, 14	16	1/2 5		
Габрово	9, 10		1/6 5		
Осм - Паздъль (съ нахитъ Котель)	6		1/3 5		
Елена и Белево	7, 8		1/6 5		
Варна		17, 18	1/3 с.	Провадийска др. № 18-а, роты : 1, 2, 3 и 4.	Формирова конна сотня.
Провадия	1, 2		1/6		
Пазарджикъ	3		1/6		
Балчикъ	2/3 4		1/6		
Мангалия	1/3 4		1/6		

Окръзи	О К Р Ъ Ж А Щ Е Д А Д Е			Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.	Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.
	Пъхотни роты № №	Артил. роты № №	Кавал. сотни № №		
София	1, 2, 3	(19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26)	1, 2	Софийска друж. № 19-а, роты : 1, 2, 3 и 4.	Соф. конна др. № 4-а, сотни : 1, 2, 3, 4, 5.
Дубица	1/4 4			Златишка друж. № 20-а, роты : 5, 6, 7 и 8.	Соф. конна др. № 5-а, сотни : 6, 7, 8, 9, 10.
Ихтиманъ	2/4 4			Кюстендил. др. № 21-а, роты : 9, 10, 11 и 12.	
Бястославъ	7, 8, 9, 10, 11, 12	27, 28, 29, 30	2/3 5	Радомирска др. № 22-а, роты : 13, 14, 15 и 16.	
Славковъ			1/3 6	Пиротска друж. № 23-а, роты : 17, 18, 19 и 20.	
Валчица	5		1/3 6	Пиротска друж. № 24-а, роты : 21, 22, 23 и 24.	
Радомиръ	13, 14, 15, 16		7, 8	Браианска др. № 25-а, роты : 25, 26, 27 и 28.	
Джузепъ	6	(17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30)	9, 10	Трънска друж. № 26-а, роты : 29, 30, 31 и 32.	
Пиротъ			1/3 6		
Враца					
Трънъ	31, 32				
Пловдивъ	1, 2, 3, 4	(31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38)	1, 2, 3	Пловдивска др. № 27-а, роты : 1, 2, 3 и 4.	Пловд. кон. др. № 6-а, сотни : 1, 2, 3, 4, 5.
П. Пазарджикъ	9, 10, 11, 12		4, 5	Пазардж. друж. № 28-а, роты : 9, 10 и 11.	
Хасково	13, 14, 15, 16, 17, 18		6, 7	Пазардж. друж. № 29-а, роты : 5, 6, 7 и 8.	Пловд. кон. др. № 6-а, сотни : 6, 7, 8, 9, 10, 11.
Ст.-Згора	19		1/3 8	Хасковска друж. № 30-а, роты : 13, 14, 15 и 16.	
Канлълъкъ	20		1/3 8	Казанлъкъска др. № 31-а, роты : 17, 19 и 20.	
Чорнакъ	21, 22, 23, 24		(8, 9)	Чирпанска др. № 32-а, роты : 21, 22, 23 и 24.	
Мустафа паша (съ частъ отъ Одринъ)	25, 26, 27, 28	39, 40	10, 11	Одринска др. № 33-а, роты : 25, 26, 27 и 28.	

Санджакъ (Туберни)	Окръзи	О К Р Ж Г А Щ Е Д А Д Е			Название на пѣхот. дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.	Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои сотни се съставляватъ дружинитъ.
		Пѣхотни роты № №	Артил. роты № №	Кавал. сотни № №		
Ж	Сливень . . .	1, 2	41, 42, 43	1	Сливенска друж. № 34-а, роты: 1, 2, 3 и 4.	Сливен кон-на др. № 8-а, сотни: 1, 2, 3, 4, 5.
Ж	Кариабатъ . .	3		$\frac{1}{6}$ 2	Ямболска друж. № 35-а, роты: 5, 6, 7 и 8.	
Ж	Ямболъ . . .	5, 6		$\frac{1}{2}$ 2	Бургаска друж. № 36-а, роты: 9, 10, 11 и 12.	
Ж	Нова-Загора . .	7, 8		3	Кръкъ-Клиска др. № 37-а, роты: 13, 14, 15 и 16.	
О	Айтосъ . . .	4			Бунаръ-Хисарска др. № 38-а, роты: 17, 18, 19 и 20.	
Ж	Месемврия . .	9		$\frac{1}{6}$ 2		
Ж	Ахилало . . .	10				
О	Бургасъ . . .	11, 12	44, 45	4		
Ж	Казлъ-Агачъ . .	13, 14	--	$\frac{1}{6}$ 2		
Ж	Къркъ-Клисе . .	15, 16		$\frac{1}{3}$ 5		
Ж	Бунаръ-Хисаръ	17, 18		$\frac{1}{3}$ 5		
О	Баба-Ески . . .	19		$\frac{1}{6}$ 5		
Ж	Луле-Бургасъ . .	20		$\frac{1}{6}$ 5		
Ж	Солунъ . . .	1, 2, 3		$\frac{2}{3}$ 1	Солунска друж. № 39-а, роты: 1, 2, 3 и 4.	Солунска конна друж. № 9-а, сотни: 1, 2, 3, 4, 5.
Ж	Енидже-Вардарско (съ $\frac{1}{4}$ Водень) . . .	4, 5, 6		$\frac{1}{3}$ 2	Вардарска друж. № 40-а, роты: 5, 6, 7 и 8.	
Ж	Кукушь . . .	9, 10, 11, 12		3	Кукушка друж. № 41-а, роты: 9, 10, 11 и 12.	
Ж	Дойранъ (Поляна) . . .	17, 18		$\frac{1}{3}$ 2	Струмишка друж. № 42-а, роты: 13, 15 и 16.	
Ж	Струмица . . .	13, 14, 15, 16		4	Полянска друж. № 43-а, роты: 17, 18, 19 и 20.	
О	Тившевъ . . .	7, 8		$\frac{1}{3}$ 2	Велешка друж. № 44-а, роты: 21, 22, 23 и 24.	
О	Велесъ . . .	19, 20, 21, 22, 23, 24	46, 47	5		

Санджакъ (Туберни)	Окръзи	О К Р Ж Г А Щ Е Д А Д Е			Название на пѣхот. дружини, №-та имъ и отъ кои роты се съставляватъ дружинитъ.	Название на коннитъ дружини, №-та имъ и отъ кои сотни се съставляватъ дружинитъ.
		Пѣхотни роты № №	Артил. роты № №	Кавал. сотни № №		
Ж	Соресъ . . .	1, 2, 2, 4	48, 49, 50, 51	1, 2	Сереска друж. № 45-а, роты 1, 2, 3 и 4.	Сереска конна др. № 10-а, сотни: 1, 2, 3, 4.
Ж	Зихна . . .	5		$\frac{1}{6}$ 3	Кавалска друж. № 46-а, роты: 5, 6, 7 и 8.	
Ж	Попрокопъ . . .	11, 12		$\frac{1}{3}$ 4	Драмска друж. № 47-а, роты: 9, 10, 11 и 12.	
Ж	Равногъ (Мехомия) . . .	15		$\frac{1}{3}$ 4		
О	Петричъ . . .	16		$\frac{1}{6}$ 5		
Ж	Мелникъ . . .	13, 14	5, 2	$\frac{1}{3}$ 4	Мелничка друж. № 48-а, роты: 13, 14, 15 и 16.	
Ж	Домиръ-Хисаръ	7, 8		$\frac{5}{6}$ 5		
Ж	Драма . . .	9, 10		$\frac{1}{2}$ 3		
Ж	Болджо . . .	$\frac{2}{3}$ 6		$\frac{1}{6}$ 3		
Ж	Канала . . .	$\frac{1}{3}$ 6		$\frac{1}{6}$ 3		
Ж	Витола . . .	1, 2, 3, 4	53, 54, 55, 56, 57, 58	1, 2	Витолака друж. № 49-а, роты: 1, 2, 3 и 4.	Витола конна др. № 11-а, сотни: 1, 2, 3, 4, 5.
Ж	Приштиъ . . .	5, 6, 7, 8	59, 60	3, 4	Приштинска друж. № 50-а, роты: 5, 6, 7 и 8.	
Ж	Леринъ (съ $\frac{1}{3}$ Бив-Бучакъ)	9, 10, 11, 12		5	Леринска друж. № 51-а, роты: 9, 10, 11 и 12.	Витола конна др. № 12-а, сотни: 6, 7, 8, 9.
Ж	Охридъ . . .	13, 14, 15		6	Охридска друж. № 52-а, роты: 12, 13, 14 и 15.	
Ж	Рископъ-Дръбобой	16, 17, 18		$\frac{1}{3}$ 7		
Ж	Кичево . . .	19, 20		$\frac{4}{3}$ 7	Кичевска друж. № 53-а, роты: 17, 18, 19 и 20.	
Ж	Корча . . .	21, 22		$\frac{1}{3}$ 7	Корчанска друж. № 54-а, роты: 21, 22, 23 и 24.	
Ж	Востуръ (съ Старовъ и $\frac{1}{10}$ Колоши)	23, 24, 25, 27, 28	61, 62	8, 9	Старовска друж. № 55-а, роты: 25, 26, 27 и 28.	

Санджакакъ (Губерния)	Окръжи	О К Р Ъ Ж И Ц Ъ Е Д А Д Е			Називанне на пѣхот. дружини, № та и въ сѣставяватъ дружини.	Називанне на коннитѣ дружини, № та и въ сѣставяватъ дружини.
		Пѣхотни роти № №	Артил. роти № №	Кавал. сотни № №		
Скопие	1, 2			2/3 1	Скопска друж. № 56-а, роти : 1, 2, 3 и 4.	Скопска конна др. № 13-а, сотни : 1, 2, 3, 4, 5.
Куманово	5, 6, 7, 8			2		
Щипъ	3, 4			1/2 3	Кумановска др. № 57-а, роти : 5, 6, 7 и 8.	
Родовичъ	13			1/6 3	Тетовска друж. № 58-а, роти : 9, 10, 11 и 12.	
Егри-Паланка	16		63, 64	4		
Кочане	11, 12		—	1/3 1	Кратовска друж. № 59-а, роти : 13, 14, 15 и 16.	
Кратово	14, 15		—	1/3 3		
Тетово	9, 10		—	5		

Споредъ това разписанне състава на земската войска е билъ:

59 пѣхотни дружини, всѣка отъ по 4 роти;

13 конни дружини, отъ по 4 до 6 сотни всѣка;

17 батареи по 8 оръждия — отъ по 2 артил. роти;

30 артилер. роти за мѣстна тѣхническа и артилерийска служба. Численния съставъ е билъ:

236 пѣхотни роти по 250 души = 59,000

65 конни сотни " 150 " = 9,750

64 артил. роти " 250 " = 16,000

А всичко . . . 84,750 души.

Прѣдначертаната горѣ организация не е могла да се изпълни, понеже формирането на войскови части е било възможно само въ тази частъ на Санъ-Стефанска България, която е била окупирана отъ рускиѣ войски; въ Македония е стояла още турската армия, а окръжитъ Врански, Пиротски и Нишки сж биле окупирани отъ сърбитѣ. Всѣдствие на това въ Македония и въ пос-

лѣднитѣ три български окръжи не сж могли да се организиратъ означенитѣ въ разписанието войскови части.

Съ приказъ № 1 отъ 8 юлий 1878 г. се полага основата на българската земска войска въ окупиранитѣ отъ рускиѣ области. Щаба на опълчението билъ разформируванъ, а на 15 юлий с. г. опълченскитѣ дружини биле прѣименовани въ „пѣши дружини на българската земска войска“ и получили особена номерация.

За кадръ на българската земска войска послужили тѣзи 12 дружини, които въ началото на пролѣтга прѣзъ 1878 г. биле разположени така: 1-а въ Пловдивъ, 2-а въ София, 3-я и 4-а въ Родопитѣ, 5-а, 6-а и 7-а въ Котелъ, 8-а и 10-а въ Сливенъ, 9-а въ Търново, 11-а въ Айтосъ — Карнобатъ, а 12-а въ Карлово — Калоянферъ. Тѣзи дружини, обаче, биле останали съвсѣмъ въ слабъ съставъ, загова прѣзъ 1878 година Императорския руски комисаръ е издалъ заповѣдь, съ която сж биле произведени два набора, единия прѣзъ мѣсецъ априль, а другия прѣзъ юлий сжщата година. Новобранцитѣ сж послужили да попълнятъ сжществуящитѣ 12 опълченски дружини до 1000 души, а отъ остатъка (17000), съ приказъ № 5 отъ 12 августъ, било заповѣдано да се сформиратъ още 15 пѣши дружини, 6 конни сотни и 6 батареи. По-късно биле сформирани въ Шуменъ и Варна още 2 дружини. Така щото до началото на 1879 година състава на българската войска е достигналъ до: 29 пѣхотни дружини (а по-послѣ 30 дружини), 6 конни сотни, 6 артилерийски роти (батареи).

Пѣхотнитѣ дружини и коннитѣ сотни сж носили наименованне споредъ пунктта на квартированieto имъ, както слѣдва:

а) Пѣхотни дружини:

1-а Софийска	8-а Врачанска
2-а Кюстендилска	9-а Търновска
3-я Радомирска	10-а Севлиевска
4-а Самоковска	11-а Ловченска
5-а Орханййска	12-а Габровска
6-а Видинска	13-а Еленска
7-а Л. Паланска	14-а Русенска

15-а Свищовска	23-я Казанлъшка
16-а Плевненска	24-а Ст.-Загорска
17-а Разградска	25-а Хасковска
18-а Силистренска	26-а Сливенска
19-а Шуменска	27-а Ямболска
20-а Пловдивска	28-а Бургаска
21-а "	29-а Варненска
22-а Т.-Пазардж.	

б) *Солни*: в) *Батарей*:

1-а Софийска	1-а вѣ София
2-а Видинска	2-а " Видинѣ
3-я Търновска	3-я " Търново
4-а Русенска	4-а " Руссе
5-а Пловдивска	5-а " Пловдивѣ
6-а Сливенска	6-а " Сливенѣ

За формирането на тѣзи войски сж биле взети офицери, подофицери и въоръжение отъ руската окупационна армия и прѣимущественно отъ служилитѣ въ опълчението. За по-нагатагъшното попълване войската съ команденъ персоналъ въ Търново е била сформирана учебна дружина (за подофицери), въ Пловдивъ — учебна команда (за офицери), а въ София — Военно училище (за офицери).

Тази организация, обаче, неможа да се осъществи. Берлинския конгресъ, който се бѣ събралъ да ревизира Санъ-Стефанския договоръ, разпожжса България на нѣколко части, а именно: Сѣверна България съ граници Дунава и Балкана заедно съ Софийската областъ е образувала *Българското васално Княжество*; Южна България между Родопитѣ и Балкана, съ автономно управление, била нарѣчена *„Източна Румелия“*; *Добруджа* е била дадена на Румжния, и окръжитѣ *Нишки*, *Пиротски* и *Врански* — на Сърбия; *Македония* е останала подъ правото владичество на Султана.

Отъ политическото раздѣление на България е послѣдвало и раздѣлянието на военнитѣ сили. Съ присагаъ № 27 отъ 1879 г. се отдѣлятъ отъ общото управление на българската земска войска пѣшитѣ дружини подъ № № 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 и 28,

коннитѣ сотни № № 5 и 6 и багарейтъ № № 5 и 6, като се подчиняватъ на Източно-Румелийския генералъ-губернаторъ.

Слѣдъ раздѣлянето на войскитѣ на Княжески и Областни до 6-и септемврий 1885 год., всѣка една отъ тѣхъ се е развивала самостоятелно.

Развитието на Княжескитѣ Войски.

Съ заповѣдь по Военното управление № 45, отъ 1 юний 1879 г., Сѣверна България била раздѣлена на два военни отдѣла: Източенъ, съ сѣдалище въ Шуменъ, и Западенъ — въ Пльвенъ. На Източния отдѣлъ били подчинени пѣшитѣ дружини № № 9, 10, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, коннитѣ сотни № № 3 и 4 съ пионерната рота.

На Западния отдѣлъ били подчинени пѣшитѣ дружини 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 15, 16, 21; и Видинската конна сотня № 2.

Слѣдъ отдѣлянето на Южно-Българскитѣ дружини Сѣверо-Българскитѣ, съ приказъ № 36 отъ 1879 г., били прѣномерирани и прѣименовани, както слѣдва:

Софийска.	№ 1	Свищовска	№ 15
Кюстендилска	№ 2	Пльвенска	№ 16
Радомирска	№ 3	Търновска	№ 17
Самоковска.	№ 4	Габровска.	№ 18
Тетевенска.	№ 5	Шуменска	№ 19
Л. Паланк.	№ 7	Варненска	№ 20
Вратчанска.	№ 8	Еленска	№ 21
Берковска.	№ 9	Рааградска	№ 22
Видинска.	№ 10	Русчукска	№ 23
Ловченска	№ 13	Силистрен.	№ 24
Севлиевска	№ 14		

Всичко 21 дружина; оставали неформирани по редътъ на номерата дружинитѣ 6-а, 11-а, 12-а.

На 14-и май 1879 г. били обявени за врѣменно ржководство „Общія основанія образованія и устройства земскаго войска Княжества Болгарскаго“. Тѣзи правила не можеха да просъществуватъ дълго врѣме. На 17-и декемврий сѣщата 1879 г. биде утвърдено „Приврѣменно положение за българската войска“. Това положение при-

повтаря чл. 11 отъ гласуваната на 16 април 1879 г. Търновска конституция, споредъ която Княза е върховенъ началникъ на всички въоръжени сили на княжеството, както въ мирно, тъй и въ военно врѣме. Всички български поданници отъ 21 до 40 год. възраст се задължаватъ да служатъ въ войската; подъ знамената служба е била опрѣдѣлена 4 години. Въ гл. III на положението е прѣдвидено въ княжеството да има 21 пѣши дружини, 4 конни сотни, 6 пѣши батареи, 1 планинска батарея, 1 конна батарея, 1 1/2 пионерни роти, 1 обсадна рота, и команда на мѣстния артилерийски паркъ Пѣшитѣ дружини се формиратъ въ ротенъ съставъ и трѣбва да броятъ въ мирно врѣме 608 души; батареята се прѣдвижда 8-оръдейна съ 293 души пѣшата, 268 планинската и 155 конната. Коннитѣ сотни трѣбвало да броятъ по 154 души, пионернитѣ роти по 255 души, осадната рота 320 души и командата на мѣстния паркъ 100 души. *Всичко* въ мирно врѣме княжеската войска трѣбвало да брой на дѣйствителна служба 16240 души. Съ особенъ щатъ било опрѣдѣлено и числото на офицеритѣ въ разнитѣ части и учредения. Положението давало право на Военния министеръ въ бѣдѣще да създаде всички необходими артилерийски учредения. Княжеството е било раздѣлено на три военни отдѣла, въ които сж влизали: въ Софийския 1, 2, 3, 4 и 5 дружини, конвоя, конната сотня; въ Западния 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16 и Видинска № 2 конна сотня; въ Източния 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 и коннитѣ сотни № 3 и № 4.

Прѣзъ 1880 г., 3-и декемврий, бѣ издаденъ „Законъ за народното опълчение“, споредъ който службата подъ знамената е била опрѣдѣлена за пѣхотата 2 години и за специалнитѣ родове войски 3 години. Общата служба е била раздѣлена: 10 години въ дѣйствующата армия, а останалото врѣме въ народното опълчение.

Въобщо, може да се каже, че до 1880 г. въ княжеството не е имало единъ положителенъ законъ за организацията на армията както за мирно, тъй и за военно врѣме, къмъ изпълнението на които би трѣбвало постепено да се стрѣми правителството; всичко се е устроило врѣменно и въ видъ на опитъ. Всецѣло

организацията е зависѣла отъ личнитѣ възгледи на военнитѣ министри; тя не е била поставена на една ядра и положителна основа.

Следъ преименованието на Сѣверно-Българскитѣ пѣши дружини (приказъ № 36 1879 г.) оставали неформирани по редъ на номерата дружинитѣ 6-а, 11-а и 12-а. Прѣзъ 1880 година сформирали 11-а Орханийска и 12-а Раховска дружини. Едновременно съ това формиратъ и нова 1-а сотня, а сжществуващата № 1 конна сотня се отдѣля, като самостоятелна единица и се преименува въ „Собственъ на Н. В. конвой“. Прѣзъ сжщата 1880 год., съ заповѣдь № 35, се заповѣдвало формирати въ Плевенъ на една скорострѣлна батарея, която отъ 30-и мартъ с. г. започнала да функционира, но скоро била раформирана, като материалната ѣ часть била съддена въ обсадната рота.

Прѣзъ сжщата година 6-тѣ батареи биле сведени въ единъ *артилерийски полкъ*. Отъ сжществуящитѣ 4 сотни сформирали *коненъ полкъ* а отъ планинската и конна батареи сформирали „Софийско артилерийско отделение“ отъ двѣ батареи. Малко по-късно къмъ туй отделение придали пѣрвата на Н. В. батарея, а вмѣсто нея сформирали нова № 1 батарея.

Прѣзъ годинитѣ 1881—82 пѣхотата и конницата се помиратъ въ застой; развива се само артилерията. Прѣзъ 1881 год. сформиратъ № 6-а Плевенска дружина, като сжществуваща № 16-а Плевенска дружина преименушатъ въ 16-а Провадийска пѣша дружина. Прѣзъ 1882 г. сж били сформирани двѣ подвижни и една постоянна оръжейни майсторски; освѣнъ това открива се въ Шуменъ 3-я подвижна оръжейна занаятчииница. Формирана била 9 с. м. далекобойна батарея; отъ раформированата обсадна рота сформирали 8 с. м. далекобойна батарея.

Прѣзъ 1883 год. се започва отново по-широко развитие на армията. Прѣзъ тази година военнитѣ отделения били вскрити, а сжществуящитѣ 24 пѣши дружини сж били сведени въ 4 бригади — по 6 въ всѣка.

Въ 1-а бригада, съ щабъ въ Софил, влизали 1, 2, 3, 4, 5 и 6 дружини.

Въ II-а бригада, съ щаба въ Плъвенъ, влизаха 7, 9, 10, 11, 13 и 14 дружини.
Въ III-а бригада, съ щаба въ Русе, влизаха 15, 17, 19, 21, 23 и 24 дружини.
Въ IV-а бригада, съ щаба въ Шуменъ, влизаха 8, 12, 16, 18, 20 и 22 дружини.

Сформирана се конния полкъ въ 6 сотни; но слѣдъ малко отново се прѣформира въ 4-сотенъ и доби названіе „2-и коненъ полкъ“. Останаха не включени въ полка двѣ сотни. Впоследствие отъ тѣзи двѣ сотни и отъ другъ наново формирани въ София сформираха новъ коненъ полкъ, който получава наименованіе „1-и на Н. В. коненъ полкъ“. Съ заповѣдь № 447 отъ 1883 год. отъ 1-и на Н. В. и отъ 2-и конни полкове сформираха „конна бригада“.

За да се доведе артилерията въ съразмѣрностъ съ другитѣ родове войски прѣзъ 1883 г. отъ съществуващия артилерийски полкъ било заповѣдано да се сформира една нова батарея, като слѣдъ това съществуващитѣ 12 багарей се развѣрнатъ въ два артилерийски полка съ по двѣ отдѣления въшки единъ.

Прѣзъ 1883 год. купили яхтата на П. В. „Александръ I-и“, която била записана въ списъцитѣ на флота.

Прѣзъ 1884 г., съ Указъ № 41 князъ Кантакузинъ въ качеството си на Воен. министръ въведе полковата система, като по този начинъ положи началото на една по-солидна организация. Отъ съществуващитѣ 24 дружини той сформира 8 пѣши полка, както слѣдва:

1-и и 2-и *Собф. на Н. В. полкъ*, съ сѣдалище въ София; въ този полкъ влѣзоха дружинитѣ: 1-а Софийска на Н. В., 5-а Тетевенска и 6-а Плъвенска.

3-и и 4-и *Струмски полкъ*, съ щаба въ гр. Кюстендилъ; въ този полкъ влѣзоха дружинитѣ: 2-а Кюстендилска, 3-я Радомирска и 4-а Самоковска.

5-и и 6-и *Бдински полкъ*, съ щаба въ Видинъ; въ този полкъ влѣзоха дружинитѣ: 7-а Л-Паланска, 9-а Берковска и 15-а Свищовска.

7-и и 8-и *Плъвенски полкъ*, съ щаба въ Ловечъ; въ полка влѣзоха дружинитѣ: 10-а Видинска, 13-а Ловчанска и 14-а Сепленска.

9-и и 10-и *Дунавски полкъ*, съ щаба въ гр. Русе; въ полка влѣзоха дружинитѣ: 19-а Шуменска, 23-а Русенска и 24-а Силистренска.

11-и и 12-и *Търновски полкъ*, съ щаба въ Търново; въ полка влѣзоха дружинитѣ: 17-а Търновска, 18-а Габровска и 21-а Еленска.

13-и и 14-и *Пръславски полкъ* съ щаба въ Шуменъ; въ полка влѣзоха дружинитѣ: 8-а Врачанска, 11-а Орханска и 22-а Разградска.

15-и и 16-и *Приморски полкъ*, съ щаба въ Варна; въ полка влѣзоха дружинитѣ: 12-а Раховска, 16-а Провадска и 20-а Варненска.

Прѣвъ ежпата (1884) година коннитѣ сотни по дълга пинание „ескадрони“.

Може да се каже, че 1884 год. за артилерията и конницата мина безслѣдно.

Прѣзъ 1885 г., до съединението на 6 септемврий, не внаправиха нѣкои особенни нововъведения въ армията. Новонриетѣ роты достигнали числото 4, като сформираха пинорна дружина, въмъ която е била придадена една една телеграфна рота.

Съ указъ № 2 отъ 19 януарий въстановиха „Закона на народното опълчение“ отъ 3-и декемврий 1880 г., който на 12 поемврий 1883 год. бѣ отмиъненъ.

Полковетѣ бѣха разпрѣдѣлени по 2 въ 4 бригади, както слѣдва: 1-и и 2-и въ 1-а бригада, 3-и и 4-и въ 2-а бригада, 5-и и 6-и въ 3-я бригада и 7-и и 8-и въ 4-а бригада.

ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ.

Милцията на Източна Румелия, споредъ Организацонна уставъ отъ 14-и августъ 1879 година, е съставявала частъ отъ отоманската армия. Тя е била дльзена да има участие въ отбраната на Империята противъ външнии нападения, но не и да излиза отъ границитѣ на областта.

Вечитѣ способни да носятъ оружие Румелийски граждани бѣвъ разлика съ поддлежали на военна служба въ продължение на 12 години, начная отъ 20 го-

дишна възраст. Въ случай на неприятелско нападение, всѣкой здравъ жителъ на областта, отъ 18 до 50 год. възраст, е на разположението на главния управителъ, за отбраната земята на областта.

Милицията е била раздѣлена на три категории (класа), къмъ които тя е принадлежала последователно прѣвъ единъ периодъ отъ по 4 години, а именно: първо опълчение отъ 20 до 24 год., второ опълчение отъ 24 до 28 год., и резервъ на милицията отъ 28 до 32 год. Назначението на първитѣ два класа е било да сформируватъ дѣйствующата войска, третия класъ е прѣдставлявалъ резервната войска, а възрастнитѣ класове отъ 32 до 50 год. — народното опълчение.

Областта се е дѣлила на 12 военни окръга, а всѣки окръгъ на 4 ротни околии. Всѣко военно окръжие въ връме на война е трѣбвало да организира по 1 пѣхотна дружина отъ I-о опълчение и една — отъ II-о. Хората отъ резервната войска сж биле прѣдзначени да попълнятъ ефектива на частитѣ отъ първитѣ два класа или да формиратъ резервни роти или батальони. Всѣки воененъ окръгъ се е управлявалъ отъ единъ началникъ, който е билъ и командиръ на дружината отъ I-о опълчение. Въ миренъ съставъ пѣхотата на областта е състояла отъ 12 дружини, които сж имали различно число роти, отъ една до три.

Кавалерията е състояла отъ начало отъ два, а по-късно отъ единъ ескадронъ, артилерията — отъ една полубатарея, а пионеритѣ — отъ една сапьорна рота. За подготовката на офицеритѣ и подофицеритѣ въ Пловдивъ е билъ учреденъ единъ *учебенъ батальонъ* въ състава на който сж влизали: 2 пѣхотни роти, ескадрона, полубатареята (4 орждия) и сапьорната рота.

Къмъ войската е била причислена и областната жандармерия, която се е състояла отъ пѣши и конни жандарми. Милицията и жандармерията на областта се управлявали отъ началника на милицията и жандармерията, назначаванъ направо отъ Султана.

Срока на служба подъ знамената въ милицията е билъ двѣ години, но понеже кадръ е билъ малъкъ и не е могаль да приеме вслѣки достигнали призивната възраст, за това новобранцитѣ сж постъпвали само

на 3 мѣсечно обучение и то по реда на номерата въ дружината, а именно: 1-а рота октомврий и ноемврий, 2-а рота декемврий и януарий, 3-я рота февруарий и мартъ и 4-а рота априлъ и май. Прѣвъ юний, юлий и августъ сж се обучавали офицеритѣ и подофицеритѣ, а мѣсець септемврий е билъ оставенъ за маневри. Обучаването на войницитѣ отъ 2-о опълчение нѣтрѣбвало да подминава 15 дена въ годината; резервиститѣ сж се обучавали въ своитѣ общини.

Къмъ 6-и септемврий 1885 г. областната милиция е имала слѣдуюция съставъ: 13 пѣх. дружини (заедно съ учебни батальонъ), $\frac{1}{3}$ батарея, единъ ескадронъ, 1 сапьорна рота, 12 роти жандармерия и 1 рота $+$ $\frac{1}{3}$ ескадронъ подизжна жандармерия.

На 6-и септемврий 1885 г. е провъзгласено политическото съединение на двѣтѣ Българии, а заедно съ това и войцитѣ имъ сж биле съединени въ отдѣлни отряди, които имаша заедно участие въ сръбско-българската война. Двѣтѣ млади войски по бойнитѣ полета на Славница—Драгоманъ—Царибродъ—Пиротъ—Видинъ съ собствената си кръвъ отбѣлжиха още една слава страница въ нашата военна история.

Слѣдъ съединението.

Слѣдъ сключението на мира съ сърбитѣ въ гр. Букурещъ, войскитѣ които взеха участие въ войната, се демобилизираха, за да останатъ по мирния си съставъ. Северно-българскитѣ пѣхотни полкове си оставиха имѣе 8 съ по три дружиненъ съставъ, а отъ Южно-българската милиция се сформироваха 4 пѣхотни полка съ по 4 дружини, а именно: 9-и Пловдивски, 10-и Родопски, 11-и Сливенски и 12-и Балкански. Полковитѣ 9-и и 10-и образуваха 5-а пѣх. бригада, а 11-и и 12-и — 6-а пѣх. бригада. Така щото, вслѣкко въ българската война отъ Северна и Южна България станаха 13 полка, сведени по два въ 6 бригади.

Указъ съ който се сформироваха 4-тѣхъ пѣхотни полка отъ Южно-българскитѣ войски заповѣдавше формирането на 3-я коненъ полкъ (4 ескадрона) и 3-и артилерийски полкъ (6 батареи и единъ планиски

взводъ). Въ състава на тѣзи полкове влѣзоха ескадрона и полубатареята отъ Южно-българската милиция, а сашьорната рота състави 6-а рота отъ Княжеската пионерна дружина.

Прѣзъ ежщата 1886 година се расформируаха 2-и пѣх. Струмски полкъ, 1-и Артилерийски полкъ и военното на Н. В. училище, а вмѣсто тѣхъ се сформироваха отново 13-и пѣх. Рилски полкъ, 4-и Артилерийски полкъ и Военното Училище.

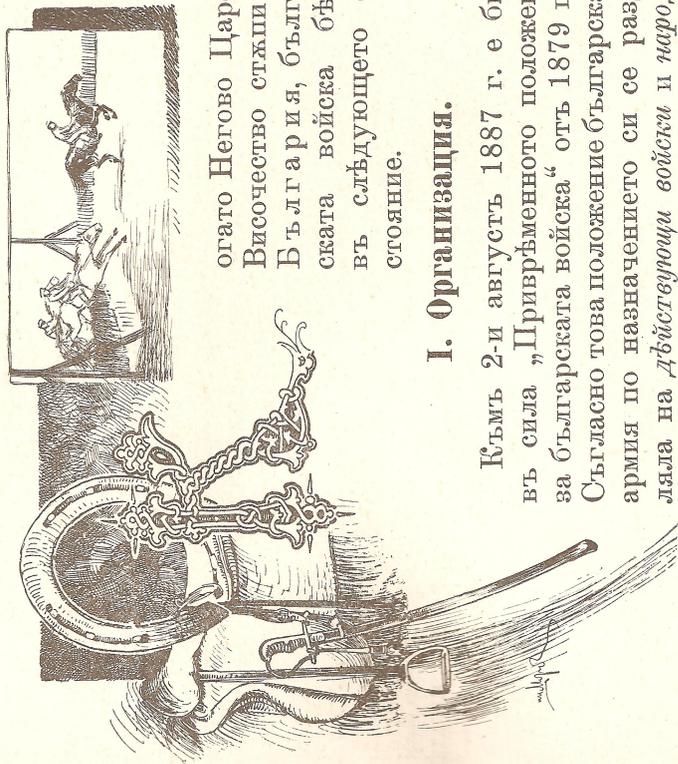
Съ указъ отъ ежщата година се сформироваха: четвъртитѣ дружини при 8-тѣхъ пѣхотни Сѣверно-български полка и една рота при пионерната дружина, която дружина се прѣименува въ *Шомеренъ полкъ*; една дисциплинарна рота, като изправително заведение за наказанитѣ за войнишки прѣстѣпления долни чинове; една обсадна батарея; управлението на конната бригада се расформирува и коннитѣ полкове съ конвоя се подчиниха на Военното министерство. За асимилиранieto на войската се размѣстиха офицеритѣ между частитѣ отъ Южна и Сѣверна България.

Такова е накратко историческото развитие на българската войска отъ деня на създаването ѝ до 2-и августъ 1887 година — деня на възшествието на българския прѣстолъ на Н. Ц. В. Княза.

ГЛАВА ВТОРА.

Състояние на българската войска при възшествието на Българския Царстолъ на Негово Царско Височество Княза (2-и августъ 1887 год.).

огато Негово Царско Височество стъпи въ България, българската войска бѣше въ слѣдующето състояние.

1. Организация.

Къмъ 2-и августъ 1887 г. е било въ сила „Приврѣмненото положение за българската войска“ отъ 1879 год. Съгласно това положение българската армия по назначението си се раздѣля на *дѣйствиющи войски* и *народно отъгачение*. Дѣйствиющитѣ войски състояли отъ постоянната армия (кадри) и нейния запасъ. Службата въ постояннитѣ кадри се е продължавала за пѣхотата: 2 години подъ знамената и 8 въ запаса, а за специалнитѣ родове войски: три години подъ знамената

и б въ запаса. Въ народното опълчение сж се зачислявали всички, които сж прѣминали службата си въ постойнитѣ кадри и тѣхния запасъ и сж на възраст отъ 30—40 години; въ опълчението сж могли да бждатъ повикани освѣнъ това всички способни да носятъ оружје отъ 20—40 годишна възраст, пакъ макаръ и да не сж служили въ постоянната армия и нейния запасъ.

Дѣйствиющата армия е имала назначение да дѣйствува въ полето, както въ прѣдѣлитѣ на княжеството, така и вънъ отъ тѣхъ. Опълчението се е повиквало на служба само при особенни обстоятелства въ военно врѣме и въ прѣдѣлитѣ на княжеството. Въ мирно врѣме опълчението е могло да бжде викано само за обучение и то на срокъ не повече отъ 2 недѣли.

II. Военно-териториално раздѣление на княжеството.

За попълване на българската войска съ новобранци, територията на княжеството е била раздѣлена на 22 военни окръжия (14 въ Сѣверна и 8 въ Южна България) съ сѣдалища въ градоветѣ: София, Русе, Варна, Търново, Вратца, Шуменъ, Кюстендилъ, Видинъ, Плевенъ, Разградъ, Силистра Ломъ, Севлиево, Свищовъ, Пловдивъ, (1-о и 2-о), Т. Пазарджикъ, Стара-Загора, Казанлъкъ, Сливенъ, Бургазъ и Харманлий. Начело на всѣко окръжие е стоялъ Окръженъ войнски началникъ, който се е грижилъ за провѣрката и обучението на опълчението, за изправното водение смѣтитѣ на младжитѣ, които достигатъ призивната възраст и подлѣжатъ на наборъ, а така сжщо и смѣтката на запаснитѣ, които живѣятъ въ неговото окръжие.

Всѣко военно окръжие се е съставявало отъ нѣколко административни околии.

III. Комплектувание.

Българската армия се е комплектувала по териториалната система. Пѣхотнитѣ и коннитѣ части сж се попълвали съ младежи отъ сжщитѣ окръжия въ центроветѣ на които тѣ сж квартирували, само въ случаи на недостатъкъ, тѣ сж се допѣлявали отъ съсед-

нитѣ окръжии. Изключение отъ това се е правило само на инженернитѣ войски, които сж получавали младитѣ войници изъ цѣлото княжество. Относително новобранцитѣ мохамедани се е гледало, цото тѣхното число да не надминава $\frac{1}{3}$ отъ щатния съставъ на частитѣ; за това тѣзи младежи сж бивали разпращани за носение на службата по цѣлото княжество — прѣимущественно въ артилерията.

Попълване на армията съ войници.

Попълванието на армията съ войници е ставало прѣзъ основа на „Закона за вземание на новобранци въ българската войска“, споредъ който всѣки български поданикъ отъ 20 до 40 годишна възраст е билъ длъженъ да служи въ войската. Службата е била лична — безъ откупувание или замѣствание; допускани сж биле, само при извѣстни условия, и доброволци.

Освобождаване отъ служба въ мирно врѣме се е допускало по физическа неспособностъ, семейни причини и общественно положение; освобождаването по семейни причини е зависяло отъ числото на новобранцитѣ, т. е. ако е имало излишекъ такива; а по общественно положение сж биле освобождавани свещеннослужителитѣ на всички признати вѣроизповѣдания.

Младежи недоразвити, страдаюци отъ врѣмenni болѣсти или оздравляюци отъ нѣкоя болѣсть сж биле отлагани за по една година; отлагани сж биле тѣи сжщо и младежи за довършване на образованието си до 28 годишна възраст. Съ облекчение по служба сж се ползували: свѣршившитѣ висше учебно заведение сж служили 6 мѣсеца, а сръдне — 1 година.

Споредъ „Закона за вземание на новобранцитѣ“ наборитѣ сж се извършвали отъ 15-и октомврий до 15-и ноемврий.

Попълване на армията съ подофицери.

Съ подофицери българската войска се е комплектувала прѣзъ основа на издаденото прѣзъ 1883 г. „Положение за свѣрхсрочно-служачитѣ“. Подготовката на подофицеритѣ е ставала въ войсковитѣ части по усмотрѣ-

ното на тѣхнитѣ командири. Изгъ между войничитѣ, които сж прослужили въ строя една година, рогнитѣ, батареинитѣ и ескадроннитѣ командири сж избирали по-добритѣ и по-грамотнитѣ и сж ги събирали въ частитѣ си по отдѣлно или сж ги събирали въ обща полкова команда. Курса на обученнето се прѣминувалъ по програми съставени отъ командиритѣ на полковетѣ; обученнето се е продължавало отъ увольненнето на запаснитѣ до идванието на новобранцитѣ. Въ края на курса се произвеждахъ изпитъ и прѣгледъ.

Издържалитѣ успѣшно изпита сж добивали право на производство въ звание на младши подофицери и могли да останатъ на свърхсрочна служба. Званието старши подофицеръ се добивало само на свърхсрочна служба, а фелдфебель — слѣдъ едногодишна такава служба. Въ „Положението за свърхсрочно служацитѣ“ сж биле указани точно правата и прѣимуществата на подофицеритѣ. Тѣзи права, обаче, не сж биле достатъчни, за да привличатъ подофицеритѣ на свърхсрочна служба; за това българската войска, при възшествието на прѣстола на Н. Ц. В., не е притежавала достатъчно количество свърхсрочни подофицери, нито имѣюцитѣ сж биле достатъчно подготовени за своята служба.

Попълване на армията съ офицери.

1) Офицери на дѣйствиелна служба.

Съгласно „Приврѣмненото положение за българската войска“, което е било въ сила прѣзъ 1887 год., никой младежъ не е могаль да получи офицерски чинъ, ако не билъ свършилъ курса на военното училище въ София, или пакъ не е издържалъ экзаменъ при него.

Нормално, комплектуванието на войската съ офицери е ставало отъ военното училище. Желанюцитѣ да постѣпятъ въ училището е трѣбвало да удовлетворяватъ на слѣдуюцитѣ условия: да бждатъ не по-млади отъ 18 години, да сж свършили пълнъ гимназиалнъ класъ или поне 6 гимназиални класа; да бждатъ здрави; да не сж напиратъ подъ сждъ или слѣдствие; и да издържатъ конкурсенъ изпитъ по обявена отъ училището програма.

Въ училището сж се изучавали прѣдметитѣ: тактика, топография, военна администрация, законовѣдение, строеви уставы, български езикъ, фортификация, артилерия, математика, военна статистика, история, руски езикъ и пр. прѣдмети, които се считали трето-разрядни. Курса на училището е билъ двѣ годишенъ; освѣнъ това е имало и единъ подготовителенъ класъ. Свършилитѣ училището се раздѣляли на три разряда. Получавали първи офицерски чинъ — подпоручикъ — свършилитѣ по I-и и II-и разряди, при което I-о разряднитѣ освѣнъ това получавали старшинство, опрѣделено отъ училищния съвѣтъ; на II-оразряднитѣ старшинството се считало отъ дена на височайшия указъ, когато сж произведени. Свършилитѣ юнкери по III-я разрядъ се изирачали въ войската като кандидаты-офицери и слѣдъ 6 мѣсеца могли да бждатъ произведени въ подпоручици по прѣдставление отъ началството.

Освѣнъ този способъ за комплектувание съ офицери, могли да бждатъ произведени въ първи офицерски чинъ на ваканция и лица, които не сж били свършили курса на софийското военно училище. Такива трѣбвало да удовлетворяватъ на слѣдуюцитѣ условия: да сж били свършили пълнъ курсъ на срѣдно учебно заведение въ княжеството или въ странство; такива лица прослужаватъ въ войската 6 мѣсеца, държатъ экзаменъ по строевото образование и се командируватъ въ училището, кждѣто трѣбва да издържатъ экзаменъ по военнитѣ прѣдмети. Тѣзи младежи, които не притежаватъ свидѣтелства за срѣдно образование, за да бждатъ произведени въ подпоручици, трѣбвало да издържатъ экзаменъ при училището по всички прѣдмети. Младшежитѣ, които сж свършили въ странство нѣкое военно учебно заведение, могли да бждатъ произведени у насъ въ пръвъ офицерски чинъ безъ каквито и да било други условия.

Прѣдъ видъ голѣмата нужда отъ офицери, при мобилизацията прѣзъ 1885 година е било допустнато да се произведатъ въ офицери и долни чинове (подофицери). Впоследствие за тѣзи офицери при военното училище се устрои особенъ курсъ; само свършилитѣ този курсъ добиха право да авансиратъ въ службата

2) Офицери съ висше образование.

До 1885 г. българските офицери сж получавали висше образование въ руските военни академии (генералъ-щабна, артилерийска, инженерна и юридическа). Къмъ 1887 г. за тази цѣль българскитѣ офицери сж били командирувани въ Белгия.

За да бжде единъ офицеръ командируванъ въ чужде-странно висше военно-учебно заведение трѣбвало е да удовлетвориав на слѣдующитѣ условия: да е ималъ не по-малко отъ 4 год. строева служба, да е получилъ отлична атестация отъ непосредственото си началство за прав-ственнитѣ си качества и знаяние на службата, и да из-държи изпитъ при военното училище по особенна про-грама. Освѣнъ това се изисквало основателно знание езика, на който се прѣподава въ академията.

3) Санитарни офицери.

За попълване армията съ лѣкари на служба сж приемили младежи съ специално за това образование. За специализиране лѣкаритѣ сж биле командирувани въ странство по конкурсъ връвъ основа на особенъ за това правилникъ.

IV. Устройството на постояннитѣ кадри.

а) Пѣхота.

Пѣхотата се е състояла отъ 12 пѣхотни полка: 1-и Софийски на Князь Александръ I, 3-и Бдински, 4-и Пльвенски, 5-и Дунавски, 6-и Търновски, 7-и Прѣс-лавски, 8-и Приморски, 9-и Пловдивски, 10-и Родопски, 11-и Сливенски, 12-и Балкански и 13-и Рилски. Полко-ветѣ състояли отъ по 4 дружини, а дружинитѣ отъ по 4 роти; ротата се дѣлила на 4 взвода. Висша так-тическа единица е била бригадата, въ която влизали 2 полка. Велчко е имало 6 бригади:

1-а бригада въ София	{	1-и Соф. на Кн. Ал. полкъ
		13-и Рилски
2-а " " Видинъ.	{	3-и Бдински
		4-и Пльвенски

3-а " " Русе.	{	5-и Дунавски	полкъ
		6-и Търновски	"
4-а " " Шуменъ	{	7-и Прѣславски	"
		8-и Приморски	"
5-а " " Пловдивъ	{	9-и Пловдивски	"
		10-и Родопски	"
6-а " " Сливенъ	{	11-и Сливенски	"
		12-и Балкански	"

Като изправително заведение въ София е сжще-ствувала и една дисциплинарна рота.

б) Кавалерия.

Кавалерията е състояла отъ 3 конни полка съ по 4 действующи ескадрона, единъ отдѣленъ ескадронъ — собственъ конвой на Н. Височество. Коннитѣ полкове, ботъ да образуватъ бригади, били непосредственно под-чинени на Военното министерство (въ командно отно-шение конвой влизалъ въ 1-и коненъ полкъ, като 5-и неговъ ескадронъ).

За ремонтiranje кавалерията съ конски съставъ сж купували коне отъ Унгария и Русия; освѣнъ това сжществувалъ е "Александровски държавенъ конски заводъ" съ оборъ за развъждане породисти коне.

в) Артилерия.

Артилерията състояла отъ 3 артилерийски полка съ по 6 полски батареи; полковѣтѣ носили номера отъ 2-и до 4-и. При 3-и артилерийски полкъ имало и единъ артилерийски планински взводъ. Сжществувала и една обсадна батарея. Освѣнъ тѣзи артилерийски части въ Пловдивъ и София имало по една оръжейна майстерска, а въ Русе единъ артилерийски арсеналъ съ артиле-рийска лаборатория. Управлението на артилерийскитѣ части и учрѣждения било възложено на Артилерийскитѣ отдѣлъ при Военното министерство.

г) Инженерни войски.

Инженернитѣ войски състояли отъ 6 пионерни и една телеграфни роты, които били сведени въ единъ

пиперенъ полкъ. България била раздѣлена на два инженерни отдѣла Сѣверенъ и Юженъ.

д) Ф л о т њ .

Прѣзъ 1887 г. въ флота сж се числили една яхта "Александръ I", 4 парахода, 7 катера, 2 миноноски, 3 баржи и 20 понтона. Прѣзъ тази година параходигъ сж биле прѣименовани съ български названия както слѣдва:

- 1) Параходъ "Голубчикъ" — на "Крумъ"
- 2) " " "Опитъ" — на "Симеонъ Великий"
- 3) " " "Взривъ" — на "Асѣнъ"
- 4) " " "Александръ" — пакъ "Александръ"
- 5) Катеръ "Ракета" — на "Войвода"
- 6) " " "Морало" — на "Ст. Караджа"
- 7) " " "Бавария" — на "Борисъ"
- 8) " " "Олафчикъ" — на "Раковски"
- 9) " " "Фардингъ" — на "Д. Каравеловъ"
- 10) " " "Птичка" — на "Райна"
- 11) " " "Варна" — на "Х. Димитръ"
- 12) Миноноска "Бичекъ" — на "Ботевъ"
- 13) " " "Черепакъ" — на "Левски"
- 14) Баржа "Ломъ" — пакъ "Ломъ"
- 15) " " "Янтра" — пакъ "Янтра"
- 16) " " "Искъръ" — пакъ "Искъръ".

Личния съставъ на флота се е състоялъ отъ 176 души долни чинове и 4 офицера. При флота е имало *морско училище* съ тригодишенъ курсъ. Цѣльга на училището е била, да подготвява персоналъ за специалнитъ служби въ флота. Корабитъ отъ Дунавската флотилия не сж имали никакво бойно значение. Тъ сж биле употребявани само като транспортно сръдство.

е) Народно опълчение.

Организацията на опълчението е била много не надѣждна. Всѣка община е била длъжна да сформира една чета отъ 100—200 души, които по вишегласие по между си избирали началника на четата — четника. Четата се е дѣлила на десетки съ десетници на чело. Опълчението се е обучавало отъ инструктори по единъ

на чета; обучението се е продължавало 50 дена във годината, но не по редъ. Опълчението не се е групирало въ мирно врѣме въ по-големи еденици. Въобще опълчението на българската войска нито по организацията си, нито по бойната си подготовка е прѣдставлявало надѣждна военна сила

У. Военни управления.

Централното военно управление е било Военното министерство; то се е състояло отъ 5 отдѣления и три спомогателни учреждения:

Стрелково-инспекторското отдѣление завѣждало дѣлата по възпитанието и обучението на войската, прѣминаване на служба, награди и пенсии, числеността на армията за мирно врѣме.

Бюджетно (сметно) отдѣление се занимавало съ отчетността по бюджета; то контролирало всички разходи по военното вѣдомство.

Домакинското отдѣление се грижило за снабдяване войската съ всички домакински потребности: облѣкло, снаряжение, квартири, коне и пр.

Инженерното отдѣление завѣждало инженерното имущество и съществуващитѣ укрѣпления; грижило се за войсковитѣ здания, за постройката на нови такива и за създаване нови укрѣпени пунктове.

Медицинското отдѣление завѣждало санитарната частъ въ войската.

Генералния щабъ е билъ самостоятелно спомогателно учреждение; въ него се съсредоточавало дѣлопроизводството по образованието, дислокацията, мобилизацията и подготовката на армията за война. Генералния щабъ се е дѣлилъ на двѣ части: главенъ генераленъ щабъ и войскови генераленъ щабъ.

Артилерийския отдѣлъ се грижилъ за снабдяване армията съ огнестрѣлни припаси за мирно и военно врѣме; слѣдилъ за стрѣлковото обучение въ войската и давалъ нужнитѣ инструкции. Артилерийския отдѣлъ се дѣлилъ на двѣ отдѣления: строево и по въоръжението.

Военно-прокурорски на дзоръ завѣждалъ военно-сѣдебната частъ въ войската.

VI. Дислокация.

Армията е била разположена въ населенитѣ пунктове както е показано на прилож. дослакац. карта № 1.

VII. Численъ съставъ въ мирно врѣме.

Щатната мирна численность на войсковитѣ части била опредѣлена съ циркуляритѣ по В. В. № 136/1886 год., и № 16, 45, 63 и 69 отъ 1887 год. Тѣзи щатове сж биле въ сила и къмъ 2-и августъ 1887 год. Споредъ тѣхъ численността на отдѣлнитѣ войскови части е била такава:

Войскови части	Офицери	Лѣкари	Чинovníци	Долни чинове		
				Строеви	Петровеи	Венчко
4 дружиненъ лѣх. полкъ	78	4	3	1859	64	1923
4 ескадр. кон. полкъ	28	2	2	585	55	640
6 батар. артил. "	36	2	1	769	60	829
7 ротенъ инж. "	28	2	1	844	37	881
Обсадна батарея	3	—	—	118	5	123
План. арт. взводъ	2	—	—	64	7	71
Дисциплинарна рота	3	—	—	—	—	16
Артилерийски арсеналъ	3	—	9	—	—	38
Артилер. лаборатория	4	—	3	—	—	115

Такава е била щатната численность на разнитѣ войскови части.

Численността на войсковитѣ единици, на офицеритѣ и долнитѣ чинове отъ българската войска прѣзъ 1887 година се вижеда отъ слѣдующата таблица:

	Полкове	Дружинни	Роти или ескадрони	Батареи	Офицери	Долни чинове
Генераленъ штабъ	—	—	—	—	10	—
Пѣхота	12	48	192	—	628	18844
Кавалерия	3	—	13	—	76	1911
Артилерия	3	—	19	—	116	2402
Инженерни войски	1	—	6 1/2	—	38	604
Воен. санитарно вѣдомство	—	—	—	—	51	—
" Сѣдебно "	—	—	—	—	5	—
Флотъ	—	—	—	—	4	176
Воен. Учебни заведения	—	—	—	—	14	418
Всичко	—	—	—	—	942	24355

Въ общото число на офицеритѣ влизатъ 51 лѣкари. Офицери оставатъ 891, които по чинове сж биле разпредѣлени така: полковници и подполковници по единъ, майори 109, капитани 254, поручици 212, и подпоручици 314.

Отъ лѣкаритѣ 43 сж биле медицински, 7 ветеринарни и единъ аптекаръ.

Отъ долнитѣ чинове 1155 человекъ сж биле на свѣрхерочна служба. Слѣдователно, въ 1887 година на срочна служба е имало 23,200 войника.

VIII. Вържжение.

Въ 1887 год. *вѣлотнитѣ* полкове сж биле вържжени съ пушка Бердана № 2; срѣдно въ полкъ е имало по 4250 пушки. Въ 1-и пѣх. полкъ, като допълнение на бердановскитѣ пушки, е имало и 1658 кринковски пушки. За опълчението се прѣдвидѣдали Кринковски пушки, както биле складирани рѣ окръжнитѣ складове подѣ вѣдомството на окръжнитѣ войнски началници.

Кавалерията е била вържжена съ карабини Бердана № 2, сабли и револвери Смитъ и Весонъ.

Инженернитѣ войски бѣха вържжени съ пѣхотни и кавалерийски Бердани № 2.

Флотилията е била вържжена съ Бердановски № 2 и Кринковски пушки, револвери Смитъ и Весонъ и пашки (палаши).

Артилерията е била вържжена: полската съ 87 с. м. и 75 с. м. далекобойни круповски орждия, 9 с. м. стоманени недалекобойни, 9 фунтови мѣдни, а планиската съ 75 с. м. орждия; въ обсадната батарея, артилерийскитѣ складове и мастерски сж се числили орждия 4 и 9 фунтови, 8 и 9 с. м. недалекобойни, 75 с. м. круповски (последнитѣ отъ турцитѣ) и 3 фунтови планински.

Освѣнъ това армията е разполагала и съ извѣстно количество грѣпно-обсадни орждия 12 с. м. (останали отъ турцитѣ), 24 фунтови дѣлги и къси орждия, 6 дюймови мортيري, картечници Нобелъ, съ 6 и 10 ствела.

Въ флота е имало на въоръжене 65 с. м. Бродвеловски и 4 с. м. Витвортовски орждия.

Всички необходими материяли и патрони сж изписвали отъ странство; частитъ, обаче, поглъвали бойнитъ си припаси отъ Софийския и Разградския артилерийски складове, при които имало и по единъ огнестрѣленъ отдѣлъ. Бердановски патрони е имало по 350 на пушка. Количеството на снарядитъ било различно, въ зависимостъ отъ калибра на орждията; на орждие е имало по 80, 250, 340, 700 и даже 1000 снаряда.

Количеството пушки и орждия, съ които е разполагала българската войска прѣзъ 1887 година, се вижда отъ тази таблица.

	Количество
<i>Пушки.</i>	
Цѣхотна Бердана № 2	52547
Карабина Бердана № 2	2347
Кринки	81671
	Всичко пушки
	136565
Освѣтъ това е имало:	
Учебни Бердани	343
Разрѣзани Бердани	55
Революери Смитъ и Весовъ	1612
Сабли	5513
Пашки (палачи)	218
<i>Орждия.</i>	
8-7 с. м. далекобойни Круповски	48
7-5 с. м. "	20
9 с. м. недалекобойни	38
8 с. м. "	36
9-фунтови	14
4 "	46
3 "	7
7-5 с. м. плавниски	16
12 с. м. крѣпостни	2
24-фунтови крѣпостни	12
6 дюймови мортари	8
Картюши Нобелъ 10 стволни	4
" 6 "	4
6-5 с. м. Вродвалонски	5
4 с. м. Витвортовски	5
	Всичко орждия отъ ранивъ калибръ
	265

IX. Облѣкло и снаряжение.

Облѣклото на българската войска къмъ 2-и августъ 1887 год. е приличало на руското.

Офицерското облѣкло се е състояло отъ мундиръ, сюртукъ, кжси и дълги панталони, шинель, ботуши и чепици съ и безъ шпори, калпакъ съ и безъ султанъ (последния, освѣнъ за кавалериститъ, още и за полковитъ командири и по-високитъ началници) и фуражка, шарфъ и кушакъ, екселбанги, лядунка или етишкети, погони и еполети, ржкавици и кителъ (лѣтно врѣме). Всеки прѣдмѣтъ отъ облѣклото се е носилъ въ опрѣдѣлени случаи по опрѣдѣлени за това правила. Освѣнъ горнитъ прѣдмѣти отъ облѣклото, офицеритъ отъ свитата на Н. В., отъ генералния щабъ, военно сждебното вѣдомство сж носили и българка. Обще армейския цѣвътъ на сукното за мундира, вицъ мундира и сюртука е билъ тъмноезеленъ; на флигелъ-адютантитъ сукното е било свѣтло-синьо, а въ кавалерията — тъмно-синьо; парадната форма на конвоя е била съ мундири отъ червено сукно. Шинеля се е правилъ отъ сиво сукно. Артилериститъ носили златни лядунки, а кавалериститъ — сръбърни и етишкети. Приборитъ на облѣклото сж биле различни въ разнитъ родове войски, а въ кавалерията сж се различавали и по полковетъ. Флотското облѣкло се е отличавало и по материята и по кроежа. То е било както е днесъ — отъ черна чоха съ златни прибори и кончета. Освѣнъ фуражки флотскитъ офицери сж носили и черни копринени треуголки.

Снаряженето на офицерскитъ коне се е състояло отъ съдло английски образецъ, мундшукъ, валтрапъ и потишъ. Прибора на конското снаряжение е билъ сръбъронъ или златенъ, въ зависимостъ отъ частята.

Войнишкото облѣкло въ пѣхотата се е състояло отъ мундиръ, кжси панталони, шинель, калпакъ, фуражка (бевъ козирогъ) и ботуши. Сукното за мундира, панталонитъ и фуражката е било тъмно-синьо, а за шинеля — сиво, дебело; кроежа на мундира е билъ както на руски кафтанъ: еднобортенъ съ сферически жълти кончета на лѣсната страна; панталата е била отъ черна агнешка кожа съ тъмно-синьо дѣло; на фуражката

носили металическа трикољорна кокарда, а на калпака — осмоконеченъ кръстъ. Приборитѣ на облѣклото въ разнитѣ части сж биле различни. Погонитѣ биле по цвѣта на прибора. Кушаци цвѣтни се полагаги само на фелдфебелитѣ. Въ кавалерията мундира билъ по кроежа на руския улански; сукното имало тъмно-синь цвѣтъ; на шапкитѣ си носили бѣли султани, а отпирѣдъ бѣли кръстоуе. Приборитѣ въ тритѣ кавалерийски полка и въ конвоя сж се различавали помежду си.

Въ конвоя сж носили тъмно-сини курткы и червени парадни мундири; калпака имъ билъ сивъ съ звѣзда надъ челото, а вмѣсто султанъ имали орлово перо. На ботушитѣ носили шпори.

Въ артилерията мундира билъ съ различенъ отъ пѣхотния кроежъ — съ талия, двубортенъ, по образаца на руската гвардия; на всѣки бортъ имало по 7 жълти металически копчета. Панталонитѣ биле отъ сиво-синьо сукно съ червени кантоуе; погонитѣ биле отъ червено сукно, калпака билъ съ червено дъно, а отпирѣдъ му се зашивалъ кръстъ. Кушака билъ отъ червено сукно съ три надлъжни бразди отъ тъмно-зелено сукно.

Въ инженернитѣ войски мундира и панталонитѣ биле по пѣхотния образецъ съ червени кантоуе; кушака е билъ отъ тъмно-зелено сукно съ червени кантоуе и ивици по дължината му; погонитѣ биле отъ червено сукно, фуражката безъ козирокъ и отъ тъмно-зелено сукно съ червени кантоуе и кокарда.

Сирляжетото на пѣхотинеца състояло отъ три паласки за бердановски патрони (2 поясни и 1 прѣзарменна), линеманова лопата или брадвичка и платненъ раницѣ, руски образецъ (торбообразенъ). Въ кавалерията сѣдлото е било унгарски образецъ; въ артилерията запръжката е била руски образецъ.

Х. Храна и фуражъ.

Прѣхраняването на войскитѣ е било прѣдоставено на командиритѣ на частитѣ, а отъ хааната сж се отпускали само пари, но не и прѣдмѣти въ натура. Продо̀волствения окладъ е билъ срдѣлно 50 ст. дневно на човѣкъ; въ градоуе, кждѣто хранителнитѣ продукти сж

биле по-ефтини, оклада се намалявалъ до 40 ст.; заради туй пакъ на други мѣста той е надминавалъ 50 ст. Освѣнъ това сжществувалъ е и усиленъ окладъ, който е достигалъ до 60 ст. и е билъ прѣвиденъ при походѣ, лагерни сборове и пр.

За да се гарантира доброто хранение на войската, установено било количеството и качеството на продуктитѣ, които трѣбвало да се влагатъ ежедневно въ котлитѣ. За това сж биле утвърдени 9 разкладки. Храната е била съвършено достатъчна на войницитѣ, като оставала извѣстна економия; отъ тѣзи економии всѣка частъ си е образувала събсна сума, която командира на частята е разходвалъ по свое усмотрение за подобрѣние храната въ извѣстни дни, при извѣстни случаи и пр.

Въ продоволствения окладъ не е влизалъ хлѣба; такъвъ се отпущалъ ежедневно на човѣкъ по 350 драма. Освѣнъ това за приготвление на храната се отпущали ежедневно на човѣкъ 4 ст., а за домакински разходи — по 1 1/2 стотинки.

Доставянieto на хлѣба и продуктитѣ е ставало по подряденъ способъ, т. е. чрѣвъ сключване на контракти съ граждански лица.

Храната се е готвила въ общи полкови котли.

Фуражното доволствие се е състояло отъ ячмикъ, овесъ, сѣно и слама; за тѣзи прѣдмѣти сж се отпущали пари на командиритѣ на частитѣ за цѣла година или на извѣстно число дни отъ годината.

Била е установена два вида дажба — обикновена и усилена.

Командиритѣ на частитѣ имали право да увеличатъ или намаляватъ дажбата по свое усмотрѣние.

ХІ. Парично доволствие.

Паричното възнаграждение на военно-служациитѣ се е състояло отъ заплатата, гарнизони пари, квартирни пари, пари за наемъ на слуги и фуражни пари.

а) За офицеритѣ.

Заплатата на офицеритѣ е била по чинъ и длъжностъ; най-голямата заплатата по чинъ е била 7200 л.

годишно (на генералитѣ), а най-малката — 1200 лева (за подпоручицитѣ); най-големата заплата по длъжностъ е била 4800 л. годишно (за бригаднитѣ командири и приравненитѣ имъ), а най-малката — 900 л. (за младшитѣ офицери).

Военнитѣ лѣкари получавали заплата само по длъжностъ, понеже къмъ туй врѣме тѣ не сж били приравнени къмъ офицерскитѣ чинове. Най-големата лѣкарска заплата е била 7200 л. годишно (на главния лѣкаръ), а най-малката — 4800 л. (на младшитѣ полковни лѣкари). Лѣкаритѣ за всѣко прослужено петилѣтие сж получавали повишение $\frac{1}{6}$ отъ заплатата.

Гарнизонни пари сж се отпущали на всички офицери и военни лѣкари отъ софийския гарнизонъ безъ разлика на чинъ и длъжностъ въ годинага 720 лева.

Квартирни пари сж се отпущали на всички офицери и военни лѣкари въ зависимостъ отъ длъжността и гарнизона. За това длъжноститѣ сж били раздѣлени на 6 разряда, а гарнизонитѣ на 5 класа. Най-големия окладъ на квартирнитѣ пари е билъ 1200 л. за първокласнитѣ гарнизони и първоразряднитѣ длъжности; най-малкия е билъ 180 лева — за петокласнитѣ гарнизони и 6-то разряднитѣ длъжности.

Фуражни пари сж се отпущали на всички офицери отъ артилерията, кавалерията и тѣзи пѣхотни офицери, на които се полагагъ коне и сж имали право на собственъ конь, годишно по 450 лева, а на ротнитѣ командири — 300 лева.

За наемъ слуги се е плацало по 400 лева годишно на офицеритѣ и военнитѣ лѣкари, служащи въ разни учрѣждения и заведения, но не имѣющи вѣстови.

б) За войницитѣ.

Долнитѣ чинове, сжщо както и офицеритѣ, сж получавали заплата по чинъ (звание) и длъжностъ. По чинъ най-големата заплата се е давала на офицерскитѣ кандидати въ размѣръ 1050 лева годишно; най-малката по чинъ заплата — 12 лева — сж получавали редницитѣ. Най-големата по длъжностъ заплата е била 960 л. (на

старшитѣ механици-началници въ флота), а най-малката — 18 лева (на ротнитѣ сигналисти и барабанщици).

ХП. Пособия.

Пособия сж се отпускали на офицеритѣ за лѣкуване отъ болѣсти, придобити при изпълнение на служебнитѣ си обязанности, за облѣкло и за купуване конско снаряжение.

За количеството на паритѣ, които сж се отпускали на болни офицери не е сжществувало никакво правило; за всѣки отдѣленъ случай военния министръ е докладвалъ на Н. Височество за сумата, която трѣбва да се отпусне на офицера.

Въ закона за инвалиднитѣ пенсии отъ 1886 г. е било прѣвидено да се разрѣшаватъ отпуски съ заплатата на болнитѣ офицери. Продължителността на отпуската е била най-много 4 мѣсеца. Ако и слѣдъ този срокъ офицера не е оздравявалъ, той се е причислявалъ въ категорията „безъ назначение“ на срокъ отъ една година. Прѣзъ туй врѣме офицера е получавалъ заплатата само по чинъ, а длъжността му е оставала вакантна. Офицери, които сж отивали да се лѣкуватъ вънъ отъ границата на княжеството, освѣнъ заплатата сж получавали и пѣтни пари, но не повече отъ 1000 лева.

За облѣкло сж се отпускали по 600 л. на новопроизведенитѣ офицери и по 300 л. на тѣзи юнкери отъ Военното училище, които се изпращатъ въ частитѣ като офицери-кандидати; когато тѣзи послѣднитѣ сж бивали произведени въ подпоручици сж имали право на други 400 л. за обмундиране.

Съгласно положението за казюнно-офицерскитѣ коне отъ 1885 г., сж се отпущали за конско снаряжение по 250 л. на всѣки офицеръ, който при производенето му отъ юнкеръ отива въ коннитѣ полкове и артилерията; такова пособие се е отпускано и на тѣзи офицери отъ пѣхотата, които сж били прѣвеждани въ артилерията или кавалерията. По-късно, когато прѣзъ 1886 г. се обяви на кон длъжностни лица се полага конь, бѣше прѣвидено на всички тѣзи лица да се даде по 250 л. за конско снаряжение; снаряжението на адютантскитѣ коне, е останало собственостъ на частята.

ХІІІ. Награди.

Офицеритѣ и войничитѣ сж могли да бждатъ награждавани съ ордени, медали, повишения въ чинъ, съ височайши рескрипти въ знакъ на благодарностъ, съ оржжия за добра стрѣлба и съ парични награди.

Къмъ деньтъ на възшествието на Н. Ц. В. на българския прѣстолъ у насъ сж сжществували два ордена: „За храбростъ“ и „Св. Александръ“ и медаль за сръбско-българската война.

Военния орденъ за храбростъ е учреденъ прѣвъ 1880 г. (памѣняванъ е прѣвъ 1885 и 1886 г.); съ него се награждаватъ само военнослужащитѣ и то за подвизи въ военно врѣме. За офицеритѣ този орденъ се раздѣля на 4 степени. На войничитѣ се дава „знакъ за отличие на военния орденъ“, който сжщо състои отъ 4 степени. Въ статута на ордена „за храбростъ“ сж указани случаитѣ, при които се раздава той, а сжщо и коя степенъ кому се дава. Награждаванieto съ знака за отличие на Военния орденъ е ставало по два начина: за лична храбростъ и за храбростъ показана отъ часть или команда; въ послѣдния случай на частта или командата сж се давали нѣколко ордена, съ които сж се награждавали по изборъ най-храбритѣ отъ частта или командата.

Княжеския орденъ „Св. Александъръ“ е учреденъ въ 1881 г. (памѣняванъ е прѣвъ 1883 и 1886 г.), за споменъ на освободението ни отъ турското иго и се дава и въ мирно врѣме за държавни заслуги, за храбростъ и въ знакъ на лично Височайше благоволение. Този орденъ се дѣли на 5 степени; къмъ него сж били прибавени мечове: надъ кръста — на военнослужащитѣ и гражданскитѣ лица за заслуги въ военно врѣме, и мечове на кръста — на военнослужащитѣ за боеви отличия. Къмъ ордена „Св. Александръ“ е билъ присъединенъ и ордена и медала „за заслуга“; ордена за заслуга е ималъ 3 степени.

За споменъ отъ войната ни съ сърбитѣ прѣвъ 1886 г. е билъ учреденъ два вида *медаль: сръбзренъ* за венчки лица, които сж участвували въ сраженията, и *свѣтло-бронзовъ* за тѣзи, които масаръ и да не сж взели участие въ нѣкое сражение, сжazole поосредственно

участие въ войната. Раздаванието на тѣзи медали е било веднажъ за всѣкога.

Повишаванието въ чинъ въ знакъ на награда се е допушало само за подвизи въ военно врѣме. Въ мирно врѣме чинъ като награда се е давалъ на тѣзи офицери, които се уволняватъ отъ служба не по сждъ, ако сж прослужили половината отъ срока опрѣдѣленъ за производство въ този чинъ.

Освѣнъ това, като награда се е давало правото да носятъ военно облѣкло при отставка на тѣзи офицери, които притежаватъ воененъ орденъ или пакъ сж уволнени по причина на рани придобити на бойното поле.

Височайши рескрипти сж се издавали на името на онѣзи офицери, които съ своята просвѣтена дѣятелностъ сж принесли особенни нѣкакви услуги на армията. Като награда за добра служба на офицеритѣ може да се извизватъ благодарности и чрѣвъ заповѣди.

За отлична стрѣлба офицеритѣ сж се награждавали съ двучѣвни ловджийски пушки, или револверид, а долнитѣ чинове сж получавали златенъ или сръбзренъ шеvronъ на борга на мундира, или особенъ знакъ; занесвали сж имената имъ на особенни червени дѣски въ помѣщенieto, отдавали сж това въ заповѣдъ по частта и наградата имъ сж вписвали въ послужния списъкъ.

Парични награди, по заведената практика, сж се отпускали повечето на долнитѣ чинове. На офицери сж давали парични награди за свършване курса на нѣкое училище или на академия по I разрядъ: прѣвъ 1883 г. въ размѣръ на годишенъ окладъ на съдържанieto, а отъ 1884 г. по 500 л. всѣкиму.

XIV. Пенсии.

Въ 1887 год. е сжществувалъ само законъ за инвалдитѣ пенсии на военни лица, който е билъ гласуванъ въ 1886 год. Споредъ този законъ съ право за инвалдна пенсия сж се ползували всички военно-служащи, които при изгълнение на служебнитѣ си обязанности въ мирно или военно врѣме, по по собствена вина, сж се парипили или поврѣдили и заради това сж станали

неспособни да поддържатъ себе си или семействата си. Съгласно сжция законъ съ инвалидна пенсия сж се ползували и семействата на убититѣ или умрѣлитѣ при изпълнение на служебнитѣ си обязанности военнослужащи.

По добититѣ поврѣди и болѣсти за инвалидна пенсия военнослужащитѣ сж се раздѣляли на 4 категории. Губили право на пенсия тѣзи военно-служащи, които сж наказвани по сждебенъ редъ съ лишение отъ граждански и политически права.

Семействата на умрѣлитѣ пенсионери отъ 1-а, 2-а и 3-я категории и тѣзи на убититѣ или умрѣли военнослужащи при изпълнение служебнитѣ си длъжности, сж се ползували съ право само на една частъ отъ инвалидната пенсия.

Семейството, което е получавало инвалидна пенсия, е можало да се лиши отъ нея, когато вдовицата се отново омъжи, когато мъжкия сиракъ стане пълнолетенъ, когато женски сиракъ се омъжи; братята слѣдъ пълнолѣтието имъ, сестритѣ слѣдъ омъжването имъ, а бащата, майката, дѣдото и бабата, когато сж способни за работа или има кой да ги прѣхранва.

ХV. Строева служба и обучение.

Строевата служба въ войската и нейното обучение се е водило по сжществующитѣ тогава руски устава, положение, инструкции, наставления и пр. При строевото обучение на частитѣ всички команди сж се подавали на руски езикъ.

Пѣхотата се е обучавала по „Уставъ о строевой пѣхотной службѣ и инструкция для дѣйствія роты и батальона въ бою“, издание 1881 г. Въ устава, освѣтъ обикновенитѣ глави, е имало и особенни правила за употребление на щика въ боя.

Ротата и дружината сж строили много колони: разсипания строй е билъ разтегнатъ много въ дълбочина; ротитѣ поддържахи и резервитѣ сж стояли по на 500 яр. дистанция. Отъня отъ веригата е билъ единиченъ (рѣдъкъ, съ опредѣлено число патрони и чести) и валловъ; допускала се стрѣла въ прѣме на движке-

ние само при отстъпление и при движение за ударъ на ножъ (200 яр. отъ противника).

За обучение пѣхотата по саперното дѣло е сжществувало „Наставление по самоокапването пѣхоты малою лопатою“, издание 1881 г. Прѣвъ 1884 г. туй наставление е било прѣведено на български. Съгласно духа на наставлението, на самоокапването се давало голѣмо примѣнение както при отбранителнитѣ, така и при наступателнитѣ дѣйствія на пѣхотата, като ржководството по това дѣло се е възлагало на строевитѣ пѣхотни офицери, отъ полковия командиръ до младшия офицеръ, съгласно приетитѣ за това „Инструкция для ведения занятій полевымъ сапернымъ дѣломъ въ пѣхотѣ“, издание 1883 год., и „Положение о пионерныхъ командахъ въ пѣхотѣ“, отъ 1884 год. (приказъ по военного вѣдомство № 84). Освѣтъ това сжегодно сж биле командирувани къмъ пионернитѣ части за изучение пионерного дѣло пѣхотни офицери, подофицери и редници — пѣхотата е била снабдена съ малка лопата за самоокапване.

За правилното обучение на пѣхотата, занятята сж биле разпрѣдѣлени съгласно „Планъ разпрѣдѣленія годовыхъ занятій“, издание 1882 г.; редѣтъ за обучението на младитѣ войници е билъ установенъ съ особено положение, обявено прѣвъ 1880 г. съ приказъ по руското военно вѣдомство № 335.

Кавалерията се е обучавала по устава отъ 1869 г. и неговитѣ измѣнения прѣвъ 1886 г. (часть I-а) и 1884 год. (часть II-а, III-я и IV-а). Първата частъ е давала указания по единичното, редиичното и взводното учения — (гимнастика, ѣзда и волтижировка, употребление на оржжнето, фехтование за офицеритѣ, стрѣла съ револьвера отъ коня).

Въ II-а частъ на устава се е разглеждало ескадронното учение, а въ III-а полковото; въ четвъртата частъ сж се давали указания за съвмѣстнитѣ дѣйствія на кавалерията и артилерията.

Обучението на кавалерията въ пѣшия строй е водено по устава отъ 1884 г. („Уставъ пѣшаго строя кавалеріи“), а за дѣйствиата на сѣшенитѣ части сж се раководили отъ „Уставъ для сѣшеныхъ частей кавалеріи и савановъ“, издание 1884 год.

За правилното обучение на кавалерията сж се ржководили отъ „Инструкция за веденіа занятій въ кавалеріи“, издание 1884 г. Въ тази инструкция занятіята съ кавалерията сж биле разпрѣдѣлени на два периода — зименъ и лѣтенъ; прѣвъ зимния периодъ сж биле обучавани младитѣ войници, а прѣвъ лѣтния сж се произвеждали специални занятія по отдѣлно въ всѣка кавалерійска часть, въ сборъ отъ нѣколко кавалерійски части и съвмѣстно съ другитѣ родове войски.

За обучение въ пионерното дѣло ежегодно въ пионернитѣ части на срокъ отъ 20 дена сж биле командировани по единъ офицеръ, 1 подофицеръ и 8 всадника отъ коненъ полкъ.

Артилерията се е обучавала по руския уставъ отъ 1884 год. („Уставъ орудейнаго и батарейнаго учения пѣшей артиллеріи и инструкция для веденія зарядныхъ ящичковъ“, издание 1884 год.) За обученето по пѣшия строй е сжществувалъ особенъ „Уставъ пѣшаго строя для полевыхъ батарей“, издание 1884 г. За по-рационалното обучение, занятіята сж се водили по особенъ планъ, издаденъ въ 1884 год. („Планъ разпредѣленія годовыхъ занятій и инструкция для веденія занятій въ артиллеріи“); за обучението на младитѣ войници въ артилерията сж ржководили отъ „Положеніе о порядкѣ обученія молодыхъ солдатъ“. (Приказъ по Рускому В. Вѣдомству, за № 335; 1880 год.). Ролята на артилерията въ отряда отъ тритѣ рода войски е била указана въ особенна инструкция („Инструкция для дѣйствія въ бою артиллеріи въ связи съ другими родами войскъ“ — издание 1882 год.).

Инженернитѣ войски сж се обучавали по пѣхотния уставъ, издание 1881 год. Плантъ за раздѣлѣние на занятіята и правилата за обучението на младитѣ войници сж биле сжщитѣ както и въ пѣхотата.

Специалното обучение въ инженернитѣ войски се е водило по усмотрѣніето на командира на пионерния полкъ, съгласно указанията отъ военното министерство.

Общо — за всѣката армия къмъ дена на възшествіето на Н. Ц. Височество на българския прѣстолъ, сж биле въ сила още съществуващитѣ руски уставы: 1) „Уставъ о службѣ въ гарнизонѣ“, издаше 1872 год.;

2) „Уставъ внутренней службы“, издание 1877 год.; 3) „Уставъ полевой службы“, издание 1881 г.; 4) „Уставъ о службѣ въ учебныхъ лагеряхъ и въ походахъ въ мирное врѣмя“, издание 1871 год.; 5) „Сводъ правилъ о смотрахъ и парадахъ“ издание 1872 год.; 6) „Наставленіе для обученія въ стрѣльбѣ“, издаше 1884 год.; 7) Наставленія для обученія гимнастикъ“, издаше 1879 год.; 8) „Полевая гимнастика“ (приказъ по рускому военно вѣдомству 1880 год. № 174); 9) „Инструкция для дѣйствія въ бою отрядовъ изъ всѣхъ родовъ оръжія“, издаше 1882 год. и 10) „Инструкция для занятій съ офицерами“, издаше 1882 год.

Забвљжка. Употрѣбленето на руския езикъ въ армията се е отразявало злѣ върху обучението на войската; говоримия руски езикъ въ войската съ течение на врѣмето се е съвършено развалил, изопачилъ и станалъ почти неразбираемъ. Нуждата се изхвърли руския езикъ изъ армията и да се замѣни съ български ставала по-належаща. Първата за това стѣпка е направена прѣвъ 1886 год., когато на 5-и декемврий, съ заповѣдъ № 384, на командиритѣ на частитѣ е било заповѣдано да бждатъ прѣведени на български всички непрѣведени до тогава уставы, които да се изпрататъ въ министерството; прѣведенитѣ най-добрѣ щѣли да бждатъ напечатани за общо ползуване.

XVI. Санитарна часть.

Въ военното министерство е сжществувало учрежденіе „Санитарна часть“, което се е грижело за здравнословното състояние на армията и за снабдяваніето ѝ съ санитаренъ персоналъ и материалъ. Тази часть се е завеждадала отъ единъ главенъ медицински и отъ единъ главенъ ветеринаренъ лѣкари.

Въ 1887 год. за лѣкуване болнитѣ войници сж сжществували полкови лазарети и околодоци. Полкови лазарети е имало при всѣки пѣхотенъ, артилерійски и кавалерійски полкове; въ останалитѣ части е имало околодоци. Въ тѣзи лѣчебни заведения сж биле лѣкувани прѣимущественно леко болнитѣ войници; тежео болнитѣ сж се изпращали на лѣчение въ гражданскитѣ болници. Гарнизонни болници не е имало.

За снабдяване войската съ санитарни подофицери е сжществувала фелдшерска школа; съ ветеринарни фелдшери войската се е снабдявала отъ сжществую-

щето при 2-я конен полк въ Шуменъ Ветеринарно-фелдшерско училище; за ковачи сж се обучавали въ учебната ковачница.

За снабдяване частитѣ и лѣчебнитѣ заведения съ медикаменти, аптечни принадлежности, хирургически инструменти и пр., при военното министерство е билъ отеритъ аптеченъ складъ; отъ този складъ се снабдявали и гражданскитѣ болници.

XVII. Военно-сѣдебна часть.

За раздаване бързо и правилно правосъдие и за поддържане дисциплината въ армията, още съ формиранieto на българската войска сж възникнали и военнитѣ сѣдилища подъ названия: дружинни, полкови, гарнизонни. Тѣзи сѣдилища сж разглеждали дѣла по маловажни прѣстѣпления на долнитѣ чинове. За по-сериозни прѣстѣпления сж функционирали и постоянни военни сѣдилища, а за разбойническитѣ и политически дѣла сж откривали и полеви сѣдилища.

Прѣзъ 1887 год. сж сѣществували слѣдующитѣ сѣдилища:

Полкови — при по-голѣмата часть отъ полковетѣ. *Гарнизонни* — имало ги е при по-голѣмитѣ гарнизони; тѣзи сѣдилища сж биле общи за всички полкове отъ гарнизона.

Всичко въ княжеството въ 1887 г. е имало 16 полкови и гарнизонни сѣдилища.

Постоянни военни сѣдилища е имало въ София, Руссе и Пловдивъ съ по единъ прокурорски паркетъ къмъ всѣко; освѣнъ това за тѣзи сѣдилища е имало двѣ слѣдственни канцелярии.

Главенъ воененъ складъ, съ сѣдалище въ София, и съ главенъ воененъ прокуроръ, при Военното министерство.

Освѣнъ тѣзи сѣдебни учреждения, къмъ военносѣдебната часть се е числила и *дисциплинарната рота*, която е била изправително заведение.

Личния съставъ въ всичкитѣ тѣзи военносѣдебни учреждения, съгласно В. С. уставъ отъ 1885 г., се е погълвалъ отъ строеви офицери безъ юридическо обра-

зование; отъ такива офицери се изпгльняваха и длъжноститѣ на прокуроритѣ и слѣдователитѣ. Въ 1887 г. съ юридическо образование сж биле само Софийския воененъ прокуроръ, постоянния воененъ членъ на главния воененъ сѣдъ и главния воененъ прокуроръ.

Сѣдопроизводството е ставало възъ основа на военно-сѣдебния уставъ отъ 1879 г., а наказанията се налагали по дѣйствующитѣ тогава материални закони: „Воинскій уставъ о наказанияхъ“, отъ 1879 г., „Отоманския наказателенъ законъ“ и Устава за наказанията, които мировитѣ сѣдии можаха да налагатъ.

Дисциплинарнитѣ отношения на военно-служашитѣ сж биле уреждани съгласно „Дисциплинарния уставъ“, отъ 1886 г.; билъ е въ сила сжщо и „Уставъ судовъ общества офицеровъ“, отъ 1883 г.

XVIII. Военно училище.

Армията се е погълвала съ офицери изключително отъ военното училище, което прѣзъ 1887 г. въ учебно отношение състояло отъ три класа, подготовителенъ, младши и старши; въ подготовителния класъ е имало 90 юнкера, въ младшия 113 и въ старшия 128 юнкери. Къмъ края на годината числото на възпитанницитѣ е достигнало до 418 человекъ. Прѣподаватели е имало 17. Въ класоветѣ сж биле прѣподавани слѣдующитѣ прѣдмѣти:

Въ подготовителния класъ: З. Божии. Б. езикъ, Вс. история, Алгебра, Геометрия, Физика, Химия, География, Руски езикъ, Франц. езикъ, Чергание.

Въ младшия класъ: Тактика, Артилерия, Фортификация, Топография, Математика, Физика, Руски езикъ, Словесность (Бълг. езикъ), Всѣоб. история, Френс. езикъ и География.

Въ старшия класъ: Тактика, Артилерия, Фортификация, Топография, Механика, Законовѣдение, Администрация, Математика, Физика, Военна хигиена. Военна история, Руски и Френски езици, Бълг. езикъ (Истор. на литературата), Всѣобща история.

Въ строево отношение училището се е дѣлило на дѣл роти. Въ подготовителния класъ сж приемали уче-

ници съ 5 класно образование (съ отличие), а въ младшия — такива, които били свършили пълна гимназия. Допускали се и юнкери своекошни, които постъпвали безъ встъпителенъ экзаменъ, но съ условие да издържатъ такъвъ въ края на учебната година заедно съ изпита за прѣминаване въ по-горенъ класъ.

XIX. Прѣминаване на служба.

Постъпване и приемане на служба.

Постъпването на младежитъ въ войската е ставало задължително и доброволно. Военната служба се е считала лична задължителна. Всѣки младежъ, български подданикъ, е билъ длъженъ да прослужи въ войската единъ опрѣдѣленъ срокъ. Тѣзи, които сж биле освобождавани отъ тази служба или сж искали да се явятъ по-рано за изслужване воинската си повинностъ, сж могли да постъпватъ и по собствено желание.

Взетитъ на служба новобранци сж подведжани подъ клѣтва и разпрѣдѣляни между частитъ на разнитъ родове войски отъ окръжния воински началникъ, слѣдъ което сж биле изпращани по частитъ.

Едни отъ младежитъ, които сж желали да служатъ въ войската доброволно, сж постъпвали като доброволци, а други — като волнопрѣдѣляюци.

За доброволци се приемали, освѣнъ лица неподлежаци на военна служба, но и зачислени въ опълченето, ако тѣ не сж по-стари отъ 30 години (въ мирно врѣме) или отъ 40 (въ военно). Доброволцитъ въ мирно врѣме сж били длъжни да прослужатъ въ войската задължителния срокъ и да останатъ въ запаса 8 години. Въ военно врѣме записалитъ се доброволци сж служили само прѣвъ периода на войната. Доброволцитъ сж имали право да постъпятъ въ Военното училище слѣдъ приеменъ экзаменъ.

Волнопрѣдѣляюци се допускали съ цѣль да се създаде единъ запасъ отъ офицери и интелегентни подофицери.

Тѣзи, които искатъ да постъпятъ като волнопрѣдѣляюци, трѣбвало да прѣдставятъ слѣдующитъ документи: свидѣтелство на висше или сръдно образование,

метрическо свидѣтелство, отъ което да се вижда, че желяуция не е по-старъ отъ 30 години, свидѣтелство за благонадѣжностъ и свидѣтелство за годностъ за военната служба.

Волнопрѣдѣляюцитъ се, които сж били съ висше образование и сж подлежали на повикване въ войската, сж служили 6 мѣсеци, ако ли не сж подлежали на повикване — 3 мѣсеца. Тѣзи съ сръдно образование и подлежащи на повикване сж служили една година, а неподлежащитъ — 6 мѣсеца. Слѣдъ прослужване на горнитъ срокове, волнопрѣдѣляюцитъ се подлагали на изпитъ по строевото образование; издържилитъ успѣшно сж бивали произвеждани въ старши подофицери и сж бивали командирувани въ Военното училище, за да издържатъ экзаменъ по военнитъ прѣдмѣти; издържалитъ послѣдния экзаменъ добръ се произвеждали въ подпоручици и имъ се прѣдоставяло право да останатъ на длъжителна служба или да се уволятъ въ запаса.

Тѣзи отъ волнопрѣдѣляюцитъ се, които не издържатъ успѣшно изпита по строевото образование, се уволнявали въ запаса като младши подофицери. Желяуцитъ да получатъ офицерски чинъ е трѣвало да останатъ на длъжителна служба до като получатъ звание старши подофицери, слѣдъ което сж държали изпитъ при Военното училище за първи офицерски чинъ. Младежитъ съ специално образование (дѣкари, аптекари, фелдшери) сж служили като нестроени — всѣки по своята специалностъ. Приемането на служба чужди подданици се е допушало въ извънредни случаи и съ разрѣшение на Военния министръ.

Повишение въ подофицерски чинове.

Прѣвъ 1887 г. българската войска е имало слѣдующитъ подофицерски чинове (звания): младши подофицеръ, старши подофицеръ и фелдфебель (въ кавалерията вахмистръ).

Производството въ подофицерски чинъ е ставало врѣзъ основа на правилата, изложени въ „Приврѣмното положение за българската войска“, отъ 1879 година. За тона произведетно се назначавало по по-малко отъ една

годишна служба, ваканция и свършенъ курсъ на войнишка школа (грамотностъ). Долнитъ чиновъ сж могли да бждатъ произвеждани въ подофицери и безъ да удолветворяватъ на горнитъ условия, но за особенни подвизи и заслуги въ мирно врѣме, или за отличие въ сраженията (храбростъ) въ военно врѣме.

Подофицерския чинъ е давалъ известни прѣимущества въ войската: оставание на свѣрхсрочна служба, добавъчно възнаграждение, отдѣлно помѣщение по възможностъ, ежегоденъ отпускъ до 1 мѣсець съ заплатата и всички видове доволствия, разни нашивки за прослужени въ свѣрхсрочна служба години, медали, дисциплинарна властъ, право на пенсия, право на женидба и пр. Ведъчко това е служило като награда по служба, а още и за поощрение, да оставатъ долнитъ чиновъ на свѣрхсрочна служба по-дълго врѣме.

Чина младши подофицеръ е могаль да се получи и на дѣйствиелна служба. Въ старши подофицерски чиновъ сж могли да бждатъ произведени само свѣрхсрочно-служациитъ; на дѣйствиелна служба тѣзи чиновъ се раздавали само за боеви отличия. За чина фелдфебель се е изисквало непрѣмѣнно една година свѣрхсрочна служба.

Свѣрхсрочно-служациитъ сж се ползували съ особена дисциплинарна властъ; на тѣхъ не сж налагани наказанията: строгъ и усиленъ затворъ и назначавание на служба като редници. Бригадниа командиръ е ималь право да ги сваля на по-долна длѣжностъ не повече отъ 2 мѣсеца и да ги уволнява отъ служба по дисциплинаренъ редъ. Отъ чинъ подофицеритъ сж могли да бждатъ лишени само по сѣдебно рѣшение, а въ военно врѣме — бригаднитъ командири сж могли да правятъ това и по дисциплинаренъ редъ. За да се подбератъ по-добри хора за подофицери и за да се подготвятъ тѣ по-добрѣ за бждащата имъ служба, прѣвъ 1886 год. се изработи проектъ за полковитъ учебни команди.

Повишение въ офицериаки чиновъ.

Прѣвъ 1887 година офицерскитъ чиновъ сж биле: *оберъ-офицери*; *подопоручикъ*, *поручикъ*, *капитанъ* (въ кавалерията *ротмистръ*), *шабъ-офицери*; *майоръ*, *подпол-*

ковникъ и полковникъ и *генералъ*: *генералъ-майоръ*, *ген.-лейтенантъ* и *пѣленъ генералъ*.

Повишаванieto на офицеритъ въ по-горенъ чинъ е ставало прѣвъ основа на „Приврѣмненото положение за българската войска“, отъ 1879 год. и „Положението за офицеритъ произведени за урядъ и въ непостояннитъ кадри“, отъ 1886 год.

Производството въ по-горенъ чинъ е ставало по линия (старшинство) и за особенни отличия. Производството по линия е ставало по рода на оржжието и на ваканция. Произвеждани сж биле подпоручицитъ въ поручици и послѣднитъ въ капитани, слѣдъ прослужвание въ всѣки чинъ не по-малко отъ 2 години. За да се получи майорски чинъ, изисквала се 4 год. служба въ капитански чинъ. Отъ майоръ за подполковникъ и отъ подполковникъ за полковникъ се изисквала по 5 годишна служба въ всѣки чинъ.

Производството за особенни отличия се допусквало за въ генералскитъ чиновъ по усмотрѣнието на Негово Височество, а за производство въ останалитъ чиновъ — прѣдставление отъ висшето началство.

Офицеритъ за урядъ и отъ непостояннитъ кадри сж могли да останатъ на дѣйствиелна служба въ войската до когато желаятъ; но тѣ не сж могли да получатъ по-горенъ чинъ, до като не издържатъ офицерски экзаменъ при Военното училище по особена програма; на такъвъ экзаменъ имъ се разрѣшавало да се явяватъ три пѣти. Издържалитъ экзаменъ веднага се произвеждали въ по-горния офицерски чинъ.

Не се удостоявали съ производство въ слѣдующитъ чиновъ на ваканция офицеритъ, които сж се намирали въ отпускъ на повече отъ година и които сж просрочвали отпуска безъ уважителни причини на повече отъ мѣсець.

Прѣводи и прѣмѣствания.

За долнитъ чиновъ прѣводитъ отъ една частъ въ друга сж ставали въ интереса на службата и по тѣхно желание. Въ послѣдния случай се изисквали особено уважителни причини и по иначе, освѣтъ съ разрѣшението на началницитъ отъ полкони командири и на-

горѣ. Размѣстванието на долнитѣ чинове между разнитѣ команди на една и съща часть е ставало по усмотрението на непосредствения началникъ на частта.

Прѣвежданieto на офицеритѣ отъ една часть въ друга е ставало съ разрѣшението на Н. Височество и въ интереса на служба; всѣко такова прѣвеждане се е обявявало по военното вѣдомство съ височайши приказъ. Прѣвеждане отъ една часть въ друга е могло да стане и по желание на офицеритѣ, но по твърдѣ уважителни причини и то безъ пжтни и дневни пари.

Впоследствие, прѣзъ 1886 год. (заповѣдь № 411), таква прѣводи биле абсолютно забранени, така щото къмъ 2-и августъ 1887 г. се допускали прѣводи само въ интереса на служба, по прѣдставление отъ началството или по разпореджение отъ Военното министерство. Прѣвеждане се допускано и отъ единъ родъ войска въ другъ. Ако това е ставало по разпореджение на началството и въ полза на служба, на офицера се опрѣдѣляло извѣстно пособие за купуване ъдови конь; ако ли този прѣводъ е ставалъ по желание на офицера, той е трѣбвало да си купи конь на своя смѣтка.

Командиритѣ на отдѣлнитѣ части сж имали право да размѣстватъ офицеритѣ между ротитѣ, батареитѣ, ескадронитѣ или командитѣ на своята часть по свое лично усмотрение.

Назначения и командировки.

Назначаване офицеритѣ на длъжностъ е ставало по разпореджение на началството и се е обявявало за знание по военното вѣдомство съ височайши приказъ. Длъжноститѣ раздавали споредъ чиноветѣ. Допущало се е да се даватъ по-горни длъжности на офицери и съ по-доленъ чинъ; въ такъвъ случай тѣ се зовели „командующи“, изпѣлняющи длъжността“, или „врѣменно“ такива.

Относително *командировкитѣ* въ българската войска къмъ 2-и августъ 1887 г. е било въ сила „Приврѣмненото положение за българската войска“. Имало два вида командировки: врѣмни и дългосрочни. Командировкитѣ сж станали само въ интереса на служба и по разпореджение на началството. За специални команди-

ровки (приемане материали, коне и пр.) се изисквали опитни и знающа дѣлото офицери; забранявало се изрично всѣка командировка на офицеръ, когато работата е могла да се извърши отъ долеенъ чинъ или пакъ и безъ него (изпращане офицери съ писма и пр.).

При съпровождане на транспорти се назначавалъ офицеръ, когато цѣната му е надминавала 50 хиляди лева или се транспортиратъ повече отъ 500 пушки, повече отъ 2500 кгр. барутъ.

Командировкитѣ е трѣбвало да се изпѣлнятъ въ опрѣдѣления срокъ; за просрочване по-малко отъ една седмица, просрочилия се е считалъ въ отлъчка отъ мѣстослужението и се е наказвалъ дисциплинарно; просрочилия повече отъ една седмица се считалъ избѣгалъ и се е прѣдавалъ на създъ. Просрочване се допускано само по болѣсть или други изключителни причини.

Право на женитба.

„Приврѣмненото положение за българската войска“ (1879 г.), което е било въ сила прѣзъ 1887 г., е давало право на долнитѣ чинове да встъпватъ въ бракъ, само следъ като бждатъ произведени въ подофицерски чинъ или бждатъ уволнени въ запаса; разрѣшение за това сж давали командиритѣ на отдѣлнитѣ войсковы части, учреждения или заведения. Женитѣ и домочадията на долнитѣ чинове сж могли да живѣятъ при тѣхъ само съ разрѣшение на началството, но безъ възнаграждение или нѣкакви пособия отъ хазната, съ изключение на безплатната медицинска помощъ.

На офицеритѣ встъпването въ бракъ се е разрешавало следъ навършване 23 годишна възраст. Този които е искалъ да се ожени, трѣбвало е да подаде рапортъ по команда; въ рапорта е трѣбвало да бжде означена фамилията и произхождението на невѣстата; изисквало се още удостоверение, че тя и родителитѣ ѝ сж съгласни за този бракъ и че тя невѣстата е по-млада отъ 16 години. Началникитѣ, при разрешаване на офицерскитѣ женитби, трѣбвало особено да следятъ до колко тѣ сж пристойни и съвмѣстими съ офицерската лична и корпоративна честь.

Уволнение въ отпускъ.

За долнитѣ чинове съществуваха два вида отпускъ: кратковрѣмененъ и врѣмененъ. Съ кратковрѣмененъ отпускъ сѣ имали право да се ползуютъ всички долни чинове (строеви, нестроеви и вѣстови), които се отличаватъ съ добро поведение и усърдие въ служба, а отъ 1-и септемврий до 1-и май. Този отпускъ не е могаль да се продължи повече отъ единъ мѣсець; увольнението ставало съ особенъ приказъ по военното вѣдомство. Въ кратковрѣмененъ отпускъ долнитѣ чинове сѣ отивали съ войничкото си облѣкло, но не сѣ получавали отъ хазната никакво доволствие.

Въ врѣмененъ отпускъ долнитѣ чинове сѣ могли да бждатъ пуцани до 6 мѣсеца. Такъвъ отпускъ получавали тѣзи отъ долнитѣ чинове, които по здравословни причини не сѣ биле въ състояние да продължаватъ службата макаръ и като нестроеви. Слѣдъ свършване на отпуска тѣзи долни чинове сѣ подлагали на медицинско освидѣтелствование: оздравѣлитѣ оставали въ войската, за да доискаратъ служба си, а на неоздравѣлитѣ се разрѣшавалъ още 6 мѣсеченъ отпускъ.

По усмотрѣнието на Н. Височество, по икономически съображения, долнитѣ чинове сѣ могли да бждатъ увольнявани въ врѣмененъ отпускъ и прѣди да сѣ свършили срока на дѣйствителната си служба; въ този случай, обаче, тѣ сѣ могли да бждатъ повикани въ редоветѣ на войската всѣкога, до като не имъ е дошелъ редътъ за причисляване въ запасъ.

Уволнениетѣ въ врѣмененъ отпускъ сѣ напускали казармата съ собственото си гражданско облѣкло; войничко облѣкло тѣмъ не се позволявало да носятъ, нито имъ се е отпусквало никакво доволствие отъ хазната.

Офицеритѣ сѣ имали право на отпускъ отъ единъ до четре мѣсеци и повече. Съ едномѣсеченъ отпускъ се е ползувалъ всѣки офицеръ единъ пхтъ въ годината на следнажъ, или на нѣколко пхти. При този отпускъ офицеритѣ сѣ получавали напълно всичкото си съдържане. Ежегодното пускане офицеритѣ въ едномѣсеченъ отпускъ е имало отъ добрата имъ атеста-

ция, а още и отъ това, да ли остатото число офицери е достатъчно за правилното изпълнение на служба. Тѣзи отпуски сѣ могли да разрѣшаватъ командиритѣ на отдѣлнитѣ войсковы части.

Не по болѣетъ офицеритѣ сѣ могли да бждатъ увольнявани въ двумѣсеченъ отпускъ съ заплатата, но ако послѣднитѣ двѣ години не сѣ бивали въ отпускъ. Такъвъ отпускъ сѣ имали право да разрѣшаватъ бригаднитѣ командири.

Отпускъ до 4 мѣсеца се е допусквалъ по особено важни причини, но безъ заплатата, съ изключение въ случай на болѣетъ, засвидѣтелствувана отъ медицинска комисия.

На повече отъ 4 мѣсеца увольнението въ отпускъ ставало само съ отчисляване отъ занимаемата длъжностъ и зачисляване въ запасъ. Разрѣшаванието отпускъ въ прѣдѣлитѣ на княжеството до 4 мѣсеца е ставало съ власта на войсковитѣ начальници и военна министръ. Отпуски на повече отъ 4 мѣсеца въ княжеството, както и задграничнитѣ такива сѣ се давали по височайше разрѣшение и въ цивилно облѣкло. Изключение въ облѣклото се е правило само за Румжния и Русия. За просрочилитѣ отпуска си на единъ мѣсець се прѣдвидѣли дисциплинарни наказания; просрочилитѣ отъ единъ мѣсець до 6 седмици сѣ се наказвали съ непропозеждане на врѣме въ слѣдуюция чинъ, а просрочилитѣ повече отъ 6 седмици сѣ бие прѣдавани въ сждъ.

Уволнение отъ служба.

Съгласно „Закона за вземание новобранци“, долнитѣ чинове сѣ могли да бждатъ увольнени въ запасъ на армията само слѣдъ прослужване срока на дѣйствителната служба. Слѣдъ прослужване задължителния срокъ въ запасъ на армията, долнитѣ чинове сѣ бивали зачислявани въ народното опълчение.

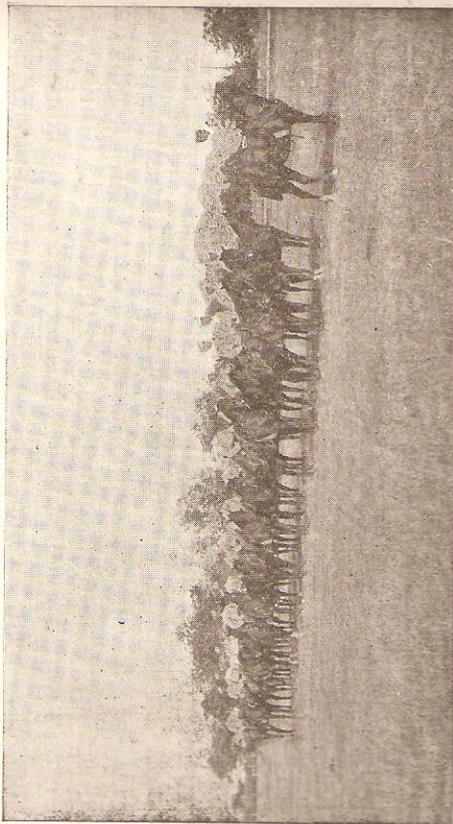
Уволнението въ запасъ е ставало отъ командиритѣ на частитѣ възъ основа на Височайшия за това указъ.

Уволнението въ запасъ е могло да послѣдва и прѣди свършека на задължителната подъ знамената служба, но само по болванени или изключителни се-

мейни причини или по икономически съображения. Инициативата за последния случай на увольнения отъ служба въѣкога е трѣбовало да изхожда пазъ Военного министерство. Уволнението на офицеритѣ отъ служба е ставало или по собствено желанне, или по дисциплинаренъ редъ.

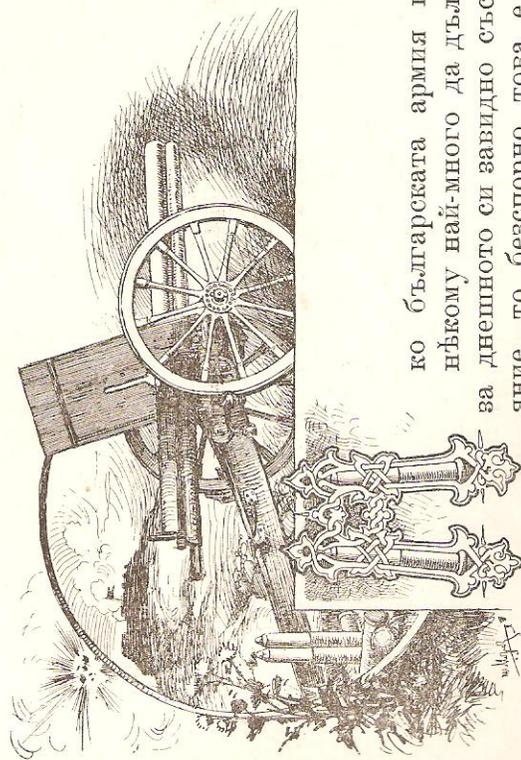
Въ мирно врѣме всѣки офицеръ е ималъ право да подаде на Височайше име прошение за увольнение отъ служба; въ зависимост отъ възрастта имъ, такива офицери сѣ бивали зачислявани въ запаса на дѣйствиущата армия, въ отпущението или пакъ съвършено сѣ се увольнявали отъ военна служба. Уволнение отъ служба по собствено желанне въ военно врѣме, не се е допуцало освѣнъ по болѣсть или рани.

По дисциплинаренъ редъ сѣ се увольнявали офицеритѣ по разпореждане на началството само за извършени прѣстѣпления, които влѣкатъ слѣдъ себе си такива наказания.

ГЛАВА ТРЕТЯ.

Историческо развитието на Българската войска отъ
възшествието на Негово Царско Височество на Българския
Прѣстолъ до днесъ.

ко българската армия има нѣкому най-много да дължи за днешното си завидно състояние, то безспорно това е на шейния Върховенъ Вождъ, Негово Царско Височество Княза.

Слѣдъ неговото въцаряване се започва новъ животъ за нея; ней се дава свободенъ просторъ за развитието и усъвършенствование и тя бързо закръчва по пътя на прогреса.

Първата стъпка, съ която Н. Ц. В. засвидѣтелствува своята любовъ къмъ армията, на чело на която той застава като Върховенъ вождъ, бѣ Неговото Висо-

чаше благоволение да приеме шефството на пѣхоти войсковы части върху си. На 3-и августъ 1887 г. той става шефъ на 6-и пѣх. Търновски полкъ, на 18-и августъ — на 1-и конни полкъ и на конвоя, на 1-и януарий 1888 год. на 4-и артилерийски полкъ, а на 14-и януарий с. г. за шефъ на 9-и пѣх. Пловдивски полкъ назначи Августейшата си майка, покойната Княгиня Климентина.

Прѣзъ 1888 г. въ пѣхотата сж били сформирани 24 кадрови роты — по една на всѣко военно окръжие; въ кавалерията къмъ третѣ конни полкове сж сформирани по единъ 5-и ескадронъ. При артилерийскитѣ полкове сж сформирани 7-игѣ батареи, а при 2-я и 4-и артилерийски полкове — по единъ планински взводъ, както този при 3-я артилерийски полкъ. Закрита е била „артилерийската лаборатория“ въ Русе. Къмъ пионерния полкъ сж сформирали още една 8-а рота — желѣзно-пѣтна. Полка бѣ раздѣленъ на двѣ дружини; въ първата дружина влѣзли 1-а, 2-а и 3-я и телеграфната рота, а въ втората — 4-а, 5-а, 6-а и желѣзно-пѣтната рота.

Прѣзъ 1889 г. отъ съществующитѣ 12 пѣхотни 4 дружинни полка, сформираха 24 такива въ двудружиненъ съставъ. Новитѣ полкове получиха слѣдующитѣ названия и нумерация: 2-и Искърски, 14-и Македонски, 15-и Ломски, 16-и Ловченски, 17-и Доростолски, 18-и Етърски, 19-и Шуменски, 20-и Добруджански, 21-и Сръдногорски, 22-и Тракийски, 23-и Шипченски и 24-и Черноморски.

Въ кавалерията сформираха 4-и коненъ полкъ съ съдалище въ гр. Ямболъ; кадри за него се взеха отъ съществующитѣ три конни полка.

Въ артилерията, при всѣки отъ третѣ артилерийски полка, сформираха по една 8-а батарея и още по единъ 2-и — планински артилерийски взводъ. Освѣнт това, малко по-късно, отъ 4-и артилерийски полкъ съформираха новъ № 1-и артилерийски полкъ съ съдалище въ Самоковъ. Отъ съществующитѣ 2-и и 3-и артилерийски полкове сформираха 5-и и 6-и артилерийски полкове — всѣки отъ по 4 полски батареи и по 1 планински артилерийски взводъ. Така щото прѣзъ 1889

година българската войска се развила до 24 пѣхотни, 4 конни, 6 артилерийски и 1 пионеренъ полкъ.

Прѣзъ 1890 год. 24-тѣ кадрови роты бѣха придадени къмъ дѣйствующитѣ пѣхотни полкове. За кавалерията се учреди „Управление на инспектора на кавалерията“.

Запасната батарея при Софийския артилерийски складъ придадоха къмъ артилерийския полигонъ и я приименуваха „учебна батарея“; запасната пѣкъ батарея при Раградския артилерийски складъ приименоваха въ „кадрова батарея“. Съществуващата до тогава обсадна батарея приименуваха въ „крѣпостна“, като сформираха още една такава въ Шуменъ. Прѣзъ тази година артилерийскитѣ части бѣха подчинени на пѣхотнитѣ бригади.

Относително военнитѣ управления реформа се направи само въ Военното министерство; между друго унищожиха и длѣжността „Другаръ на Военния министръ“, която съществуваше отъ самото начало на създаването на армията.

Прѣзъ 1891 год. сж биле разформирани кадровитѣ роты, които едва що бѣха сформирани, бѣ закрить Русенския артилерийски арсеналъ. Къмъ пионерния полкъ сформирали още двѣ пионерни роты и една минно-понтонна; полка прѣформирали въ три дружини: двѣ пионери съ по 4 роты и една *техническа*, въ която влѣзали желѣзо-пѣтната, телеграфната и минно-понтонната роты.

Прѣзъ тази година се гласува и прие първия „Законъ за устройството на въоръженитѣ сили на Българияското Княжество“, съ който се даде положителна и здрава организация на българската войска. Споредъ него военната служба е била лична и задължителна за всѣки български поданикъ на възраст отъ 20 до 45 години включително. Въоръженитѣ сили на Княжеството се раздѣлили на три категории: дѣйствующа армия, резервна армия и народно опълчение.

Прѣзъ 1892 год. бѣха приименувани съществующитѣ шесть пѣши бригади въ *пѣхотни дивизии*, като имъ се дадоха слѣдующитѣ нумерации и названия:

1-а пѣша бригада	— 1-а пѣх.	Софийска дивизия.
5-а ”	— 2-а ”	Тракийска ”
6-а ”	— 3-я ”	Балканска ”

4-а пѣша " — 4-а " Прѣслав. дивизия
 3-я " " — 5-а " Дунавска "
 2-а " " — 6-а " Бдинска "

При всѣко полково военно окръжие сформирали по единъ *резервна полкъ* въ съставъ отъ 3 роти.

При всѣка пѣхотна дивизия сформирали по единъ „дивизионенъ паркъ и обозъ“. Четиритѣ конни полка сж биле сведени въ „кавалерийска дивизия“.

При артилерийскитѣ полкове сформирали още по една полска батарея. Кадровата и учебната батарея биле прѣименовани въ „резервни батареи“; освѣнъ това сформирали още една нова резервна батарея. Кръпостнитѣ батареи биле развѣрнати въ „крѣпостни батальони“.

Пионерния полкъ е билъ прѣформиранъ въ „*пионерна бригада*“ отъ 3 пионерни дружини и 3 технически роти.

Военното министерство отново е било прѣорганизирано, въ 7 отдѣла съ 13 отдѣления.

Прѣзъ 1893 год. при всѣка пѣхотна дивизия сформираха по *една сотня дивизионна кавалерия* — всичко 6 сотни. Сформираха още 3 резервни батареи, които станаха всичко 6. На тѣзи резервни батареи дадоха номера по номерата на шестѣхъ дивизии. „Дивизионнитѣ паркове и обози“, каквито имаше по единъ при всѣка дивизия, прѣменуваха въ *возарски роты*. Съ сжщия указъ планинскитѣ взводове при артилерийскитѣ полкове прѣменуваха въ планински „полубатареи“. При Видинския Кръпостенъ батальонъ сформираха още една крѣпостна рота, а при софийския — пионерна команда.

Прѣзъ 1894 год. сж направени нѣкои измѣнения въ устройството на Военното министерство, а при 2-а пионерна дружина е била откритата „Соф. воен. гълъбна станция“.

Резервнитѣ полкове *прѣзъ 1895 год.* въ цѣлия си съставъ бѣха придадени къмъ дѣйствиющитѣ полкове и щабоветѣ имъ бѣха разформирувани. За подготвяние подофицери за войската, въ София бѣ сформираха една „подофицерска рота“.

Коннитѣ сотни подъ № № 1-и, 2-и, 3-и, 6-и, бѣха причислени къмъ кавалерийскитѣ полкове, като 5-и тѣхни ескадрони; а отъ останалитѣ 4-а и 5-а сотни сформираха „отдѣленъ кавалерийски двусекадроненъ дивизионъ“.

Въ артилерията 6-тѣ резервни батареи биле влючени въ състава на артилерийскитѣ полкове, като шести тѣхни батареи.

Артилерийскитѣ полкове биле раздѣлени по на двѣ отдѣления отъ по 3 батареи всѣко. Отъ сжществующитѣ при артилерийскитѣ полкове планински полубатареи, сформирали три планински батареи, каго придали по една къмъ полковетѣ 2 и 3-и и 4-и. Въ Шуменъ сформирали още единъ крѣпостенъ батальонъ отъ три роти.

Въ пионерната бригада отъ отдѣлнитѣ три роты (железно-пѣтна, телеграфна и мостова) сформирали една „техническа дружина“ съ щабъ въ София.

Прѣзъ 1895 година се създаде *пограничната стража*, отъ 6 роты, съ назначение, да пазятъ реда тишина и безопасността по границата, да охранява границата отъ контрабанда и да дава съдѣйствие на митническитѣ и санитарни власти по границата.

Прѣзъ сжщата год. бѣ реорганизирано и Военното министерство, като отъ оперативния и строеви отдѣли образуваха особено учреждение — „Щабъ на армията“.

Прѣзъ 1896 г. направиха нѣкои реформи само по артилерията, а имено: сформираха три нови планински батареи — по една въ полковетѣ 2-и, 3-и и 4-и; — тѣзи батареи, заедно съ сжществующитѣ отъ по-рано три такива, образуваха къмъ поменатитѣ полкове по едно двубатарейно „планинско артилерийско отдѣление“. Освѣнъ това при 4-я артил. на Н. Ц. В. полкъ сформираха още три полски батареи, които бѣха сведени въ „трето артил. отдѣление“ на поменатия полкъ.

При Шуменския Кръпостенъ батальонъ сформираха една лабораторна $\frac{1}{2}$ рота, а при Софийския артил. арсеналъ — една такава рота.

Прѣзъ 1897 година 16-я резервенъ полкъ, който бѣ причисленъ къмъ 20-я Добруджански, бѣ отдѣленъ отъ последния полкъ и развѣрнатъ въ 4-ротенъ със-

тавъ съ съдалище въ гр. Силистра. Новострояция се крейсъръ бѣ нарѣченъ „Надѣжда“. Съществуващата „морска часть и флотилия“ се раздѣли на „Дунавска флотилия“, съ штабъ въ Русе и „Морска часть“, съ съдалище въ Варна.

Прѣвъ същата година се направиха нѣкои съществени измѣненія въ „Закона за устройството на въоръженитѣ сили“ отъ 1891 год.; а понеже този законъ прѣтърпѣ нѣкои измѣненія и прѣвъ годинитѣ 1892 и 1896, то прѣвъ 1897 год. той бѣ прѣработенъ съгласно направитѣ измѣненія и отново прѣздаденъ. При с. Гурмазово — Горна-Баня, се откри „Конско военно ремонтно депо“, за развъждане и отгледвание годни за армията коне.

Прѣвъ 1898 г. отъ 16-я резервенъ полкъ, който прѣвъ 1897 г. бѣ отдѣленъ отъ 20-я Добруджански полкъ, сформираха „Силистренски постояненъ гарнизонъ“; малко по-късно къмъ този гарнизонъ сформираха и една пионерна рота.

Шестѣ погранични роти постепенно се развиха до 6 дружини, които носѣха номерата на 6-тѣ дивизионни области. Сформираха „5-и коненъ полкъ“ съ съдалище въ гр. Добричъ; за кадръ на този полкъ послужиха отдѣлния кавалерийски дивизионъ и по единъ ескадронъ отъ 3-и и 4-и конни полкове

Въ артилерията сформираха третитѣ отдѣления (въско отъ по 3 батареи) при полковетѣ 1, 2, 3, 5 и 6 и третитѣ планински батареи при полковетѣ 2, 3 и 4.

Въ пѣхотата уредиха длѣжността „помощникъ на ротенъ командиръ“, а въ Бѣлградъ се откри длѣжността „воененъ аташе“. Княжеството прѣвъ тази година получи ново териториално подраздѣление по дивизионни области, полкови военни окръжия и военни околии.

Прѣвъ 1899 год. въ отъ резервнитѣ кадри, които бѣха придадени къмъ дѣйствующитѣ полкове, сформираха 12 резервни полка — по 2 на всѣка дивизионна областъ; всѣки полкъ състоеше отъ по 5 роты, отъ които еднага „погранична“.

Въведе се *бригадна организация*; всѣка пѣхотна дивизия се раздѣли на двѣ бригади отъ по 3 полка всѣка (два дѣйствующи и 1 резервенъ).

МАНЕВРИТѢ ПРѣВЪ 1904 ГОДИНА.

Генералитѣ на „ОТДѢХЪ“.

(Слева — артилерия.)

Отмѣниха „Закона за пограничната стража“, в съдѣствие на което пограничните войски се присъединиха къмъ кадритѣ на резервнитѣ полкове. Прѣзъ тази година отъ артилерискитѣ полкове отдѣлиха планинскитѣ артилерийски отдѣления, като отъ тѣхъ сформира единъ „Планински артилер. полкъ“ съ штабъ въ София.

Пионерната бригада е била разформирана, като пионернитѣ дружини въ командно отношение сж биле подчинени на дивизиитѣ, освѣнъ техническата, която въ всѣко отношение е била подчинена на Инженерната инспекция.

Прѣзъ 1900 г. реорганизацията на армията е засѣгнала само инженернитѣ войски и военното министерство.

Въ инженернитѣ войски само техническата дружина е била разформирана, като ротитѣ ѝ (жельзнопътна, телеграфна и мостова) сж останали поотдѣлно да се подчиняватъ направо на Инженерната инспекция. Веднага слѣдъ това телеграфната рота е била прѣименована въ „Телеграфенъ паркъ“ отъ 6 отдѣлни взвода; всѣки такъвъ взводъ е билъ съставенъ отъ 3 отдѣления: телеграфно, телефонно и оптическо.

Прѣзъ 1901 г. армията не е прѣтърпѣла нѣкои съществени измѣнения.

При пѣхотнитѣ дивизии бѣха учредени длъжноститѣ „дивизионенъ интендантъ“ и „воененъ инженеръ“. Разформираха 5-и коненъ полкъ; отъ ескадронитѣ на този полкъ и отъ петитѣ ескадрони на 1-и и 2-и конни полкове сформираха 6 отдѣлни *кавалерийски дивизиона* съ номера отъ 1 до 6.

Въ София и Шуменъ създадоха по единъ *огнестрѣленъ складъ*; въ Софийския складъ вѣдѣе Лабораторната рота отъ Соф. арсеналъ, а въ Шуменския — Лабораторната полурота отъ Шуменския кръпостенъ батальонъ.

Прѣзъ 1902 г. при 12-тѣ резервни полка сформирали по една нестроева рота.

Въ инженернитѣ войски разформирали телеграфния паркъ, като вмѣсто него при всѣка пионерна дружина сформирали по една техническа рота, всѣка отъ по двѣ полуроти: телеграфна и мостова. Пионерната рота при Силистронския постояненъ гарнизонъ вкльо-

чили въ състава на 1-а пионерна дружина, като я оставили и за наръдъ да квартирува въ Силистра.

Настъпни за армията щастливата 1903 година. Въ края на тази година организацията на армията бѣ съществено измѣнена; тя се увеличи почти на половина отъ своя съставъ.

Сформирана още три дивизионни управления: на 7-а Рилска, 8-а Тунджанска и 9-а Плъвенска — вслѣдъ станаха 9 такива; въ зависимостъ отъ това формирана още и 6 бригадни управления и открия 3 дивизионни болници.

Съществуващитъ 12 пѣх. резервни полкове привелоха къмъ типа да дѣйствующитъ, като формирана при тѣхъ още по една дружина (та станаха по 2 на всѣки полкъ) и ги прѣименоваха:

1-и пѣх. рез. полкъ въ 25-и пѣх. Драгомански полкъ	
2-и " " " " 26-и " Пернишки "	
3-и " " " " 27-и " Чепински "	
4-и " " " " 28-и " Стрѣмски "	
5-и " " " " 29-и " Ямболски "	
6-и " " " " 30-и " Шейновски "	
7-и " " " " 31-и " Варненски "	
8-и " " " " 32-и " Загорски "	
9-и " " " " 33-и " Свищовски "	
10-и " " " " 34-и " Троянски "	
11-и " " " " 35-и " Врачански "	
12-и " " " " 36-и " Козлодуйски "	

Направи се ново разпрѣдѣление на пѣхотнитъ полкове по дивизи и бригади и по градове на мѣстоквартированieto, което разпрѣдѣление съществува и днесъ.

Въ зависимостъ отъ новата организация на армията и територията на Княжеството бѣ раздѣлена на 9 дивизионни области; всѣка дивизионна област бѣ раздѣлена на 4 полкови окръжия — по числото на полковетъ въ дивизиитъ. Бѣ точно опрѣдѣлено кои административни околии влизатъ въ дивизионнитъ области и въ полковитъ окръжия. „Помощницитъ на командиритъ на пѣхотнитъ полкове“ се прѣименуваха въ „началници на полковитъ военни окръжия“. Всѣко полково окръжие бѣ раздѣлено на по 4 дружинни райони, за началници на които назначиха запасни офицери.

Пограничните роты и Силистренския постояненъ гарнизонъ бѣха реформирани, като влѣзоха въ състава на дѣйствующитъ пѣхотни полкове.

Тази обширна реорганизация на нашата армия настѣгна въ благоприятна смисълъ освѣтъ пѣхотата, още артилерията и инженернитъ войски, а отчасти и кавалерията.

Лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество ескадронъ се развѣрна въ „Лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкъ“. При всѣки кавалерийски дивизионъ формирана още по единъ ескадронъ. Сформирана двѣ кавалерийски бригадни управления: на 1-а бригада въ София и на 2-а въ Пловдивъ; въ 1-а бригада включиха кавалерийскитъ полкове 1-и и 2-и, а въ втора — полковетъ 3-и и 4-и. Открия още 3 ремонтни конски депа въ Каблиокъ, Плъвенъ и Калбурунъ.

Сформирана още три артилерийски полка съ номера 7-и въ Самоковъ, 8-и въ Ст.-Загора и 9-и въ Плъвенъ; за тази цѣль съж били взети по едно артилерийско отдѣление отъ полковетъ: 1-и, 4-и, 5-и и 6-и и по двѣ отъ полковетъ 2-и и 3-и. По този начинъ формирани, артилерийскитъ полкове състоха: 1-и, 3-и, 4-и, 5-и, 7-и и 8-и отъ по 3 артилерийски отдѣления, отъ които въ мирно врѣме задрѣгнати само двѣ; 2-и, 6-и и 9-и артилерийски полкове трѣбваше да състоятъ отъ по двѣ отдѣления.

Планинския артилерийски полкъ прѣименоваха въ „Планинска артилерийска бригада“, като цаба ѝ оставиха пакъ въ София.

Отъ съществуващитъ три пионерни дружини формирана още 6 такива, които получили номерация отъ 4-а до 9-а включително; всѣка отъ 9-тѣ пионерни дружини бѣ съставена отъ 2 пионерни роты и една техническа полурота.

Желѣзно-пѣхотната рота се разви въ желѣзно-пѣхотна дружина отъ двѣ-ротенъ съставъ, за която цѣль при първата рота формирана още една такава.

Пионернитъ дружини разпрѣдѣлиха между дивизионитъ, като имъ дадоха същата номерация.

Всичкиятъ промѣни въ армията обявени прѣвъ 1903 г. се извършиха прѣвъ 1904, понеже бѣха заповѣдани въ последнитѣ 2—3 дена на м. цѣ декемврий 1903 г. *Прѣвъ 1904* г. се заповѣда разформиранието на возарскитѣ роты при 1-а, 2-а, 3-а, 4-а, 5-а и 6-а дивизи, като вмѣсто тѣхъ сформираха деветъ „возарски команди“ — по една на всѣка дивизия.

Въ дунавската флотилия сформираха една портова рота, която да се командува отъ пѣхотенъ офицеръ.

Прѣвъ 1906 година, съ указъ № 148 отъ 27-и декемврий, се заповѣдаше: територията на княжеството да се раздѣли на три *военно-инспекционни области*. Прѣвата отъ тѣзи области, съ щабъ въ София, трѣбваше да състои отъ Софийската, Бдинската и Рилската дивизионни области; въ състава на 2-а военна инспекционна областъ, съ щабъ въ Стара-Загора, влѣзоха Тракийската, Балканската и Тунджанската дивизионни области; въ състава на третя военно-инспекционна областъ, съ щабъ въ Русе, влѣзоха дивизионнитѣ области 4-а Прѣславска, 5-а Дунавска и 9-а Плъвенска.

Мостовата рота прѣформираха въ дружина. При желѣзно-пѣхтната дружина сформираха едно „въздухоплавателно отдѣление“, което по-късно бѣ отдѣлено отъ нея и придадено къмъ 1-а пионерна дружина.

Въ пѣхотнитѣ, кавалерийскитѣ и артилерийскитѣ части тази година не последва никакво измѣнение.

Прѣвъ 1907 год. кавалерията бѣ почти удвояна. Съгласно Височайшия указъ № 149, отъ 27-и декемврий 1906 год., сформираха 6 конни полка отъ по три ескадрона всѣки; новитѣ полкове получиха номерация отъ 5—10 включително; въ състава на тѣзи полкове влѣзоха съществуящитѣ до прѣди това кавалерийски дивизиони. Новосформираниитѣ полкове бѣха разквартирувани: 5-и въ Брѣзникъ, 6-и въ Харманлий, 7-и въ Сливенъ, 8-и въ Добричъ, 9-и въ Русе и 10-и въ Шуменъ. Паралелно съ горното въ гр. Шуменъ бѣ сформирани и щабъ на 3-я конна бригада: всичкиятъ 10 полка разпрѣдѣлиха помежду тритѣ бригади така:

Въ 1-а бригада влѣзоха	1, 2, и 5 конни полкове
” 2-а ”	3, 4, 6 и 7 ”
” 3-а ”	8, 9 и 10 ”

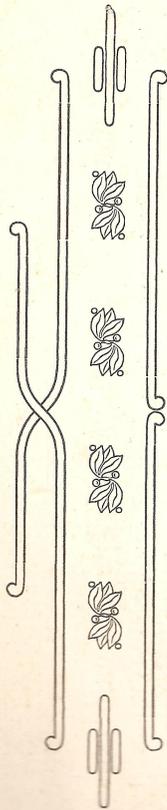
Щабоветѣ на 1-а и 2-а конни бригади си останаха въ София и Пловдивъ. За развъждане полукървни и чистокървни коне за армията, при депото „Божурище“ се откри съответствующо отдѣление.

Прѣвъ текущата 1907 год., възъ основа на Височ. указъ № 152 отъ 27-и декемврий 1906 год., трѣбваше да се сформиратъ 39 митральози команди, отъ които 36 за 36-тѣ пѣхотни полка, а останалитѣ три за тритѣ конни бригади.

По инженернитѣ войски, сформираха още една желѣзно-пѣхтна дружина (№ 2), съ щабъ въ София. Къмъ съществуящитѣ гѣлѣбни станции сформираха още три такива — по една при 3-я, 7-а и 8-а пионерни дружи. При 1-а пионерна дружина въ София се учреди „Инженерна работилница и складъ“.

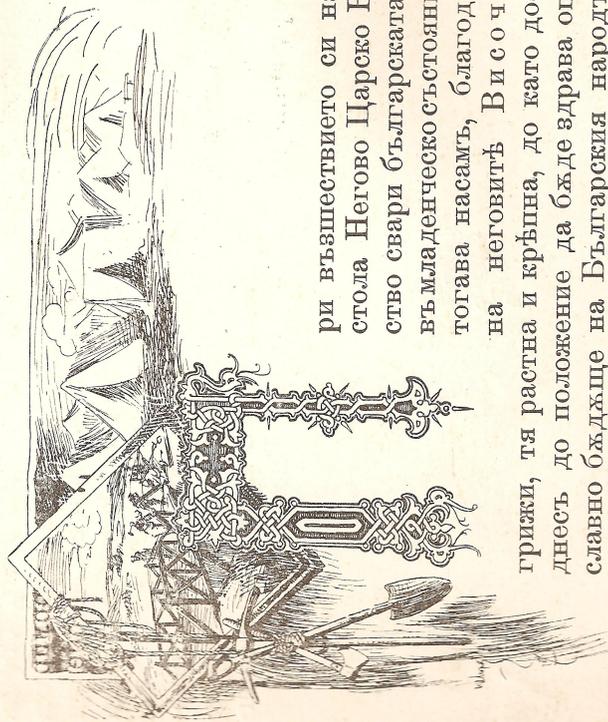
Отъ тоя макаръ и кратъкъ, но пълненъ съ значе-ние обзоръ се вижда, съ какви бързи крачки се е развивала и расла българската войска прѣвъ 20-годишното царуване на Негово Царско Височество.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

Състоянието на българската войска днесъ — 2-и августъ 1907 г.

ри възшествието си на Прѣстола Негово Царско Височество свари българската армия въ младенческо състояние. Отъ тогава насамъ, благодарение на неговитѣ Височайши грижи, тя растна и крѣпна, до като достигна днесъ до положение да бжде здрава опора за славно бжджще на Българския народъ и неговата династия. Сега нашата армия се намира въ такава състояние.

I. Организация.

Сегашната организация на армията почва върху „Закона за въоръженитѣ сили на българската войска“ отъ 1904 г. Споредъ този законъ службата е лична и вадължителна. Всѣки български поданикъ на възраст отъ 20 до 46 години влючително е длъженъ да служи въ войската.

Въоръженитѣ сили на княжеството се дѣлятъ на двѣ категории; дѣйствующа армия съ пейния запасъ и народното опълчение.

Дѣйствующата армия има назначение да оперира както въ прѣдѣлитѣ на княжеството, така и вѣнъ отъ тѣхъ; по свояга бойна подготовка и физическа годностъ. тази калегория на българската войска има първенствующе значение.

Народното опълчение има второстепенно назначение; то се дѣли на два призива, отъ които първия, при нужда, може да играе ролята на дѣйствующата армия, а втория, който се съставя отъ най-възрастнитѣ хора, никога не може да бѣде изважданъ вѣнъ отъ княжеството. Нему ще бѣде възложена вѣтрѣшната охрана на княжеската територия.

Въ военно врѣме къмъ дѣйствующата армия могатъ да бѣдагъ формирани *донкъляници* войски, съ назначение да попълватъ нейнитѣ загуби прѣвъ течение на войната.

Общя срокъ на служба въ войската е 26 години и се подраздѣля така: служба въ дѣйствующата армия отъ 20 до 40 год. възрастъ включително, или всичко 20 години за служилитѣ въ пѣхотата; за служилитѣ въ специалнитѣ родове войски този срокъ е 19 години — отъ 20 до 39-а год. възрастъ включително. Отъ двадесетѣ години пѣхотинцитѣ прѣкарватъ подъ знамената двѣ години, а въ запаса 18 години. Кавалеристи, артилеристи, и пионери служатъ подъ знамената 3 години, а въ запаса 16 години.

Службата въ 1-я призивъ на народното опълчение се продължава за служилитѣ въ пѣхотата 4 години — отъ 40 — 44 включително, а за служилитѣ въ специалнитѣ родове войски 5 години — отъ 39 — 44 включително.

Службата въ 2-я призивъ на народното опълчение и за единитѣ и за другитѣ се продължава 2 години — отъ 44 до 46 включително.

За приповтаряние това, което нѣкога сж учили въ казармата, и за запознавание съ новоститѣ въ военното дѣло, запаснитѣ отъ дѣйствующата армия могатъ да бѣдатъ повиквани въ учебни сборове до 3 седмици безъ днитѣ за маневритѣ; числящитѣ се въ 1-я призивъ на народното опълчение — до една седмица; числящитѣ се въ 2-я призивъ на народното опълчение, могатъ да

бъдатъ викани — до 3 дена на тѣхни разноски и то само за провѣрка.

Българската войска може да бѣде въ тройко положение: *мирно*, което е нормалното; *успелно*, когато частитѣ сж попълнени съ запасни; и *военно*, когато всички категории на въоръженитѣ сили сж поставени на военна нога, т. е. сж мобилизирани.

II. Военно-териториално раздѣление на княжеството.

Българското княжество е раздѣлено на три „Военно-инспекционни“ области: първа съ сѣдалище въ София, 2-а — въ Ст.-Загора и 3-я въ Русе.

Всѣка военно-инспекционна област е раздѣлена на по три „дивизионни“ области. Въ 1-а инспекционна област влизатъ дивизионитѣ области 1-а Софийска, 6-а Бдинска и 7-а Рилска; въ 2-а — 2-а Тракийска, 3-я Балканска и 8-а Тунджанска; въ 3-я — 4-а Прѣславака, 5-а Дунавска и 9-а Плъвенска дивизионни области.

Всѣка дивизионна област е раздѣлена по на 4 полкови военни окръжия, които носятъ номерата на полковетѣ отъ дивизията. Полковитѣ окръжия се управляватъ отъ офицери на дѣйствителна служба.

Всѣко полково окръжие е раздѣлено на по 4 дружинни райони; послѣднитѣ се управляватъ, отъ запасни офицери.

III. Комплектуване.

Българската войска се комплектува по териториалната система. За това княжеството е раздѣлено на 9 дивизионни области, отъ населението на които се комплектуватъ 9-тѣ пѣхотни дивизии и причисленитѣ къмъ тѣхъ части.

Попълване армията съ войници.

Попълване армията съ войници става връзъ основа на „Закона за устройството на въоръженитѣ сили на българското княжество“, отъ 31-и декемврий 1903 год. и „Закона за носение военнитѣ тежоби“, отъ 15-и декемврий 1897 год. и тѣхнитѣ поправки.

Споредъ закона, службата въ войската е задължителна за българскитѣ поданици и е лична, т. е. не се допуцатъ откупувания или замѣстителства. Изключение се прави само за мохамеданитѣ, на които е дадено право да не служатъ въ войската сръщу извѣстенъ откупъ.

Освобожденая отъ служба въ мирно врѣме се допуцатъ за свършенна физическа неспособностъ, по общественото положение, което гражданина има и по негодностъ само за военна служба.

Послѣднитѣ, ако сж годни за друга нѣкаква служба, освѣнъ военната, се облагатъ съ воененъ данъкъ споредъ състоянието имъ отъ 10 до 1000 лева годишно за единъ периодъ отъ 10 години. Въ „Закона за носение военнитѣ тежоби“ и въ разнитѣ правилници и инструкции сж указани точно случайтѣ за освобожденіе отъ служба и размѣритѣ на военния данъкъ, съ който се облагатъ негоднитѣ.

Службата, въ народната войска, освѣнъ длъжностъ е и едно право на всѣки гражданинъ; за това не се допуцатъ въ редоветѣ на войската ония, които сж лишени по сждъ отъ правата, изброени въ чл. 30 отъ „Наказателния законъ“ (лишенитѣ отъ граждански права).

Облегчения по службата нашия законъ допуца по семейни и др. причини. По семейни причини се освобождаватъ тѣзи, които сж единствена поддрѣпа на семействата си, пакъ биле тѣ синъ, братъ, внукъ, чичо или вуйчо. Облегчение добива и единия отъ двамата брата близнаци, ако поддѣжатъ на единъ и сждъ наборъ.

Всички младежи, които се ползватъ съ облегчение по службата, служатъ само 6 мѣсеца, слѣдъ което се увольняватъ въ запаса на армията.

Облегчение се добива и по образование: свършилитѣ висше учебно въведение, служатъ само една година, но съ условие да добиятъ право за производство въ чинъ запасенъ подпоручикъ. За тази цѣль тѣ се направатъ въ школата на запасни подпоручици въ пѣхотата. Тѣзи, които неуспѣшно свършатъ школата, служатъ на общо основание. Отъ право да служатъ една година се ползватъ и младежитѣ съ специално

образование (земледѣлческо, търговско, занаятчийско и пр.), ако до 30 год. си възраст се прѣдадатъ на занятия по специалността си.

Учителитѣ съ висше и сръдно образование, които наборътъ е сварилъ учители, прѣкарватъ въ войската единъ завършенъ курсъ на обучението, т. е. погледватъ заедно съ набора си, а се увольняватъ съ прѣдвидуция наборъ; за това пакъ тѣ се задължаватъ да учителствуватъ осѣм години непрекъснато. Учители, свършили школата за запасни подпоручици въ пѣхотата съ успѣхъ, служатъ една година, като при увольнението се произвеждатъ въ „кандидатъ офицери“.

Отлагания отъ военната служба закона допуца за лица състоящитѣ подъ сждъ и слѣдствие за улавни прѣстѣпления, за недостатъчно развититѣ физически, за страдающитѣ отъ болѣсти, за таква които не сж се поправили отъ скорошното си боледуване и за младежи, които се учатъ въ сръдни, специални или висши учебни заведения, както въ княжеството, тъй и въ странство.

Закона допуца да се приематъ *Доброволци* на военна служба само въ музиканскитѣ хорове, въ санитарнитѣ команди, въ флота и въ разнитѣ военно-технически войски и заведения съ задължение да служатъ четире години.

Наборитѣ у насъ се произваждатъ съгласно „Закона за носение военнитѣ теги“, отъ 15-и декемврий 1897 год

Въ всѣка община се води „*Наборна книга*“, въ която се записватъ всички младежи, които до 31-и декемврий на годината напълватъ 17 годишна възраст. Връзъ основа на тѣзи книги, както въ градоветѣ, тъй и въ селата общинскитѣ съвѣти всѣка година съставятъ особенни „*Наборни списъци*“, въ които се вписватъ навършилитѣ къмъ 1-и януарий неяг. 18 годишна възраст младежи. Отъ наборнитѣ списъци, слѣдъ като бждатъ пръвѣрени въ общинитѣ и окръжнитѣ постоянни комисии и слѣдъ като имъ се даде нужната гласность, за да може населението да заяви за всички неправилности внесени въ тѣхъ, се съставатъ общи такса за окръжнито, които се изпращатъ на окръжнитѣ военни началници (до 15-и януарий най-късно)

и въ министерството на вжтрѣшнитѣ работи (до 15-и августъ най-късно). Слѣдъ това остава да се произведе самия наборъ.

За тази цѣль въ всѣко окръжие се съставлява особенна „Наборна комисия“. Въ комисията влизатъ началника на полк. военно окръжие, като прѣдсѣдателъ, и членове: единъ щабъ-офицеръ, околийския началникъ, единъ членъ отъ постоянната комисия, кметътъ на централната община, гдѣто се произвежда набора, и по единъ воененъ и граждански лѣкаръ. Наборитѣ се извършватъ въ периода отъ 1-и януарий до 1-и май и траятъ не повече отъ 2 мѣсеца. Министеритѣ на войната и вжтрѣшнитѣ работи опрѣдѣлятъ кога въ този периодъ да се започне и свърши набора; това опрѣдѣление се утвърждава съ Височайши указъ, въ който се указва още, кои възрасти ще се повикатъ прѣдъ наборнитѣ комисии.

Окръжната постоянна комисия опрѣдѣля днитѣ за производство на набора въ разнитѣ пунктове. Наборъ се започва съ пръвѣрка на „Наборнитѣ списъци“, като комисията извиква доведенитѣ отъ кметоветѣ младежи и ги разпита за сѣмейното имъ положение, за материалното имъ състояние и пр. Слѣдъ това на всѣки младежъ се прави тпачтеленъ медицински прѣгледъ, за да се опрѣдѣли, до колко той е годенъ за военна служба и за въ кой родъ войска. Медицинското прѣглеждане се прави връзъ основа на „Наставленията на наборнитѣ комисии“ и „Разписанието на болѣститѣ“. Обикновено, намѣренитѣ способни за служба младежи се оказватъ повече, отколкото се изискватъ споредъ щатоветѣ за мирно врѣме. Излишека, слѣдъ прослужване единъ съгратенъ срокъ, се увольнява отъ служба. За да стане това увольнение безпристрастно, установено е тегленето на *жребие*.

Всички младежи, които сж теглили жребие се считатъ за *новобранци* и посятъ това звание до зачисленето имъ въ войсковитѣ части. Изтеглилитѣ младши номеръ, служатъ на общо основание — толкова, за колкото сж опрѣдѣлени; изтеглилитѣ старши номера (по числото на излишека), постъпятъ сжко въ войската, но слѣдъ прослужване 6 мѣсеца се увольняватъ отъ служба.

За да се гарантира справедливото извършване на наборитѣ, прави имъ се провѣрка, която въ всѣка дивизионна област се извършва отъ „Върховна провѣрочна комисиѣ“. Въ тази комисиѣ влизатъ началника на дивизионната област и членове: единъ полкови командиръ, окръжния управителъ, единъ воененъ и единъ граждански лѣкари; въ тази комисиѣ присѣдствувва безъ право на гласуване и началника на провѣрваното полково военно окръжие; той само дава свѣдѣния и обяснения. Върховнитѣ провѣрочни комисиѣ засѣдаватъ отъ 1-и май до 15-и ноемврий; благоприятно се обявява на населението вѣмето и мѣстото на засѣданията. Върховнитѣ провѣрочни комисиѣ отново правятъ медицински прѣгледъ на намѣренитѣ неспособни, разрѣшаватъ всички оплаквания отъ населението и възникналитѣ недоразумения между членоветѣ на наборнитѣ комисиѣ и поправятъ въ такава смисълъ общитѣ наборни списѣци.

Разпрѣдѣление и назначение на новобранцитѣ.

Военното министерство опрѣдѣля общото число на новобранцитѣ, които трѣбва да постѣпятъ въ постоѣнитѣ войски съ 10% излишекъ за попълнение на излѣзлитѣ новобранци до постѣпването имъ въ частитѣ. То разпрѣдѣля общото число на новобранцитѣ по дивизионни области; а началницитѣ на послѣднитѣ — по полковитѣ военни окръжия, пропорционално съ числомъ на намѣренитѣ способни за военна служба въ всѣко окръжие и околия. Връзъ основа на туй разпрѣдѣление началницитѣ на полковитѣ военни окръжия назначаватъ способнитѣ по войсковитѣ части.

Назначаването на новобранцитѣ по разнитѣ родове войски става връзъ основа на вѣмненото наставление за наборнитѣ комисиѣ отъ 1905 г., къдѣто сж указани условията, които се изискватъ за да бжде младежа пѣхотинецъ, кавалеристъ или артилеристъ.

За пѣхотинеца се изисква способностъ за продължително ходене, достатѣчна физическа сила, за да може да носи въоръженнито и снаряженнито, и здравн, очи. Кавалериста трѣбва да има способностъ да ъдди, да

има здрави и съ силно зрѣние очи, да е грамотенъ, пѣргавъ и съобразителенъ. Лейбъ-гвардейцитѣ прѣимущественно да сж отъ селата, да иматъ ръстъ отъ 1'65 м. до 1'70, максималната имъ тежестъ да не надминава 65 кгр. За останалата кавалерия ръста е 1'65 до 1'68. Артилериста — да може да ходи, да притѣжава голѣма мускулна сила, ъздачитѣ да иматъ наклонностъ къмъ ъздата и да сж много силни; за полската и крѣпостна артилерия да не бждатъ по-низки отъ 1'65 м., а за планинскага — не по-малко отъ 1'70 м.; освѣнъ това, не по-малко отъ 50% отъ тѣхъ трѣбва да бждатъ грамотни. Въ крѣпостнитѣ батальони се назначаватъ само бѣлгари. Изобщо, отъ назначенитѣ въ артилерията младежи 10% трѣбва да сж запознати съ занаятитѣ: ковачество, браварство, столарство, семерджийство и пр.

Въ ижеернитѣ войски се назначаватъ младежи съ физически качества, каквито и за пѣхотата; освѣнъ това се изисква голѣма мускулна сила; младежитѣ, които сж опрѣдѣлени за жельзо-пѣтната и мостовата дружина и телеграфиститѣ трѣбва да иматъ способностъ да различаватъ ясно зеленото отъ червеното. Не по-малко отъ половината трѣбва да бждатъ грамотни, 20% да сж запознати съ дърводѣлство, 7% — съ коначество, 2% съ зидарство. Изобщо, ръста да не е по-малкъ отъ 1'60 м. При назначаване новобранци за опострѣлнитѣ складове, арсенала и дивизионнитѣ болници се обрѣща главно внимание на професионалнитѣ качества отколкото на физическитѣ способности и недостатѣци.

За флота се избиратъ младежи отъ придунавското и приморско население и то такива, които сж се занимавали съ гемиджийство, рибарство или сж плували на нѣкой корабъ. Прѣдпочитатъ се доброволци прѣдъ неманитѣ по задѣлжение.

Слѣдъ свѣршване на набора младежитѣ се разпускатъ по домоветѣ си, за да се явятъ на слѣдующата година въ войсковитѣ части, съгласно съставнитѣ въ полковитѣ военни окръжия „Именни списѣци“. Врѣмето на постѣпване на новобранцитѣ въ частитѣ се опрѣдѣля отъ военното министерство.

Попълване българската войска съ подофицери.

Прѣдъ видъ важното значение на подофицера за армиятъ при съврѣменнитѣ условия и у насъ сж се полагами голѣми усилия и сж направени много опити за снабдяване войската съ добри подофицери на дѣйствителна служба и въ запаса.

За подготовяние подофицери въ пѣхотата съществуватъ три *подофицерски учебни дружини* — на всѣки три дивизии по една: съ сѣдалище въ София, Стара Загора и Пльвенъ.

Дружинитѣ се формиратъ ежегодно отъ войници, свършили единичното обучение.

Курса на обучението се продължава най-малко 6 мѣсеца.

Свършилитѣ успѣшно курса на учебнитѣ дружини се произвеждатъ въ „младши подофицери“ и се връщатъ по частитѣ за доизслужване задължителния срокъ на служба. Освѣнъ успѣшния экзаменъ, за добивание подофицерски чинъ се изисква още добро поведение, усърдие и точностъ въ службата.

Специалнитѣ родове войски се комплектуватъ съ подофицери отъ *полковитѣ учебни команди*. Командитѣ се формиратъ слѣдъ лѣтнитѣ занятия при всѣки полкъ или отдѣлна часть; въ тѣхъ постъпватъ по нѣколко най-добри войника отъ послѣдния наборъ на всѣка рота, батарея или ескадронъ. Курса на командата трае най-малко 4 мѣсеца.

Успѣшно свършилитѣ се връщатъ въ частитѣ си и на ваканция се произвеждатъ въ младши подофицерски чинъ.

Попълване българската войска съ нисшъ санитарен персоналъ.

Нисшия санитарен персоналъ състои отъ санитарни служители, носачи и фелдшери.

Носачитѣ се подготвяватъ при своитѣ части. За тази цѣль, при всѣка часть ежегодно измежду младитѣ войници, които сж свършили курса на единичното обучение, се избиратъ по двама отъ рота, ескадронъ и батарея и се свеждатъ въ една команда; избранитѣ

тѣрба да бждатъ грамотни, пѣргави и съ добро тѣло-сложение.

Курса на обучението трае 2 години по два мѣсеца подъ ржководството на старшия, или специално за това назначения, лѣкаръ. Обучението е теоретическо и практическо.

Слѣдъ свършване курса на пѣрвата година, участитѣ се се подлагатъ на изпитъ; удовлетворилитѣ получаватъ звание „носачъ“ и се откомандируватъ въ частитѣ сп. На слѣдующата година тѣ пакъ сж задължени да прослужатъ още веднажъ курса заедно съ новитѣ.

Санитарнитѣ служители иматъ назначение да гледатъ болнитѣ, заради което тѣрба да иматъ и извѣстна специална подготовка. За тази цѣль при всѣка дивизионна болница се открива „*санитарна команда*“ съ 4 мѣсеченъ курсъ.

Санитарнитѣ подофицери (фелдшери) сж помощници на лѣкаритѣ. За тѣхната подготовка у насъ съществува „учебно-санитарна команда“ при една или повече отъ дивизионнитѣ болници и „гарнизонни санитарни команди“ (послѣднитѣ като врѣменна мѣрка). Въ учебно-санитарнитѣ команди се назначаватъ войници отъ послѣдния наборъ, които вече сж добили званieto „санитарни служители“. Курса на учебно-санитар. команди трае 8 мѣсеца.

Свършилитѣ успѣшно получаватъ звание „санитаренъ младши подофицеръ“ и се откомандируватъ обратно въ своитѣ болници за доизслужване задължителния срокъ на своята служба.

За попълване запаса на войската съ санитарни подофицери, като врѣменна мѣрка отъ 1904 г. насамъ ежегодно въ всѣки гарнизонъ се откриватъ „*гарнизонни санитарни команди*“, курса на които трае 10 мѣсеца. Въ тѣзи команди се назначаватъ войници съ двукласно и трикласно образование. Свършилитѣ успѣшно се уноляватъ въ запасъ на армията, като се повишаватъ въ чинъ „санитаренъ подофицеръ“; въ тона звание тѣ могатъ да останатъ и на свѣрхеротна служба.

Съ *ветеринарни подофицери* българската войска за сега се снабдява отъ вѣнштатинцитѣ на „*Ветеринар-*

ното по добрицеско училище“ в София. Въ това училище се приемат новобранци изъ кавал. и артилер. части, които сж прѣминали единичното обучение, иматъ най-малко двукласно образование и се отличаватъ съ добро тѣлесно развитие и пѣргавостъ. Свършилитъ успешно курса на училището, се повишаватъ въ чинъ „ветеринаренъ младши подофицеръ“ и се откомандируватъ въ частитъ си за доизслужване срока на задължителната служба. Слѣдъ уволнението имъ могатъ да оставатъ на свѣрхсрочна служба на ваканции.

Попълване българската войска съ нисшъ технически персоналъ.

Подъ нисшъ технически персоналъ се разбира ковачитъ въ коннитъ части, оржжейнититъ въ пѣхотнитъ части, слесаритъ и артилерийскитъ майстори въ артилерийскитъ части.

За попълване войската съ добри *ковачи*, при ветеранного подофицерско училище въ София сжществуватъ „учебна ковачница“ съ 6-мѣсеченъ курсъ. За ковачески ученици се приематъ войници отъ кавалерийскитъ и артилерийски части; тѣ трѣбва да иматъ най-малко второкласно образование, да сж упражнявали коваческото изкуство и да сж прѣкарвали курса на младитъ войници. Свършилитъ съ успешъ коваческия курсъ получаватъ звание „младши ковачъ“, слѣдъ което се изпращатъ въ частитъ за доизслужване срока на служба си. Младшитъ ковачи, ако останатъ на свѣрхсрочна служба, могатъ да получатъ званието „старши ковачъ“.

Оржжейници, слесари, оржжейни и артилерийски майстори се подготвяватъ въ техническия курсъ при Соф. артилер. арсеналъ. За ученици се приематъ по конкурсъ доброволци на възраст отъ 16 до 18 години най-малко съ 3-класно образование, благодѣжни и неженени — съ задължение че ще служатъ 4 години, отъ които 3 години въ курса.

Флота се снабдява съ нисшъ технически персоналъ отъ машинното и мино-огнярно училище при флота, където постъпватъ доброволци, съ задължение да прослужатъ теоретическия курсъ на училищата и да останатъ нужнитъ години на прагтиса. Слѣдъ това тѣ вече могатъ да останатъ и на свѣрхсрочна служба.

МАНЕВРИТЪ ПРЪЗЪ 1905 ГОД.
Бивакъ край р. Витъ.
(Кница — акварель.)

Попълване българската войска съ офицери.

1) Офицери на действителна служба.

Попълване българската войска съ офицери на действителна служба въ мирно врѣме става отъ военното на Негово Царско Височество училище, отъ неговия клонъ при школата за запасни подпоручици въ пѣхотата, и отъ младежи, които сж свършили въ други държави военни училища.

Ежегодно военното на Негово Царско Височество училище изпуска млади подпоручици въ всичкитѣ родове войски. Първия офицерски чинъ получавагѣ тѣзи, които сж свършили курса на училището успѣшно и иматъ добро поведение. Курса на училището безъ военната гимназия е двѣ-три годишенъ, прѣзъ което врѣме се изучавагѣ специално военнитѣ прѣдмѣти. Офицери за въ кавалерията, артилерията и инженернитѣ войски се избиратъ изъ общото число на юнкеритѣ които постаиватъ въ втори специаленъ класъ възъ основа на баловетѣ имѣ.

Прѣдъ видъ нуждата отъ офицери, като врѣменна мѣрка, миналата година при школата за запасни пѣхотни подпоручици въ Гялжево, се откри „класъ“ отъ военното га Негово Царско Височество училище, съ едногодишенъ курсъ. Програмата е еднаква съ тази на училището.

Свършилитѣ успѣшно се произвеждатъ въ чинъ подпоручикъ въ пѣхотата и се ползуватъ съ всички права и прѣимущества, както всички офицери отъ действующата войска.

Освѣнъ горнитѣ извори за попълване войската съ офицери, като изключение у насъ се приематъ и младежи български подданици, които сж свършили иностранны военни училища. Таква първоначално се приематъ на срокъ отъ 6 мѣсеца въ чинъ офицерски кандидатъ; въ края на шестия мѣсець тѣ трѣбва да се яватъ въ военното училище, за да държатъ изпитъ по уставитѣ и положенята (които уреждатъ службата въ тоя родъ войска, въ който сж назначени), по военната администрация и по военната география. Иадър-

жалитъ успѣшно се произвеждатъ въ чинъ подпоручикъ, а неиздържалитъ въ чинъ запасенъ подпоручикъ.

Иностранни офицери се приематъ на българска служба съ контрактъ само като инструктори и то, ако Негово Царско Височество и Народното събрание разрѣшатъ.

Българската флотилия се комплектува съ офицери отъ рускитъ морски училища. Младши, български подданици, които иматъ гимназиално образование и сж свършили морски кадетски корпусъ въ Петербургъ, при върщането си въ България, постъпватъ въ флота като офицери. Допущаха се до сега въ флота и младежи, които сж свършили военно на Негово Царско Височество училище, слѣдъ издържаванието на изпитъ по морско дѣло. Занапрѣдъ комплектованието флота съ офицери ще става само отъ морския кадетски корпусъ въ Петербургъ, къдѣто ежегодно ще се командироваатъ по двама юнкери отъ свършилтъ 7-и класъ на военната гимназия при Военното на Негово Царско Височество училище.

2) Офицери съ висше образование на дѣйствителна служба.

Офицери съ висше образование у насъ има по генералния щабъ, артилерията, инженернитъ войски, флотилията, въ сѣдебното, военносанитарното и интенданското вѣдомство.

а) Офицери отъ генералния щабъ.

Нашия генераленъ щабъ се състои отъ: офицери отъ генералния щабъ, офицери причислени къмъ генералния щабъ и военни топографи.

Ний нѣмаме висше учебно заведение, въ което да си подготвяме офицери отъ генералния щабъ. За тази цѣль ежегодно изпращаеме млади офицери въ иностранитъ военни академии (Русия, Италия, Франция, Бельгия), които даватъ право за служба въ генералния щабъ.

Изпращанието става по конкурсъ. До конкурса се допущатъ офицери отъ всички родове войски и отъ дѣйствителна служба, които сж прѣсарали въ строя най-малко 3 години, ползуватъ се съ добро здраве, иматъ добра атестация и не сж по-стари отъ опрѣдѣленото

число години. Конкурсния изпитъ става при военното министерство по особена програма.

Старшинството се опрѣдѣля по общата сума на баловетъ. Обявенитъ ваканции се разпрѣдѣлятъ по процентъ между родоветъ войски (половината се даватъ на пѣхотинци).

Като врѣменна мѣрка отъ нѣколко години насамъ въ генералъ-щабнитъ академии се допущаше изпращането и на старши капитани (ротни командири и тѣмъ приравненитъ); тѣзи офицери държаха конкурсенъ изпитъ, по съкратена програма.

Отъ сега за напредъ изпращанието въ академитъ на генералния щабъ, ще става на общо основание: всички оберъ-офицери, безъ разлика на чинъ и длъжностъ, ще се подлагатъ на общъ конкурсенъ изпитъ.

Свършилтъ успѣшно виспитъ учебни заведения, които даватъ право на служба по генералния щабъ, слѣдъ върщането си въ България, се командироваатъ въ Военното министерство (щабъ на армията) на изпитане. Слѣдъ 6 мѣсеца тѣ добиватъ право на „причисление“ въ генералния щабъ. За да бждатъ, обаче, числени въ корпусъ на офицеритъ отъ генералния щабъ, трѣбва да покажатъ, че сж способни за особената генералъ-щабна служба (да бждатъ избрани отъ начал. щабъ на армията) и да прокомандуваатъ рота, ескадронъ и батарея опрѣдѣленитъ въ положението срокове.

Съ военни топографи генералния щабъ се попълва отъ лица, които сж получили специално за това образование. За тази цѣль се изпращатъ офицери въ геодезическото отдѣление на руската генералъ-щабна академия или въ съответствующитъ учебни заведения въ другитъ държави (обикновено въ Австрия). Желаятъ да постъпятъ въ геодезическото отдѣление на руската генералъ-щабна академия държатъ конкурсенъ изпитъ по програмата за тази академия плюсъ предметитъ висша алгебра, аналитически геометрия, диференциално и интегрално изчисление и физика.

б) Военни и артилерийски инженери.

За попълване армията съ военни и артилерийски инженери ежегодно се командироваатъ млади офицери

въ рускитѣ инженерни и артилерийски академии, или въ апликационнитѣ школи въ Италия, Франция и Бельгия. Офицеритѣ, които искатъ да конкуриратъ за тѣзи академии, трѣбва да удовлетворяватъ на сжщитѣ условия, както и тѣзи що конкуриратъ за генералъ-щабнитѣ. Конкурс се произвежда по съответствуващи на специалността прѣдмети; първенствующе значение иматъ математическитѣ. Командиранието става по старшинство на боловетѣ изъ между издържалитѣ успѣшно.

Прѣди да постѣпятъ въ съответствуващитѣ академии, офицеритѣ оставатъ прикомандировани по една година къмъ Михайловското артилерийско и Николаевското инженерно училища, къдѣто прослушватъ допълнителнитѣ имъ класове. Това се прави съ цѣль, да се даде по-солодна подготовка на офицеритѣ, за да могатъ съ успѣхъ да слѣдватъ въ академията, а още и да усвоятъ руски езикъ, прѣди да сж започнали усиленитѣ занятия.

Свършилитѣ успѣшно инженернитѣ и артилерийски академии се завръщатъ въ частитѣ си и служатъ въ строя: свършилитѣ артилерийска академия 2 години като младши офицери, за добиване звание „артилерийски инженеръ“ а свършилитѣ инженерната — 2 години като ротни командири за добиване звание „воененъ инженеръ“.

в) Офицери отъ военно-сѣдебното вѣдомство.

Нашата армия се попълва съ офицери-юристи чрѣзъ ежегодно изпращане прѣимущественно въ руската военно-юридическа академия. На конкурсъ се допуцатъ поручици и подпоручици, които иматъ най-малко 4 годишна строева служба, прѣди постѣпването си въ военното училище да сж свършили по първи редъ 5 гимназиални класа, и да сж свършили военното училище по 1-и разрядъ. Конкурс се произвежда по съответствуващата програма. Командироватъ се въ академията тѣзи, които сж свършили конкурса успѣшно и сж старши по баловетѣ.

Слѣдъ свършване академията, офицеритѣ се връщатъ въ частитѣ си и слѣдъ успѣшно командирование рота двѣ учебни години, добиватъ званието „воененъ

юристъ“ и се зачисляватъ въ военно-сѣдебното вѣдомство; по-нагаташната имъ служба се регулира съ законоположенията по това вѣдомство.

Допуцатъ се на служба по военно-сѣдебното вѣдомство и офицери, които прѣди производството имъ въ първи офицерски чинъ сж получили юридическо образование, но слѣдъ прослужване въ нѣкой отъ родоветѣ войски не по-малко отъ 4 години.

г) Офицери отъ военно-санитарното вѣдомство.

Медицинскитѣ и ветеринарни лѣкари и аптекаритѣ, които служатъ по военно-санитарното вѣдомство, носятъ названието „санитарни офицери“ („санитаренъ поручикъ“, ветеринаренъ поручикъ“, „аптекаръ поручикъ“ и пр.).

Право за постѣпване на служба въ първи офицерски чинъ по санитарното вѣдомство се дава на всички медицински и ветеринарни лѣкари и аптекари, български подданници, които сж свършили съответствуващо училище, получили сж право на свободна практика по специалността си и сж свършили успѣшно курса на школата за запасни подпоручици въ пѣхотата.

Въ мирно врѣме на военна служба лѣкари чужди подданници не се допуцатъ.

д) Офицери отъ интендантското вѣдомство.

Интендантското вѣдомство се попълва съ офицери, които сж свършили специалнитѣ курсове по интендантската служба въ Русия или въ друга държава.

Изпращанието въ горнитѣ курсове става по конкурсъ, който се произвежда по особена програма. На конкурса се допуцатъ оберъ-офицери и ротни командири, които иматъ най-малко 4 годишна служба, и сж особено добръ атестирани отъ началството си.

Понякоже нашето интендантско вѣдомство едвамъ що се създава, повечето отъ офицеритѣ, които служатъ по него, сж безъ специална за това подготовка; за да се даде възможностъ на тѣзи офицери да се запознаятъ съ своята специална служба, внапредъ дано е тази година слѣдъ лѣтитѣ занятия при административния отдѣлъ

на военното министерство да се открие 6-месечен курсъ по интендантската служба.

е) **Морски офицери съ висше образование.**

За усъвършенствование морските офицери въ тѣхната специално морска служба и за добиване по обширни познания по морското дѣло, офицеритѣ отъ българската флотилия се изпращатъ въ рускитѣ или други военно-морски учебни заведения (морска академия, разни курсове и пр.).

3) **Попълване българската войска съ запасни офицери.**

Българската войска се комплектува съ запасни офицери отъ бившитѣ на дѣйствителна служба офицери, отъ младежи свършили военно училище, но проведени въ чинъ подпоручикъ съ зачислени въ запаса, отъ строевитѣ фелдфебели слѣдъ прослужване извѣстно врѣме на свърхсрочна служба, и отъ младежи, които сѣ свършили школитѣ за подготовяние запасни подпоручици въ пѣхотата и артилерията.

Офицеритѣ на дѣйствителна служба може да бждатъ уволнявани въ запаса на армията по разни причини — по сждебенъ редъ, по дисциплинаренъ редъ или по собствено желание. Слѣдъ уволненнето тѣ се зачисляватъ по списъцитѣ на запаса и сѣ длъжни при мобилизацията да се яватъ въ частитѣ, гдѣто ги числятъ.

Тѣзи отъ възпитаницитѣ на военното на Негово Царско Височество училище, които свършатъ курса му успѣшно, но не желаятъ да останатъ на дѣйствителна служба, пропозвеждатъ се въ чинъ подпоручикъ и се уволняватъ въ запаса на армията. Сжщо се пропозвеждатъ въ чинъ запасенъ подпоручикъ и тѣзи младежи български подданици, които, като сѣ свършили курса на нѣкое инностранно военно училище, не сѣ могли да издържатъ установения изпитъ при военното на Негово Царско Височество училище, за да бждатъ приети на българска служба.

Първи офицери чинъ въ запаса на армията се дава и на тѣзи строеви *фелдфебели*, които сѣ про-

служили въ войската на свърхсрочна служба непрѣкъснаго 15 години, иматъ добро поведение и сѣ се отличавали винаги съ твърдо знание на строевата служба. За производството въ първи офицерски чинъ се представяватъ само такива фелдфебели, които най-малко $\frac{2}{3}$ отъ всичката си непрѣкъсната свърхсрочна служба сѣ прѣкарвали въ строл. Ако ли фелдфебеля, който подлежи на производство, при уволненнето е всмалъ нестроева служба, то прѣдварително се пробрява годността му по строевата служба и само ако удовлетворява на това, се прѣдставява за производство.

Школата за запасни подпоручици въ пѣхотата ежегодно изпуска въ запаса на армията по 400—500 души запасни офицери. Въ нея се приематъ младежи, които подлежатъ на наборъ и иматъ сръдно или висше образование. Като врѣменна мѣрка сега се приематъ и младежи съ 5 и 6 класно образование. Въ школата се прѣкарва теоретически и практически курсъ. Слѣдъ свършване на теоретическия курсъ, ученицитѣ се подлагатъ на изпитъ. Издържалитѣ успѣшно, ако сѣ съ висше образование, се уволняватъ въ запаса, като се пропозвеждатъ въ подпоручици, а тѣзи съ по-долно образование — получаватъ чинъ „офицерски кандидатагъ“ и се командироватъ въ пѣхотнитѣ части за доизслужване срока на дѣйствителната служба (до 2 години); при уволненето имъ въ запаса тѣ получаватъ чина запасенъ подпоручикъ по прѣдставление отъ войсковото начальство.

Школата за запасни подпоручици въ артилерията подготвява запасни офицери за крѣпостната, планинска и полската артилерия. Въ тази школа се приематъ младежи съ зрѣлостно гимназиално образование и подлѣжаци на наборъ безъ право на съкратенъ срокъ въ служба; прѣдпочитатъ се свършилитѣ реална гимназия. Курса на школата е двѣ пълни години.

Окончателния экзаменъ се пропозвежда въ края на втората зима. Свършилитѣ курса успѣшно (по I-и и II-и разрядъ) се пропозвеждатъ въ чинъ „офицерски кандидатагъ“ и се изпращатъ на практика въ строевитѣ артилерийски части за доизслужване втората година отъ военната служба; тугъ тѣ командуватъ ваводове съ права на младши офицери. При уволненнето въ запасъ,

успѣшно свършилтъ се произвеждатъ въ чинъ „запасенъ подпоручикъ“. Неуспѣшно свършилтъ (3-о ряднитѣ) веднага слѣдъ окончателния экзаменъ се произвеждатъ въ „младши подофицери“ безъ право на производство въ офицерски чинъ и се изпращатъ въ частитѣ, за доизслужване срока до 3 години на общо основание.

Попълване армията съ коне (ремонтiranje).

1) Въ мирно врѣме.

Поради липсата на мѣстни коне, годни за военна служба, българската войска и днесъ се попълва съ коне отъ Русия и Унгария. За тази цѣль се изпращатъ въ тѣзи страни приемни комисии, съставени отъ кавалерийски или артилерийски офицери и отъ ветеринарни лѣкари.

Закона, обаче, иска щото купуванието на коне отъ страната да става само когато таква липсватъ въ страната. За купуване коне въ страната въ всѣка дивизионна областъ се назначава особена комисия; — тя купува коне на възрастъ отъ 4 до 6 години направо за въ частитѣ или млади кончета на $1\frac{1}{8}$ до 3 години за ремонтнитѣ депа. Купенитѣ коне комисииитѣ изпращатъ по частитѣ съгласно дадената отъ военното министерство смѣтка, а младитѣ кончета се изпращатъ въ ремонтнитѣ депа за отгледване; когато тѣзи кончета достигнатъ нужната възраст, изпращатъ се въ войсковитѣ части за укомплектованне конския имъ съставъ.

За развитието на коневѣдството въ България военното министерство е полагало голѣми грижи. За тази цѣль то е основало заводи и ремонтни депа, въ които се отглеждатъ купенитѣ отъ страната малки кончета, и се развѣждатъ полукръвни и кръвни коне. Сега военното министерство разполага съ едно ремонтно депо „Божурище“ (при Горня-Баня—Гурмазово) съ конезаводско отдѣление и три ремонтни депа, въ Кабиногъ, Плъвенъ и Казбурунъ; въ последнитѣ три пункта държаната съдържка и специални складове съ произведителни за подобрѣние на конската раса.

За ржководение дѣлата въ ремонтнитѣ депа и за снабвяване армията съ коне въ мирно и военно врѣме при кавалерийската инспекция съществува „Ремонтно отдѣление“.

За подобрѣние мѣстната конска раса и за увеличаване на конския съставъ въ страната на случай мобилизация, раздаватъ на населението правителствени коне въ условна собственостъ. Такива коне се даватъ на общинитѣ отъ артилерийскитѣ полкове; първитѣ на своя отговорностъ раздаватъ конетѣ въ населението. Даденитѣ въ условна собственостъ коне слѣдъ 5 години ставатъ дѣйствително такава на наемателитѣ; приплоденитѣ прѣвъ врѣме на 5-годишния периодъ кончета сж собственостъ на наемателя. Прѣди изтичането на 5-годишния срокъ коня може да бжде вземънъ врѣменно отъ наемателя му само при обща или частна мобилизация и голѣми маневри.

Снабдяванието офицеритѣ съ коне става отъ конезаводското отдѣление и чрѣвъ купуване въ страната мѣстни и въ странство полукръвни коне. Начина за даванието коне на офицеритѣ става по положението на собственно и правителствено офицерскитѣ коне отъ 1896 г.

У насъ собственни коне трѣбва да иматъ всички офицери отъ коннитѣ части, всички генерали и щабъ-офицери, и отъ неконнитѣ части тѣзи оберъ-офицери, които при изпълнение на службата трѣбва да сж на коне, и получаватъ годишна заплата не по-малко отъ 4800 л. На офицеритѣ се даватъ и правителствени офицерски коне, които се считатъ като дадени въ условна собственостъ; слѣдъ 7 години тѣ ставатъ дѣйствителна собственостъ на офицеритѣ.

2) При мобилизацията.

Снабдяване армията съ коне въ военно врѣме става по реквизиционенъ начинъ, съ купуване коне въ странство и съ прибиране обратно даденитѣ въ условна собственостъ правителствени коне.

Начина на реквизирането коне и другъ добитъкъ нужни за войската при мобилизацията става врѣвъ основа на „Закона за реквизицията“. Извършването на

реквизицията се възлага на реквизиционни комисии, които се учредяват още въ мирно врѣме и функциониратъ на основание особенъ правилникъ.

Още отъ мирно врѣме се държи смѣтка за всички коне, мулета и впрѣгателенъ добитѣкъ, които сѣ годни за военна служба. Независимо отъ постоянния контролъ, който упражнява началника на полковото военно окръжие по разпрѣдѣлението на конетѣ и водението тѣхнитѣ списъци, прѣвъ всѣки двѣ години се назначаватъ особенни комисии за провѣрката имъ.

Съ получаване въ общината заповѣдта за мобилизацията, кмета се разпорежда да се доведатъ конетѣ на сборния пунктъ, къдѣто ги приема особена комисиия; приетитѣ коне се водятъ въ частитѣ отъ опълченци. Слѣдъ свършване войната и демобилизацията на армията, се започва изплащането на взетитѣ по реквизиционенъ начинъ коне или другъ домашенъ добитѣкъ на основание издаденитѣ отъ приемнитѣ комисии разписки.

IV. Устройството на постояннитѣ кадри.

Въ мирно врѣме постояннитѣ кадри се раздѣлятъ на: пѣхота, конница, артилерия, инженерни войски, флотъ и разни военни учреждения и заведения.

а) Пѣхота.

Днесъ имаме 36 пѣхотни полка отъ по двѣ дружини и една нестроева рота всѣкъ. Дружинитѣ състоятъ отъ по 4 роты. Всичко въ мирно врѣме имаме 72 дружини и 36 нестроеви роты.

Пѣхотнитѣ полкове по два сѣ сведени въ 18 бригади, а тѣзи последнитѣ по двѣ въ 9 дивизии: бригадитѣ носятъ номера 1-а и 2-а по отдѣлно въ всѣка дивизия. Дивизитѣ носятъ номера отъ 1-а до 9-а.

Разпрѣдѣление на пѣхотнитѣ части между дивизитѣ, бригадитѣ и инспекционнитѣ области е такава:

1-а Военна Инспекционна областъ.

1-а п. Сербиска дивизия	{ 1-а бригада { 1-а п. Серб. на Н. В. Кн. Александър 1 полкъ. 6-а п. Турк. на Н. Ц. В. полкъ. 16-и п. Ловчански полкъ. 25-и п. Драгомански полкъ.
2-а бригада	

6-а п. Българска дивизия	{ 3-и п. Бдински полкъ. 15-и п. Ломски полкъ. 35-и п. Врачански полкъ. 36-и п. Козлодуйски полкъ
1-а бригада	
2-а бригада	{ 13-и п. Рилски полкъ. 26-и п. Перяшки полкъ.
7-а п. Рилска дивизия	{ 14-и п. Македонски полкъ. 22-и п. Тракийски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	{ 9-и п. Пловдивски на Н. Ц. В. Княгиня Клементина полкъ. 21-и п. Сръбногорски полкъ 27-и п. Чепински полкъ. 28-и п. Стрѣжски полкъ.

2-а Военна Инспекционна областъ.

2-а п. Тракийска дивизия	{ 11-и п. Сивенски полкъ. 32-и п. Загорски полкъ. 24-и п. Черноморски полкъ. 29-и п. Ямболски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	{ 10-и п. Редонски полкъ. 30-и п. Шейновски полкъ. 12-и п. Балкански полкъ. 23-и п. Шипченски полкъ.
8-а п. Балканска дивизия	{ 7-и п. Прѣславски полкъ. 19-и п. Шуменски полкъ. 8-й п. Приморски полкъ. 31-и п. Варненски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	{ 2-и п. Искърски полкъ. 5-и п. Дунавски полкъ. 18 п. Етърски полкъ 20 п. Добруджански полкъ.
9-а п. Дунавска дивизия	{ 4-и п. Плевенски на Н. Ц. В. Пр. К. Турк. полкъ. 17-и п. Доростолски полкъ. 33-и п. Свищовски полкъ. 34-и Троянски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	

3-а В. Инспекционна областъ.

4-а Първаска дивизия	{ 7-и п. Първаски полкъ. 19-и п. Шуменски полкъ. 8-й п. Приморски полкъ. 31-и п. Варненски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	{ 2-и п. Искърски полкъ. 5-и п. Дунавски полкъ. 18 п. Етърски полкъ 20 п. Добруджански полкъ.
5-а Плевенска дивизия	{ 4-и п. Плевенски на Н. Ц. В. Пр. К. Турк. полкъ. 17-и п. Доростолски полкъ. 33-и п. Свищовски полкъ. 34-и Троянски полкъ.
1-а бригада	
2-а бригада	

б) Кавалерия.

Нашата кавалерия състои отъ 11 конни полка, отъ които единия Лейбъ-гвардейски на Негово Царско Высочество. Останалитѣ носятъ номера отъ 1-и до 10-и.

Полковецъ 1-и, 2-и, 3-и, и 4-и състоятъ отъ по 4 ескадрона и единъ нестроеви взводъ, а 5-и, 6-и, 7-и, 8-и, 9-и и 10-и и Лейбъ-гвардейския — отъ по 3 ескадрона и единъ нестроеви взводъ. Всичко, значи, въ мирно врѣме имаме 37 ескадрона и 11 нестроеви взвода. Полковецъ сж сведени въ три кавалерийски бригади, както слѣдва:

1-а бригада	{	1-и Конни на Н. Ц. В. полкъ.
		2-и Конни на Н. Ц. В. Кн. М. Л. полкъ.
		5-и Конни полкъ.
2-а бригада	{	3-и Кон. полкъ.
		4-и К. на Н. Ц. В. Пр. Кн. Т. полкъ.
		6-и Кон. полкъ.
		7-и Кон. полкъ.
3-а бригада	{	8-и Конни полкъ.
		9-и Конни полкъ.
		10-и Конни полкъ.

Лейбъ-гвардейски на Негово Царско Височество полкъ е самостоятеленъ, подчиненъ направо на кавалерийската инспекция.

в) Артилерия.

Артилерията се дѣли на полска, планинска и крѣпостна.

Полската артилерия състои отъ 9 артилерийски полка, които носятъ номера отъ 1-и до 9-и и сж разпредѣлени въ командно отношение между деветъ пѣхотни дивизии. Полковецъ 1-и, 3-и, 4-и, 5-и, 7-и и 8-и състоятъ отъ по три артилерийски отдѣления, отъ които въ мирно врѣме задрѣжнати само 2. Останалигъ 2-и, 6-и и 9-и полкове състоятъ само отъ по 2 отдѣления. Отдѣленията сж 3-батареини, а батареитъ 4 и 6-орждейни.

Планинска артилерия имаме една бригада отъ 3 отдѣлни отдѣления; всѣко отдѣление съгьсти отъ по 3 4 — 6-орждейни планински батареи.

Слѣдователно, нашата армия въ мирно врѣме разполага съ 72 полски батареи (отъ които 18 незадрѣжнати) и 9 планински — или всичко 81 батарея.

Крѣпостната артилерия се представява отъ тритѣ крѣпостни батальони въ София, Шуменъ и Видинъ. Всѣки крѣпостенъ батальонъ състои отъ по три крѣпостни роты.

г) Инженерни войски.

Инженернитѣ ни войски състоятъ отъ 9 пионерни дружини — по една на всѣка пѣхотна дивизия, една мостова дружина, двѣ желѣзно-пѣтни дружини и едно въздухоплавателно отдѣление. Пионернитѣ дружини носятъ номера отъ 1 до 9. Всѣка пионерна дружина състои отъ по 2 пионерни роты и 1 техническа полурота.

Желѣзно-пѣтнитѣ дружини състоятъ отъ по 2 роты, а мостовата — отъ два екипажа. Въздухоплавателното отдѣление е придадено къмъ 1-а пионерна дружина.

Въ техническо отношение инженернитѣ войски се управляватъ отъ началника на тѣзи войски при военното министерство.

д) Флотъ.

Флотътъ ни се дѣли на „Дунавска флотилия“ и „Морска частъ“, при която има и по една торгова рота. Дунавската флотилия състои отъ слѣдующитѣ кораби:

- 1) Транспортъ „Александръ I“.
- 2) Яхта „Крумъ“.
- 3) Транспортъ „Симеонъ Великий“.
- 4) Миноноска „Ботевъ“.
- 5) Миноноска „Левски“.
- 6) Катеръ „Войвода“.
- 7) Катеръ „Любенъ Каравеловъ“.
- 8) Катеръ „Стефанъ Караджа“.
- 9) Катеръ „Борисъ“.
- 10) Катеръ „Стража“.
- 11) Баржа „Тунжа“.
- 12) Баржа „Марица“.
- 13) „ „ „Янтра“.
- 14) „ „ „Ломъ“.

Въ морската частъ се числятъ слѣдующитѣ кораби:

- 1) Учебенъ крейсеръ „Надѣжда“ съ катеръ „Люба“.
- 2) Катеръ „Калиягра“.
- 3) „ „ „Раковски“.
- 4) „ „ „Лилия“.
- 5) „ „ „Хаджи Димитръ“.
- 6) „ „ „Амалія“.
- 7) „ „ „Ученикъ“.
- 8) „ „ „Чайка“.

е) Спوماгателни войски и учреждения.

Въ българската войска има 9 дивизионни болници съ по една санитарна команда, 9 возарски команди, завъдующи паркового имущество и складоветъ, два огнестрѣлни склада (София и Шуменъ) съ лабораторни роти, артилерийски арсеналъ съ двѣ работилници (София и Шуменъ) и арсенална рота, 4 ремонтни конски депа и едно конезаводско отдѣление при депото Божурище.

Освѣтъ това като изправително заведение при военно-сѣдебната частъ съществува една „дисциплинарна рота“.

ж) Народно опълчение.

Въ мирно врѣме за народното опълчение кадри не се съдържатъ. Споредъ закона за въоръженитѣ сили, въ мирно врѣме опълчението е раздѣлено на опълченски роти, каквито въ всѣко полково окръжие се прѣдвиждатъ по 6; първитѣ четири роти образуватъ една дружина отъ 1-я призивъ на народното опълчение, а последнитѣ двѣ — една дружина отъ 2-и неговъ призивъ. По тази смѣтка всичко въ мирно врѣме се прѣдвиждатъ 36 опълченски дружини отъ 1-я призивъ (144 роти) и 36 такива отъ втория призивъ (72 роти) — всичко 216 опълченски роти.

V. Военни управления.

Негово Царско Височество е Върховенъ вожда на армията, както въ мирно, така и въ военно врѣме.

А) Военно Министерство.

Изпълнителната властъ по военното управление на страната принадлежи на военния министръ. Органа, чрѣзъ който военния министръ привежда въ изпълнение всички свои разпоредения е военното министерство, което състои отъ:

Щабъ на армията съ отдѣления: оперативно, мобилизационно, военно-инженерно и картографически институтъ.

Назначението на щаба на армията въ мирно врѣме е, да се грижи за правилното устройство на въоръженитѣ сили, за тѣхното обучение и подготовка споредъ назначението имъ и да извършва всички прѣдварителни и подготовителни работи, които се отнасятъ до отбраната на страната и военнитѣ операции.

Административния отдѣлъ състои отъ главно интенданство съ бюджетна и домакинска секции, военностроителна частъ и съобщения и военно-санитарна частъ съ медицинска и ветеринарна секции. Назначението на административния отдѣлъ е да привежда въ изпълнение разпореденията на военния министръ по устройството на материалната частъ въ войската и санитарната служба за мирно и военно врѣме. Въ този отдѣлъ се съсредоточава и дѣлопроизводството по постройката на разни войскови здания и съобщения.

Канцелярията състои отъ строево-инспекторско отделение, флотско отделение, пенсионно управление и информационно бюро. Въ канцелярията се съсредоточава дѣлопроизводството по строевото образование въ войската и по прѣминаване служба отъ военнослужащитѣ. Информационното бюро има назначение да слѣди какво се пише за нашата армия въ нашия и чуждестранния печатъ.

Военно-сѣдебната частъ завѣдва устройството и управлението на сѣдилищата въ войската и бди за дисциплината въ нея.

Артилерийската инспекция се занимава специално съ българската артилерия, съ въоръжаванieto на армията и съ снабдяването ѝ съ бойни припаси.

Кавалерийската инспекция завежда кавалерийското дѣло и всичко що се отнася до нашата кавалерия, като има прижата и за ремонтването на армията.

Б) Управления на военно инспекционнитѣ области.

На чело на всѣка военно-инспекционна областъ стои генералъ, който е началникъ на всички войски въ района на неговата областъ. Той носи моралната отговорностъ за пълната и всеотрадна подготовка на частитѣ отъ неговата областъ и за тѣхната готовностъ въ всѣко отношение споредъ назначението имъ. За

това той е длъженъ да насочва както своитѣ дѣйстви- така и ония на подчиненитѣ му началници къмъ об- щата и крайна цѣль — най-солидна и еднообразна бойна подготовка на частитѣ отъ областта. Въ това направление началника на военно-инспекционната об- ласть се ползува съ пълна инициатива.

Като най-близки помощници на началника на военно- инспекционната областъ се явяватъ за сега началника на щаба на военно-инспекционната областъ, и старшия адютантъ. Чрѣзъ тѣхъ началника на военно-инспек- ционната областъ привежда въ изпълнение своитѣ за- мисли и начинания.

В) Управление на дивизиитѣ и на дивизионнитѣ области.

Управленето на дивизията е строево, а на диви- зионната областъ — мѣстно военно управление. Ний имаме 9 такива управления — по едно на всѣка пѣхотна дивизия. Въ мирно врѣме на чело и на двѣтѣ управ- ления стои началника на дивизията. Той е правъ на- чалникъ на всички входящи въ дивизията части и е отговоренъ за тѣхната подготовка и готовность въ всѣко отношение споредъ назначението имъ.

Въ управлението на дивизията се съсредоточава дѣлопроизводството по личния съставъ, по бойната подготовка на частитѣ, по съдържанието на войскитѣ, по прѣминаване на служба отъ военно-служащитѣ и по разквартируванието на частитѣ и вътрѣшната служба въ гарнизонитѣ (комендантска частъ); тукъ се съсредо- точава сжцо и дѣлопроизводството по наборитѣ и про- върката имъ, по изчисление на новобранцитѣ и разпрѣ- дѣлението имъ по частитѣ; по изчисление на запаснитѣ и по мобилизацията на дивизията.

Началника на дивизията управлява чрѣзъ диви- зионния щабъ, на чело на който стои началникъ-щаба на дивизията.

Г) Управлениа на бригадитѣ.

На чело на всѣко такава управление стои бри- гаденъ командиръ — полковникъ, комуто непосред- ственно сж подчинени всички части отъ бригадата. Тѣмъ управления сж строеви, но тѣмъ сж възложени

и нѣкои длъжности по наборитѣ и запаснитѣ. Бри- гадния командиръ привежда въ дѣло своитѣ рѣшения чрѣзъ бригадния щабъ, който състои отъ началникъ- щаба и старши и младши адютанти. Бригадни упра- вления ний имаме 9 пѣхотни, 3 кавалерийски и едно за планинската артилерия.

Д) Управление на полка и полкового окръжие.

Управлението на полка е строево военно управле- ние; такава имаме 36 пѣхотни, 9 артилерийски и 11 кавалерийски — по едно при всѣки пѣхотенъ, кавалерий- ски и артилерийски полкове. Въ полковото управление се съсредоточава дѣлопроизводството по всички отрасли на военния животъ: личенъ съставъ, домакинство, ма- териална частъ, възпитание и обучение, подготовка за война и пр. Начело на управлението стои командира на полка. Като негови помощници при всѣки полкъ има още интендантъ, адютантъ, ковчевникъ, лѣкаръ, завѣдуващи оръжието, командиръ на нестроевата рота или нестроеви взводъ и пр.

Управлението на полковото военно окръжие е мѣ- стень органъ, който завѣжда дѣлопроизводството по наборитѣ, разпрѣдѣление на запаснитѣ, водение смѣтка за добитка въ окръжието, събиране статистически свѣдѣния и пр. Полковитѣ военни окръжия се управ- ляватъ отъ офицери на дѣйствиелна служба.

Е) Управление на дружината и дружинния воененъ районъ.

Управлението на дружината (артилерийското отдѣ- ление) сж строеви управления, които се грижатъ за бойната подготовка, благоустройството и благосостоя- нието на частитѣ. Въ административно отношение тѣзи управления иматъ контролирующа права.

Дружинния воененъ районъ има мѣстно управле- ние, което завѣжда смѣтката на запаснитѣ и мате- риалитѣ, нужни при мобилизация и находящи се въ района. Дружиннитѣ военни райони се завеждатъ отъ за- пасни офицери.

Освѣнъ изброенитѣ по-горѣ управления, въ нашата войска съществуватъ още рогни, багарейни и ескадронни строеви управления и управления на разни други заведения и учреждения.

VI. Дислокация на войскитѣ.

Какъ българската армия е разквартирована по населенитѣ пунктове на княжеството, се вижда на приложената тузѣ дислокационна карта № 2.

VII. Численъ съставъ въ мирно врѣме.

Съгласно щатоваѣ за настоящата 1907 година, числеността на отдѣлнитѣ войсковы части, учреждениа и заведения е такава:

Войсковы части, учреждения и заведения	Офицери	Лѣкари	Чиновници	Долни чинове		
				Свърхорочо саужащи	Срочна-саужащи	Вечко
Пѣхотен полкъ	47	2	2	64	860	924
Лейбъ Гвард. на Н. Ц. В. полкъ	24	2	2	58	512	570
4 ескадр. конен полкъ	24	2	1	48	604	652
3 " " " " " "	18	1	—	28	313	341
Планиско артилерийско отдѣление	15	2	—	26	282	308
Планиско артилерийски полкъ	33	2	1	47	684	731
Кривопаланкско батальонъ (срѣдно)	21	1	1	30	384	414
Артил. арсеналъ и работилница съ арсеналната рота	10	1	22	19	102	121
Огнестрѣл. складъ съ лаб. рота (срѣдно)	4	—	1	16	154	170
Пионерна дружина (срѣдно)	17	1	1	35	405	440
Жельважтна дружина	13	—	—	19	310	329
Мостова дружина	11	—	—	19	213	232
Инженерна работилница и складъ	1	—	1	3	11	14
Дисциплинарна рота	4	—	—	11	91	102
Флотъ на Н. Ц. Височество	41	—	46	205	596	801
Дунавска флотилиа	25	1	27	132	352	484
Военно на Н. Ц. В. училище	50	3	38	46	94	140
Школа за зап. подп. въ пѣхотата	19	1	—	14	122	136
Школа за зап. подп. въ артилерията	4	—	—	5	50	55
Кавалерийска школа	11	1	1	17	284	301
Ветер. подофр. училище и учеб. кавалиида	1	2	1	5	—	5
Военно министерство	62	4	50	4	—	—

Общата численостъ на българската армия прѣвъ настоящата год. се вижда отъ следующата таблица:

	Пѣхота		Кавалерия		Артилерия		Инж. войски				Офицери	Долни чинове		
	Полкове	Дружинни	Роти	Полкове	Батальони	План. артил. отдѣление	Курпестни батальони	Ватарен	Дружини	Пион. роти			Техн. позурени	Вздухопл. от-дѣление
Генерал. штабъ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	—
Пѣхота	36	72	288	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1142	30261
Кавалерия	—	—	—	11	37	—	—	—	—	—	—	—	188	4986
Артилерия	—	—	—	—	—	9	3	3	72	—	—	—	350	6478
Инж. войски	—	—	—	—	—	—	—	—	12	18	9	1	128	3395
В. сан. вѣдомство	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	294
В. смд. вѣд.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	75
Флотъ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	606
В. Уч. заведения	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	955
Всичко	36	72	288	11	37	9	3	3	72	12	18	9	2161	47050

Всичко, слѣдователно, днесъ имаме 2161 офицера, отъ които лѣкари и военни аптекари 170. Долни чинове има 47,050, отъ които 4079 сж свѣрхорочно служещи. Значи, на срочна служба въ българската войска днесъ има 42971 человекъ.

Разпрѣдѣлението на офицеритѣ по чинове, родове войски и вѣдомства е такава:

Родове войски	Генер. лейт.		Ген.-майори	Полковници		Полковоя.	Майори	Капитани	Поручици	Вечко	
	—	—		—	—						
Генераловъ штабъ	—	—	—	5	11	14	12	9	1	—	52
Пѣхота	—	—	1	11	49	93	122	577	279	66	1198
Кавалерия	—	—	—	2	5	9	33	61	55	24	189
Артилерия	—	—	—	1	19	28	90	89	92	37	356
Инженерни войски	—	—	—	1	1	11	19	39	37	20	128
Флотъ	—	—	—	—	—	2	4	9	12	10	48
Военно-судбно вѣдомство	—	—	—	1	3	3	11	2	—	—	20
Всичко	1	21	90	163	296	780	474	168	1991	—	1991

Разпрѣдѣленieto на санитарнитѣ офицери по чинове и по специалността е такава:

Ч и н о в е	Медицински лѣкари	Ветеринарни лѣкари	Аптекари	Всичко
Подпоручици	12	3	2	17
Поручици	49	8	6	63
Капитани	40	3	10	53
Майори	20	9	—	29
Подполковници	6	1	—	7
Полковници	1	—	—	1
	Всичко	128	24	18
				170

VIII. Вѡрѡженіе.

На вѡрѡженіе въ бѣлгарската армія състои 8 м. м. магазинна пушка Манлихеръ, образци 1888 и 1895 г. Въ кавалерията, жѣлѣзно-пѣхтитѣ дружини, техникитѣ полуроти, мостовата дружина, за прислугата въ планинската и крѣпостната артилерии тази пушка е карабина. Пионернитѣ дружини и моряцитѣ сѡ вѡрѡжени съ Бердани № 2 съ щикове.

Подофицеритѣ сѡ вѡрѡжени съ шапки и револверъ Смитъ и Весонъ а офицеритѣ — съ сабли и револверъ и „Парабелумъ“.

Артилерията е вѡрѡжена: полската съ 75 с. м. скорострѣлни, 87 с. м. и 75 с. м. далекобойни круповски и 10 с. м. полски гаубици. Планинската артилерия е вѡрѡжена съ 75 с. м. планински скорострѣлни и 75 с. м. далекобойни круповски оръдия.

Въ крѣпостната артилерия се числят на вѡрѡженіе слѣдующитѣ видове оръдия: полски 4 и 9 фунтови, 8 и 9 с. м. недалекобойни и 12 с. м. гаубици, планински 75 с. м., круповски и крѣпостно-обсадни 24 с. м., 15 с. м. Д₁₈, 15 с. м. Д₁₈, 12 с. м. Д₃₀, 12 с. м. Д₃₀, 12 с. м. Д₄₅, 24 фунтови дълги и къси, 6 дюймови мортири, 57 м. м. скоростр., 10 стволни и 6 стволни картечици.

Въобще, военното министерство е направило всички усилия за да снабди армията съ нужнитѣ ѝ за война вѡрѡженіе и бойни припаси.

Артилерийски бойни припаси разни барути и взривчати вещества и днесъ изписваме отъ странство; патрони за текущитѣ нужди пригответава Софийския артилерийски арсеналъ.

IX. Облѣкло и снаряженіе.

а) На офицеритѣ.

Офицерското облѣкло и снаряженіе състои отъ слѣдующитѣ прѣдмѣти:

Мундиръ отъ тъмно-зелено сукно за офицеритѣ отъ всички родове войски, съ изключение флигелъ-адютантитѣ (ясно-синьо), лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкѣ (красово), коннитѣ полкове (тъмно-синьо, а за 4-и конни полкѣ — зелено-малиново). Мундира е двубортенъ съ кантове и копчега по цвѣта на прибора. Мундира бива *параденъ* и *вицъ-мундиръ*; Офицеритѣ отъ лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкѣ вмѣсто вицъ-мундиръ носятъ *венежка* отъ тъмно-синѣ сукно.

Панталонитѣ — *къси* и *дълги* — се праватъ отъ тъмно-синьо трико за всички родове войски и вѣдомства съ кантове споредъ приборното сукно. Лампаси на панталонитѣ носятъ бригаднитѣ командири, по-високитѣ отъ тѣхъ начальници и щабъ-офицеритѣ отъ генерални щабъ.

Палтото е отъ тъмно-сиво сукно съ цвѣтна яка и кантове по цвѣта прибора; вънъ отъ строя се разрѣшана носеніето на николаевско палто (за щабъ-офицеритѣ и генералитѣ) и пелерина (за всички офицери). *Сюртука* за всички родове войски е отъ мундирното сукно съ сжщитѣ прибори и подплата; въ лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкѣ намѣство сюртукъ офицеритѣ носятъ венгерската.

Зимната *куртка* съ *къси панталони* (бричъ) за всички офицери и чиновници, съ изключение на офицеритѣ отъ лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкѣ, сѡ отъ саво-зеленикавитѣ палтъ.

Китела за всички офицери се прави отъ бѣла чортова кожа по кроежа на мундира и се носи лѣтно врѣме; лѣтната куртка се прави отъ сива материя по кроежа на зимната и се носи въѣсто китела.

Фуражка е отъ сжщото сукно, както и мундира; околицата и кантоветъ сж както приборното сукно; лѣтната фуражка се прави съ бѣло или сиво дѣно (до околицата).

Калмака е отъ бѣла агнешка кожа за бриг. командири и по-горнитѣ началници, отъ сива агнешка кожа — за фл.-адютантитѣ и гвардейцитѣ; за останалитѣ офицери, калпака е отъ черна агнешка кожа; дѣното на калпака е споредъ приборното сукно; на калпака се носи гербъ, звѣзда (генералитѣ), орлово перо (лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкъ) и кокарда се чешуя (въ кавалерията).

Ботушитѣ сж отъ юфтова и лакирована (за парадъ) кожа; чепицитѣ сж цѣли (безъ парчета отъ прѣдъ); на ботушитѣ носятъ привързани или приковани шпори всички щабъ-офицери и генерали, всички оберъ-офицери адютанти, всички кавалеристи, артилеристи и генералъ-щабни; шпоритѣ на чепицитѣ трѣбва да бждатъ приковани.

Погони се носятъ на мундира, курткитѣ, китела, спортука и палтото; на погонитѣ шевскитѣ части носятъ съответствуещи вензели, а не шевскитѣ—номера; лѣкаритѣ, аптекаритѣ и офицеритѣ отъ военно-сѣдебното въдомство носятъ съответствуещи емблеми. Чиноветѣ се различаватъ по сукненитѣ прѣчки вдлъжъ на погона и по числото на звѣздичкитѣ; генералския погонъ се различава по галуна. Въ лейбъ-гвардейския на Негово Царско Височество полкъ намѣсто погони на парадния мундиръ, венгерката и куртката носятъ шугти.

Еполетитѣ при извѣстни случаи се носятъ въѣсто погонитѣ; тѣ сж направени отъ златна или срѣбърна рогожа — по цвѣта на прибора; щабъ-офицерскитѣ и генералскитѣ еполети сж съ рѣси, а оберъ-офицерскитѣ безъ такова.

Ексселбанти носятъ прѣзъ дѣсното рамо всички генерали (златни или срѣбърни — по цвѣта на прибора) и всички генералъ-щабни офицери (срѣбърни); всички

адютанти, флигель-адютанти и ординарцитѣ при Негово Царско Височество носятъ бѣли ексселбанти отъ триколоворна копринена материя.

Мушамата е отъ черна непромокаема материя; на по-важнитѣ офицери кроежа ѝ е като този на палтото, а на въздящитѣ — съ пелерина.

Башмака служи за да топли главата, когато е студено. Той се прави отъ жълтеникава фланелева материя.

Лудука се носи прѣзъ дѣсното рамо на лѣвата страна; артилерийската е златна а кавалерийската срѣбърна.

Шарфъ се носи отъ всички офицери, опасанъ около грѣста; на полковитѣ командири и по-високитѣ отъ тяхъ, началници шарфа е съ кисти (писколи).

Шояса се носи въѣсто шарфа отъ всички офицери при извѣстни случаи; той се прави отъ копринена лента, споредъ цвѣта на прибора.

Ръкавицитѣ сж бѣли и сиви отъ замлиева кожа; онитѣ се носятъ на учение.

Саблената *портуся* се опасва прѣзъ грѣста, а по прѣзъ рамо, както бѣше по-рано; галуна на портусята е златенъ и срѣбъренъ, по цвѣта на металическия приборъ. На сабата се носи срѣбъренъ *тельякъ*.

Офицерското облѣкло въ флота е както това въ руската армия; то се прави отъ черна чоха съ златни моралчески прибори.

Облѣклото на чиновницитѣ прилича на офицерското, като се различава само по погонитѣ.

Снаряжението за офицерскитѣ коне състои отъ слѣдующитѣ прѣдмети: сѣдло германски образецъ, прѣдни кобури, задни кобури (дисаги), мундшукъ, награждниѣ, потникъ, чепракъ, коланъ, стрѣмена съ стрѣмници и калъфъ за мушамата (чемаданъ). Валтрапа и чапрака се правятъ отъ мундирното сукно, а потника — отъ войлокъ.

6) На долнитѣ чинове.

Облѣклото на всички *офицерски кандакчи* е както и на офицеритѣ по рода на оружанието съ слѣдующата разлика: погонитѣ сукнени съ околорѣстна пашника

отъ галунъ по цвѣта на прибора; мундира е безъ шитиѣ; шарфъ не носятъ; на лѣвния рѣкавъ на мундира и шинела носятъ пришитиѣ лѣгълъ отъ шевронъ. Облѣклото на останалитѣ *долни чинове* се състои отъ слѣдующитѣ прѣдмети:

Калпакъ за лейбъ-гвардейския на Н. Ц. В. полкъ е отъ сива агнешка кожа съ орлово перо и чешуя, а за останалитѣ родове войски отъ черна агнешка кожа съ металически гербъ. Лѣтного на калпакъ е отъ сукно по цвѣта на прибора.

Фуражката е съ козирогъ и кокарда и се прави отъ мундирното сукно. Лѣтно врѣме фуражката е съ бѣлъ или сивъ чехолъ, който покрива и околица. Зимно врѣме за увивание на главата служи *бавилъка*.

Шинела се прави двубортенъ отъ тъмно-сивъ шаекъ. *Мундира* е изхвърленъ отъ облѣклото на долнитѣ чинове, съ изключение въ коннитѣ и шефскитѣ пѣхотни полкове, въ които той е запазенъ като парадно облѣкло. Въмѣсто мундиръ долнитѣ чинове носятъ *куртка* отъ натураленъ шаекъ; въ лейбъ-гвардейския на Н. Ц. В. полкъ *курткитѣ* сѣж отъ тъмно-сиво сукно. Лѣтно врѣме войницитѣ носятъ бѣли гимнастически ризи отъ реventухъ.

Панталонитѣ сѣж отъ натураленъ шаекъ въ всички родове войски, съ изключение на лейбъ-гвардейския на Н. Ц. В. полкъ, където сѣж отъ тъмно-сиво. Въ шефскитѣ пѣхотни 4, 6, 8 и 9 полкове освѣнъ шаекъ нитѣ се полагаатъ и панталони отъ тъмно-зелено сукно за парадно облѣкло. Лѣтно врѣме въ пѣхотата и инженернитѣ войска войницитѣ носятъ бѣли панталони отъ реventухъ.

Ботуши се носятъ отъ всички долни чинове; въ пѣхотнитѣ части, инженернитѣ войски и планинската артилерия вмѣсто ботуши, могаатъ да се носятъ и цървули съ бѣли навуи. Шпори на ботушитѣ носятъ тѣзи, които ъздатъ коне.

Къмъ *войничкото снаряжение* спадатъ слѣдующитѣ прѣдмети: поясни ремѣци, кобуръ отъ жълта кожа съ шнуръ отъ червенъ гайтанъ, по двѣ поясни и една прѣраменна патронни паласки на всѣки пѣхотинецъ, по двѣ поясни патронни паласки на пионеръ и канале-

ристъ, ранецъ на гърба отъ непромокаемо платно, по едно походно платнище съ принадлежноститѣ му (за постройка на палатката) на всѣки пѣхотинецъ и пионеръ; къмъ снаряжението спада и панцевия инструментъ.

Снаряжението на войничкитѣ коне се състои отъ слѣдующитѣ прѣдмети: сѣдло съ потникъ, коланъ, стрѣмена съ стрѣмници, кобури и сакви, нагръдникъ, оглавникъ съ поводъ, юзdechа и мушцукъ, торба за вобъ, платнена кофа за вода, четка и чесало, фуражно въже, подкови, клинци и други подобни вещи, нужни на хранението, чистението и спазванието на коня. Въ лейбъ-гвардейския на Н. Ц. В. полкъ къмъ конското снаряжение се придава и валтрапъ.

Посеме на облѣклото при разнитѣ случаи е установено съ особено положение.

Х. Храна и Фуражъ.

а) Хранение на войницитѣ.

Всички войници получаватъ храна въ натура и въ готовъ видъ. Продуктитѣ, нужни за приготвяне на храната, се получаватъ отъ доставчици по контракти, сключени чрѣзъ търгове или по доброволно съгласие, или пъкъ частитѣ сами си ги набавятъ направо отъ продавачитѣ. Отъ нѣколко врѣме насамъ нѣкои отъ съветнитѣ продукти частитѣ започнаха да си приготвяватъ сами въ „войсковитѣ градини“, а хлѣба—въ военни фурни. Въобщо казано, напоследъкъ министерството е снело отъ себѣ си нѣкогашната грижа, да снабдява непосредствено частитѣ съ всичко тѣмъ необходимо, като имъ е дало за това пълна инициатива.

Хранението на войницитѣ се произвежда на основанно на продоволственитѣ оклади, които военного министерство ежегодно опрѣдѣля за всѣки гарнизонъ отдѣлно.

Храната се приготвяла на основание изработенитѣ отъ интенданта на частята и утвърдени отъ началника и *разкладки*.

При съвмѣстно хранение на войницитѣ отъ една частъ, инаги се получавана една икономия отъ пари,

които образуватъ така нарѣченихъ „сѣсны суми“ на частъта. Тѣзи суми могатъ да бждатъ изразходвани за подобрѣние храната на войницѣхъ при извѣстни случаи, за доплащане при поскъпяване на продуктите, за разни домакински разходи, които се отнасятъ до подобрѣние домакинството на частъта въ производственното отношение (правение фурци, консервиране продукти, поправки на разни готварски и трапезарски принадлежности и пр.). Разхода обаче, отъ *сѣснитѣ* суми не бива да надминава опредѣления отъ военното министерство размѣръ.

Количеството на *дневната дажба* е: хлѣбъ 1200 гр., месо 250 гр.; количеството на другитѣ продукти се измѣнява споредъ нуждата въ разна пропорция. Количеството на хлѣба не може да се намали въ никакъвъ случай; количеството на месото може да се измѣнява, като съответствено на питателността му се увеличаватъ или намаляватъ другитѣ продукти.

Когато по разни служебни или други причини войника не може да получи храна отъ общия котелъ, тогава вмѣсто храна нему се даватъ „*порционни пари*“ съ които той трѣбва да се нахрани за прѣзъ цѣлия день по свое усмотрение; порционнитѣ пари се подраздѣлятъ на: обикновенъ порционъ въ размѣръ 40 ст., увеличенъ порционъ — 60 ст. и двоенъ порционъ — 80 ст. дневно.

Обикновенъ порционъ получаватъ: офицерскитѣ кандидати, ако нежелаятъ да се хранатъ отъ общия котелъ; войницѣхъ — писари въ управлениета и учрѣжденията и вѣстовитѣ при офицеритѣ, които живѣятъ въ гарнизона, но нѣматъ възможность да се хранятъ въ частъта; войницѣхъ отъ срочна служба при увеличението имъ въ запасъ, въ безсроченъ отпускъ или по болестъ, ако неживѣятъ въ смѣщото полково военно окръжие гдѣто квартирува частъта, и за толкова дни, колкото сж. нужни за пристиганieto имъ въ града — сѣдалище на полковото военно окръжие; болнитѣ войници, изпратени на лѣчение въ гражданскитѣ болници; въ края на мѣсеца сумата отъ порционна на последнитѣ се изпраща въ управлението на болницата.

Увеличенъ порционъ получаватъ: писаритѣ и вѣстовитѣ при управлениета и учрѣжденията, когато пострѣднитѣ се помѣщаватъ вѣнъ отъ казармения районъ и нѣматъ възможность да получаватъ храна въ нагура (въ готовъ видъ); войницѣхъ на срочна служба, когато бждатъ командировани по служебни работи; или бждатъ повикани отъ гражданскитѣ или военни сѣдебни и слѣдственни власти по углавни дѣла, въ качество на обвиняеми или свидѣтели; увеличенъ порционъ получаватъ и войницѣхъ отъ пограничната стража.

Двоенъ порционъ получаватъ само свѣрхсрочно-служещитѣ долни чинове.

Зачисляване войницѣхъ на храна или порционъ, или отчисляването имъ става всѣкога съ заповѣдь по частъта.

б) Хранение на конетѣ.

Храната на конетѣ и другия добитъкъ се отпуска ожедневно по разкладки съставени отъ интенданта и утвердени отъ командира на частъта. Съставенитѣ разкладки се обявяватъ въ заповѣдь по частъта, съ уважение коя отъ тѣхъ прѣзъ кое врѣме отъ годината и въ какви случаи ще се прилага. При съставяние на разкладкитѣ взема се прѣдъ видъ рѣста на коня, занятостта и врѣмето на годината. Срѣдната стойность на дневната дажба прѣзъ годината не трѣбва да надминава опредѣления отъ военното министерство въ пари дневенъ фураженъ окладъ.

Зачисляването и изключването на конетѣ и другия добитъкъ отъ храна, както и прѣвежданieto имъ на храна отъ една частъ въ друга, става чрѣзъ заповѣдь по частъта и даване удостоверение — както бѣше и на войницѣхъ.

XI. Парично доволствие.

Паричното доволствие е редовно и извѣрно. Редовното доволствие се образува отъ заплатата по чинъ, отъ добавъчнитѣ пари и отъ она парично възнаграждение, което офицеритѣ получаватъ, когато заематъ по-висока длѣжность отъ чина си. Извѣрното

парично доволствие се съставлява отъ всички случайни плащания, като пхтни, дневни, различни пособия, гарнизонни пари и пр.

Основната заплата у насъ е по чинъ; освѣнъ това е прѣдвидено и извѣстно възнаграждение, като „добавъчна“ заплата за полковниците, подполковниците и капитанитѣ, когато заематъ извѣстни длъжности.

Споредъ бюджета за настоящата година *офицерската заплата* заедно съ добавъчнитѣ се колебае между 14000 лева (за пълнитѣ генерали) и 2400 (за подпоручитѣ) годишно; военния министръ безъ разлика на чинъ получава 15000 л. Най-голямата заплата за санитарнитѣ офицери е 7200 л. (за полковницитѣ), а най-малката — 3300 л. (за ветеринарнитѣ подпоручици).

Заплатата на Должитѣ чинове е по чинъ и длъжностъ. Най-голямата заплата е 1200 л. — за офицерскитѣ кандидати; фелдфебелитѣ получаватъ 840 л.; най-голямата заплата по чинъ и длъжностъ заедно е 960 л. — за старшитѣ конвоири; за медицинскитѣ долни чинове заплата се колебае между 900 и 720 лева.

Донгилителни пари се отпущатъ на офицеритѣ отъ софийския гарнизонъ, на офицеритѣ отъ пограничната стража, на офицеритѣ отъ свитата на Негово Царско Височество и отъ Лейбъ-гвардейски полкъ, на оберофицеритѣ отъ коннитѣ части и генер. щабъ, на офицеритѣ отъ флота, на военнитѣ аташета; учащитѣ се въ странство получаватъ допълнителни пари до 4800 л.

За прѣподавателитѣ въ военното на Негово Царско Височество училище, школитѣ, учебнитѣ дружини и пр. сж прѣдвидени лекционни пари въ размѣръ 2—7 лева.

Пхтни и Дневни пари. — Всички военно-служаци при прѣмѣствания, назначения и командировки задъ граница или въ прѣдѣлитѣ на княжеството, когато излизатъ вънъ отъ района на частта, получаватъ пхтни и дневни пари, размѣра на които е точно отпрѣдѣленъ въ съответствующето положение и съ указъ № 107 отъ настоящата година. Военно-служакитѣ, които се мѣстатъ отъ едно мѣсто на друго по свое желание, таксава пари не получаватъ; пхтни пари не се отпущатъ сжщо и когато пътуването е извършено съ правителственни кола или коне. Когато долни чинове се напра-

вятъ въ командировка въ прѣдѣлитѣ на княжеството, дневни пари не получаватъ, а само пхтни — по 30 ст. на клм. ако войника пътува самъ, а по 20 ст. ако сж двама и повече.

На параходитѣ и желѣзницитѣ при обикновенни командировки се плаща стойността на половина билета, а при прѣводи, назначения и дълговрѣмни командировки — стойността на цѣль билегъ.

На офицеритѣ, които завеждатъ снимки и полски поѣздки съ юнкеритѣ и войницитѣ отъ запаснитѣ школи, получаватъ дневни по 10 л. на день.

Учащитѣ се въ висши учебни заведения получаватъ пхтни пари до границата на общо основание като на дълговрѣмна командировка; отъ границата до мѣстото на училището имъ се отпущатъ пхтни пари отъ 200—300—500 лева — споредъ далечината на мѣстоназначението; за връщането въ България имъ се отпущатъ пхтни пари въ сжщия размѣръ. За прѣвъ врѣме на снимкитѣ, полскитѣ поѣздки и обиколкитѣ по военно-техническитѣ учреждения, крѣпоститѣ и пр. се отпущатъ пхтни и дневни пари по особенни оклади, на основание положението и „Правилника за произвеждане и оправдавание държавнитѣ разходи“ отъ 1907 година.

Прѣвъ лагерното врѣме, на всички офицери и чиновци съ военно облѣкло, които сж излѣзли на лагеръ, се отпущатъ лагерни пари на день по 1 л. 50 стот.

Ако частта излѣзе на учение на разстояние по-малко отъ 25 клм. отъ лагера, офицеритѣ и чиновницитѣ получаватъ само лагернитѣ си пари; ако ли това разстояние е по-големо отъ 25 клм., тогава се отпущатъ дневни пари като за въ командировка.

Когато командировката се продължава повече отъ 4 мѣсеца (дълговрѣмна), пхтнитѣ пари се плащатъ като за прѣмѣствание.

Размѣра на дневнитѣ пари при извънредни задграницни командировки, се отпрѣдѣля за всеки отдѣленъ случай отъ министерския съветъ.

ХП. Пособия.

Парични пособия на офицеритѣ се даватъ въ следующитѣ случаи: За написанно полевни носени съчи-

нения, за съставяне или пръвееждане ръководства и други полезни за войската книги; за прѣтърпѣни загуби отъ нещастни случаи при изпълнение служебнитѣ си обязанности; за лѣкуване отъ болѣсти, придобити при изпълнение на служебнитѣ си обязанности и то ако срѣдствата на пострадавшия сж недостатъчни; за изнмѣрване нови нѣща по вѣоръженнето, снаряженнето и пр., ако бждатъ признати отъ комисия за полезни.

За *конско снаряжение* се дава пособие въ размѣръ 300 лева единъ пхтъ за всѣкога на новоназначенитѣ и отново прѣмѣстени офицери въ кавалерията, артилерията, генералния щабъ и свитата на Негово Царско Височество; на произведенитѣ въ първи щабъ-офицерски чинъ отъ останалитѣ родове войски съ изключение на флота и военно-сждебната частъ; и на ветеринарнитѣ офицери при постхиваннето имъ за пръвъ пхтъ на служба.

При мобилизация тѣзи офицери и капелмайстори, които замиваватъ въ походъ, получаватъ пособие за снаряжение въ размѣръ двамѣсечна заплата, а лѣкаритѣ и чиновнитѣ — на едномѣсечна заплата.

Пособие за облѣкло се дава: на юнкеритѣ и всички други, които за пръвъ пхтъ се произвеждатъ въ първи офицерски чинъ по 500 лева; на санитаритѣ офицери и капелмайсторитѣ при първо постхиванне на военна служба по 300 лева; на военнитѣ топографи и техницитѣ по 250 лева; на оржжейнитѣ майстори по 120 лева. Офицерскитѣ кандидати при постхиванне въ войската получаватъ за облѣкло по 200 лева, а при производството имъ въ подпоручици на дѣйствиелна служба — още по 300 лева. Произведенитѣ въ чинъ запасенъ подпоручикъ, при постхиваннето имъ за пръвъ пхтъ на служба въ войската или при първо повикване на обучение, получаватъ за облѣкло по 250 лева.

Прѣведенитѣ офицери въ лейбъ-гвардейския и 4-и коненъ на Негово Царско Височество Прѣстолонаследника Князь Търновски полетъ и обратно получаватъ по 250 лева за облѣкло.

Учебно пособие се дава: на учащитѣ се офицери въ иностраннитѣ учебни заведения за прѣминаването

отъ единъ класъ въ други и за свършване курса на введението. Размѣра на пособието е опрѣдѣленъ въ съответствующето положение и въ глава XI, Б на „Правилника за произвеждане и оправданне държавнитѣ разходи“ издаденъ прѣвъ настоящата година.

XIII. Награди.

Военно-служазитѣ могатъ да получаватъ слѣдующитѣ награди: ордени, медали, повишение въ чинъ, височайши благодарности и подаръци, благодарности съ заповѣдь по частята, парични награди и пр.

Ордени и медали.

При възшествието на прѣстолоа на Негово Царско Височество въ българската войска сжществуваха Военния орденъ „за храбростъ“, съ знака за отличие на Военния орденъ за храбростъ и Княжеския орденъ „св. Александър“ съ придаденитѣ къмъ него орденъ „за заслуга“ и медаль „за заслуга“. Съ тѣзи ордени се награждаватъ военно-служазитѣ и днесъ. Ордена за храбростъ е сжщия както въ 1887 г.

Прѣвъ 1888 год. ордена „св. Александър“ прѣтърпѣнъ е измѣнення, така, че този орденъ днесъ е въ двѣ категории — съ мечове и безъ мечове; първата категория е въ два вида — съ мечове отгорѣ (надъ кръста) и съ мечове по срѣдата на кръста. Съ ордена „св. Александър“ съ мечове надъ кръста се награждаватъ лица за заслуги, указани прѣвъ усилни и опасни врѣмена въ мирно врѣме; съ ордена „св. Александър“ съ мечове върху кръста се награждаватъ лица за лична храбростъ противъ неприятеля само въ военно врѣме.

И двѣтѣ категории отъ този орденъ иматъ по 6 степени. Първата и втората степени сж голѣми кръстове отъ блѣгъ емайлъ съ звѣзди; първата се носи на широка червена лента прѣвъ дѣното рамо, а втората — на шия; останалитѣ степени сж кръстове безъ звѣзди и се носятъ на гърдитѣ. Първитѣ 5 степени се даватъ на офицеритѣ, а шестата — на подофицеритѣ.

Къмъ ордена „св. Александър“ сж придадени: орденъ „за заслуга“ и медаль „за заслуга“.

Ордена е златенъ и сръбъренъ. Когато той се дава за военна заслуга, носи се на червена лента, а ако се дава за храбростъ, носи се на синя лента съ сръбърни ржбове.

Медала за заслуга бива златенъ, сръбъренъ и бронзовъ — съ корона и безъ корона. Той има сжщото изображение и надписъ, както и ордена за заслуга, но нѣма мечове и вѣнецъ. Златния и сръбърния медали се даватъ на граждански лица, а бронзовия — на войниците.

Прѣвъ вѣме царуванieto на Негово Царско Височество сж биле учредени:

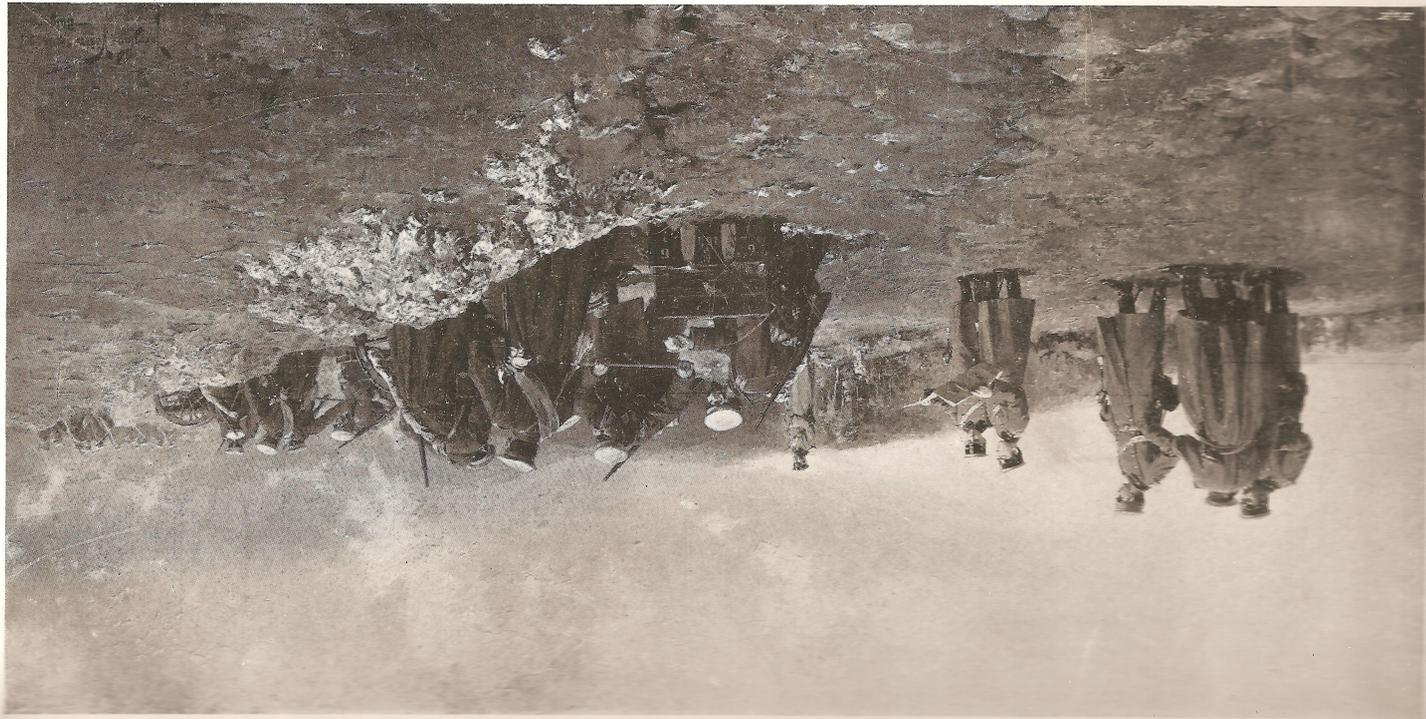
Знака за X годишна безпорочна и отлична служба, прѣвъ 1889 година. Той има формата на кръстъ и о сръбъренъ за офицеритѣ и свѣтлобрензовъ за долнитѣ чинове. Кръста се носи на лента съ цвѣтове бѣлъ, черъ и жълтъ. Знача за X год. служба се дава на ония офицери, които сж прослужили непрѣривно не по-малко отъ 10 години въ офицерски чинове и прѣвъ всичкото това вѣме сж се отличавали съ своята усърдна, примърна и полезна за отечеството и прѣстола служба. За долнитѣ чинове 10 годишната служба трѣбва да бжде свѣрхерочна непрѣривна.

Знака за XX годишна служба е учрѣденъ прѣвъ 1899 година и се дава на военнослужащитѣ за 20 годишна непрѣривна, безпорочна и отлична служба въ офицерски чинове или такава свѣрхерочна служба.

Народния орденъ за гражданска и военна заслуга о учрѣденъ прѣвъ 1891 г. и допълненъ прѣвъ 1900 г.; той се дава както на военни тѣй и на граждански лица за заслуги, принесени на прѣстола и отечеството.

Този орденъ е кръстъ отъ малиновъ емайлъ съ 6 степени. Първата е кръстъ съ звѣзда и се носи прѣвъ лѣвото рамо на широка трицѣтна (бѣло, черно и жълто) лента; втората е сжщо кръстъ съ звѣзда, но се носи на шията; останалитѣ степени отъ този орденъ нѣмаатъ звѣзда и се носятъ на гърдитѣ.

Освѣтъ тѣзи 3 ордени, прѣвъ царуванieto на Негово Царско Височество сж биле учрѣдени още: медали за постройбата на жельзно-пжтната линия Амболъ - Бургазъ и за бракосъчетанието на Тѣхни Царски Височества, въспоминателни знакове за набранието на

Н. Ц. В. ПРѢСТОЛОНАСЛѢДНИКА И Н. В. КНЯЗЪ КИРИЛЪ
за първи път на маневритѣ прѣвъ 1906 год.

Негово Царско Височество за князь на България и за 80 год. юбилей на Нейно Царско Височество Княгиня Клементина. Тъзи медали и знакове сж биле дадени единъ пѣтъ за всѣкога на военнослужащитѣ при съотвѣтствующитѣ случаи.

Освѣнъ орденитѣ подофицеритѣ получаватъ нашивки и *примия 600 лева* за 6 години непрѣкъснатата свърхсрочна служба. На получилия тази премия шеститѣ години не се зачитатъ за пенсия, но удържитѣ за нея прѣвъ това врѣме може да бждатъ прѣхвърлени въ пенсионния фондъ по гражданското вѣдомство. Напикитѣ на лѣвия ржавъ сж *вълнена, сребърна* или *златна* въ зависимостъ отъ продължителността на свърхсрочната служба.

Парични награди се даватъ въ размѣръ не по голѣмъ отъ 150 л. едноврѣменно, за поощрѣние въ особенни исключителни случаи; единъ и сжщъ войникъ не може да получи двѣ парични награди прѣвъ една година.

Освѣнъ всцко това военнослужащитѣ може да бждатъ наградени отъ Негово Царско Височество съ разни подарѣци и благодарностъ, обявена съ рескриптъ или заповѣдь, а отъ началството — съ благодарностъ, обявена съ запов. по частта или по воен. вѣдомство.

За да се развие съревнование къмъ стрѣлковото дѣло въ войската, съ издаденото прѣвъ настоящата 1907 г. „Проекто-наставление за стрѣлбата въ пѣхотата“ сж установени *награди за отлична стрѣлба* за офицеритѣ — сабля съ позлатенъ ефесъ и темлякъ на червена лента, за свърхсрочнослужащитѣ подофицери — сребъренъ часовникъ съ кордонъ, а за срочнослужащитѣ — разни други прѣдмѣти. Въ артилерията се установиха значки за отлична стрѣлба за долнитѣ чинове и за батареята.

XIV. Пенсии.

Военнослужащитѣ отъ българската войска получаватъ пенсии за изслужено врѣме и за инвалидность. Фонда, отъ който се плащатъ инвалидитѣ пенсии, се образува: отъ основния капиталъ и погонитѣ лихви,

отъ 5% удържки, отъ разликата въ заплатитѣ при повишение въ чинъ и длъжностъ, отъ упражненитѣ длъжности до занимаието имъ, отъ разликата въ заплатитѣ на отстраненитѣ отъ длъжностъ, отъ заплатитѣ на уволнонитѣ въ отпустъ безъ заплатата, отъ подаръци и пр. и отъ ежегодното държавно пособие за фонда отъ 200 хиляди лева.

а) *Пенсия за изслужено врѣме* се дава най-малко за 15 прослужени години; военнослужащия може да получи такава пенсия и слѣдъ навършване 10 год. служба, но ако бжде уволненъ по разпореждане на началството.

Пенсията за изслужено врѣме се опредѣля съобразно съ чиноветѣ и продължителността на службата върху установенитѣ въ положението оклади за пълна 40 годишна служба. Най-големия окладъ е за генералитѣ — 7200 л.; оклада за подпоручицитѣ е 2100 л., а за старшитѣ подофицери — 480 лева.

За 10 годишна служба се даватъ 25% отъ опредѣления окладъ. За всѣка слѣдующа година до 15 годишна служба се прибавятъ по 4%; значи за 15 год. служба пенсията ще бжде 45% отъ оклада. За всѣка слѣдующа година слѣдъ 15-та до 30 годишна служба влючително се прибавя по 3%; значи, за 30 годишна служба пенсията ще съставлява 90% отъ оклада. За всѣка слѣдующа година слѣдъ 30-тата се прибавя по 1⁰/_с; за 40 годишна служба би трѣбвало да се получи пенсия равна на установенитѣ оклади (100%). Прѣвидено е обаче, щото пенсията за изслужено врѣме въ никакъвъ случай да не бжде по-голяма отъ 6000 лева.

Наслѣдницитѣ на офицеритѣ иматъ право на една часть отъ пенсията, която офицера е заслужилъ. За законни наследници се считатъ: вдовицата, дѣцата, бащата и майката на офицера.

Какъвъ процентъ отъ пенсията и минимума отъ нея се пада на наследницитѣ на починалия военнослужащъ, е точно опредѣлено въ положението. Тамъ е казано, че вдовицата заедно съ дѣцата не могатъ да получаватъ пенсия по-голяма, отколкото се пада на мъжа.

б) *Инвалидна пенсия*. Военно-служащитѣ, които при изпълнение на служебнитѣ си длъжности, не по тяхна вина, станатъ неспособни за служба, придобиватъ право на инвалидна пенсия. Право на такава пенсия получаватъ и наследницитѣ на военно-служащия, които въ врѣме на война бжде убитъ, изчезне безслѣдно, или придобие рани, поврѣждания или болѣсти, и слѣдъ като бжде уволненъ, умрѣ.

Степенята на неспособността се дѣли на три категории: 1-а — свършено неспособенъ за прѣхрана съ собственъ трудъ и нуждающъ се отъ чуждо обслужване (слѣпъ, лудъ, безъ крака, безъ ржцѣ и пр.); 2-а — неспособенъ за прѣхрана съ собственъ трудъ (безъ една ржка, безъ единъ кракъ, съ хроническа болѣстъ на сърдцето и пр.); 3-а — полуспособенъ за прѣхрана съ собственъ трудъ (слѣпъ съ едното око, глухъ и пр.).

Пенсията за инвалидность на офицеритѣ и войницитѣ се опредѣля споредъ чиноветѣ и категориата, къмъ която бждатъ причислени, възъ основа на установитѣ въ положението оклади.

Пенсионера за изслужено врѣме или за инвалидность се лишава отъ *пенсия*, когато изгуби българското си подданство, когато се занимава съ противоправенни работи, когато се изсели окончателно отъ България, когато бжде осжденъ за измѣна на отечеството и на Княза, за кражба, за злоупотребление на пари и пр.

Слѣдъ смъртта на пенсионера наследницитѣ получаватъ пълна пенсия за мѣсеца, прѣзъ който е починалъ пенсионера, и още за два слѣдующи мѣсеци; слѣдъ това почватъ да получаватъ наследствена пенсия.

XV. Строева служба и обучение.

Въ пѣхотата строевитѣ занятия се водатъ по „Проекто-устава за обучението и дѣйствието на пѣхотата“, издание 1905 год. При съставянито на този уставъ се ималъ прѣдъ видъ опыта отъ Руско-Японската война и свършенното състояние на огнестрѣлното оръжие. Въ противоположность на старитѣ строови уставы, този уставъ дава само ржкоподлицы прищипи, а не прѣдоставя на изгълителнитѣ пълна пипицатина

на дѣйствиe; избѣгнали сж всички шаблони и норми; колонитѣ сж съкратени до минимумъ. Ученията на плаца се допущатъ само за ротата и то съ цѣль да се запознаятъ войницитѣ съ различнитѣ нейни строеве и еволюции. Дружината и по-големитѣ части произведатъ само бойни учения при обстановка, близка до бойната. Срѣдствата, съ които пѣхотата води борбата, сж огънь и движение напредъ; огъня е подготвително срѣдство, а движението напредъ изпълнително.

Прѣзъ началото на боя устава прѣпоръчва да се разпрѣдѣлятъ силитѣ на голѣмитѣ отряди на *бойна частъ* (верига и ротни, дружини и полкови поддържки) — за непосредствено водение на боя, *резерв* — за по-срѣщане непрѣдвиденитѣ случайности и *маневрирующа войска* — за нанасяние рѣшителния ударъ. Изобщо казано, бойния редъ на пѣхотата се явява много раздробенъ въ дѣлбочина и по фронта, което се налага отъ силата на свърѣмения огънь.

„Проекто-положението за подготвянието младитѣ войници въ пѣхотата“ отъ 1904 година, дава подробни указания за методитѣ на обучението въ пѣхотата. Обучението по самоокопаванието и въобще по инженерното дѣло се води на основание „Проекто-наставлението за сальорнитѣ работи въ пѣхотата“, издание 1905 год., а за обучение пѣхотата въ стрѣлбата и за начина на произвеждане бойнитѣ стрѣлби прѣзъ настоящата година бѣ издадено „Проектъ-наставление за стрѣлбата въ пѣхотата“.

Артилерията въ строево, техническо и тактическо отношение се обучава по слѣдующитѣ устави: „Проекто-устава за стросвата служба въ полската и въ планинската скорострѣлна артилерия“, и двата издание 1906 год., „Проектъ-наставление за стрѣлбата въ полската и планинската скорострѣлна артилерия“, издание 1905 год., „Инструкция за употреблението въ боя на полската скорострѣлна артилерия“ — 1905 год.

Характерни черти на тѣзи законо-положения се явяватъ: строевия уставъ дава само боевъ строй и строй за движение разгнать и оръдейна колона; всички други колони сж изхвърлени. Оръдието се движи и стрѣля съ една зарядна ракла, като негова нераз-

дѣлна частъ; на позицията тя се откача редомъ съ оръдието и го доволствува съ бойни припаси. Понеже новата материална частъ дава възможность за много бърза стрѣлба, за това въ Наставлението за стрѣлбата е прокарано началото, при стрѣлба по войска, а особено по артилерия, да не се извършва тънка пристрѣлка, а отъ начало съ едно приблизително напипване противника, да се обсебе дадената площадъ съ огънь отъ нѣколко мѣрници, та по този начинъ да се отнеме на противника свобода на дѣйствиe; слѣдъ това вече може да се достигне и по-тънка пристрѣлка. Самия огънь се води на вихрове — слѣдъ бързо ургачно обстрѣлване цѣльта, батареята замлъква.

Инструкцията за употреблението на артилерията въ боя, като основа на всичитѣ дѣствия на артилерията, турга принципа: „никога да не се остава пѣхотата безъ поддържка съ артилерийски огънь“. Прамило е, артилерията да заема дълбоки закрити позиции; никога, когато условията на това благопрियатствуватъ; въ началото, обаче, на боя артилерията грѣбова да заема само таква позиция.

Съ развитието на боя отдѣлни батареи или по нѣколко заедно получаватъ специални задачи, които прѣдлѣватъ неуклонно прѣзъ всичкото врѣме; да си предаватъ други задачи тѣ могатъ, само когато изгълнятъ, първото си назначение или прѣрвитѣ цѣли сж се изрили; слѣдъ появяванието имъ, тѣ сж длѣжни да обърнатъ огъня си пакъ противъ тѣхъ.

Освѣтъ тѣзи *устави* батареи съ специално назначение, които служатъ за основа на бойния редъ и които бѣть особена заповѣдъ немогатъ да напуцатъ позицията си, инструкцията съвѣтства да се назначаватъ батареи, които да слѣдватъ пѣхотата неуклонно, като порадѣлна нейна частъ. Тѣзи *атакующа* батареи до назначаване на рѣшителнитѣ дѣствия, помагатъ на уперитѣ, а слѣдъ това влизатъ въ непосредствено разпорядяване на началника, къмъ чиято частъ сж предадени.

Въ инструкцията също е обърнато особено внимание и на артилерийското разузнавание, което грѣбова

да се извършва независимо отъ всички други мѣрки по разузнаването.

Подготовката на артилерията по инженерното дѣло се води въз основа „Проектъ наставлението за сапѣорнитѣ работи“ — издание 1905 г. Обучението на младитѣ войници става съгласно специално за това издаденото прѣзъ 1904 година положение.

Кавалерията се обучава по „Устава за строевата служба“ отъ 1904 год. и специалната за това инструкция. Въ особена частъ на устава сж дадени подробни указания за дѣйствието на кавалерията въ врѣме на война. Опититѣ, отъ Руско-Японската война прѣдизвикаха нѣкои измѣнения въ начина на употреблението и дѣйствието на кавалерията; съ влизанието въ сила на издадената прѣзъ миналата (1906) г. „Инструкция за полската служба на конницата“ тѣзи измѣнения не останаха чужди и за нашата конница. За подготовката на младитѣ войници сжществува особено Проектъ-положение отъ 1904 год., а обучението по инженерното дѣло става въз основа на „Проектъ-наставлението по сапѣорнитѣ работи за долнитѣ чинове въ кавалерията. *Инженернитѣ войски* въ своитѣ специални занятия се ржководятъ отъ съответствуящитѣ за това законоположения и отъ указанията на Началника на тѣзи войски, а за обучение въ пѣшия строй — отъ дѣйствиющия пѣхотенъ уставъ за строевата служба.

За обучение на армията по службата ѝ въ полето въ врѣме на война служки за ржководство „Проектъ-устава за полската служба“ отъ 1096 год. При прѣработванието на този уставъ се взеха подъ внимание уроцитѣ отъ последната Руско-Японска война.

За обучение въ съвмѣстни дѣствия разнитѣ рѣдове войска, и за да се дадатъ на голѣмитѣ войскови началници указания относително боя на голѣми еденици, прѣзъ 1905 год. бѣха издадени „Общи указания за тактическото употребление на голѣмитѣ войскови еденици“.

XVI. Санитарна частъ.

Санитарната у насъ служба функционира на основание издаденото прѣзъ 1900 год. положение. Висше

ржководяще учреждение по санитарното състояние на войската сега е „Военно-санитарната частъ“ при административния отдѣлъ на военното министерство. Тази частъ се състои отъ медицинска и ветеринарна секция. На чело на тѣзи секции стоятъ главнитѣ медицински и ветеринарни лѣкари.

За лѣкувание на болнитѣ сжществуватъ слѣдующитѣ *лѣчебни заведения*:

При всѣка дивизия има по една *дивизионна болница*, които сж били открити едновременно съ създаванието на дивизитѣ. Дивизионитѣ болници се раздѣлятъ на отдѣления по характера на болеститѣ. На чело на болницата стои началникъ, санитаренъ офицеръ, а отдѣленитѣ се завеждатъ отъ ординатори. За доброто здравословно състояние на войскитѣ въ всѣка дивизия се грижи дивизионния ѝ лѣкаръ.

Въ гарнизонитѣ, гдѣто квартирува единъ пѣхотенъ или артилерийски полкъ и нѣма дивизионна болница, при полка сжществува *полкови лазаретъ*, къдѣто се напращатъ на лѣчение сериозно заболѣлитѣ войници; тѣсна полкови лазарети днесъ имаме 20.

Въ гарнизони, гдѣто квартируватъ два пѣхотни полка, или единъ пѣхотенъ и нѣколко други отдѣлни войскови части, сжществува *общъ полкови лазаретъ*. Такава лазарети ний имаме 4.

Независимо отъ тѣзи лѣчебни заведения всѣка отдѣлна войскава частъ си има по единъ *применъ полков*, на гледание на легко-болнитѣ войници и подаване на медицинска помощъ.

За лѣкувание на болнитѣ коне и другия войски добитѣ въ всѣки коненъ и артилерийски полкъ сж учредени *полкови ветеринарни лазарети*. Освѣнъ това въ София прѣзъ 1887 г. е билъ откритъ *общъ ветеринаренъ лазаретъ*, за лѣкувание на всичкитѣ заболѣли отъ гарнизона коне; този лазаретъ функционира и въ настояще врѣме.

Санитарнитѣ складове иматъ назначение да снабдяватъ частитѣ и лѣчебнитѣ заведения съ медикаменти, аптечни принадлежности, хирургически инструменти и пр. Такава складове имаме 9 — по единъ при всѣка дивизия, болница. Складовитѣ се наследятъ отъ аптекари.

ХVII. Военно-сѣдебна часть.

Прѣзъ настоящата година устройството на военно-сѣдебната часть въ българската войска е такова:

При военното министерство функционира „*Военно-сѣдебна часть*“, на чело на която стои генерал-майоръ съ звание „Главенъ воененъ прокуроръ“; при частта дѣйствува и *главенъ воененъ касационенъ сѣдъ*. Частта се състои отъ едно отдѣление, началника на което въ същото врѣме е и помощникъ на главния воененъ прокуроръ.

Днесъ у насъ съществуватъ три *военни сѣдалища* — по една на всѣка инспекционна област, и три *прокурорски наркети* съ сѣдалища въ София, Русе и Пловдивъ.

Освѣтъ това въ всѣка дивизионна област дѣйствува и по единъ *воененъ слѣдователъ*; значи, има всичко 9 такива.

Къмъ военно-сѣдебната часть е причислена и *дисциплинарната рота*, която е изправително заведение за военно-служациитѣ долни чинове.

Всичкия персоналъ, който заема длъжности по военно-сѣдебната часть е съ висше юридическо образование. Днесъ у българската войска правосъдието се раздава на основание „*Военно-наказателния законъ*“ отъ 17-и декемврий 1887 г. и неговитѣ измѣнения прѣзъ 1898 и 1906 г. години. Отъ 16-и мартъ т. г. влѣзе въ сила „Законъ за анархиститѣ и прѣстѣпницитѣ противъ държавата и обществена сигурность“; споредъ чл. 7 на този законъ прѣстѣпленията, прѣдвидени въ него, ставатъ подсѣдни на военно-полевитѣ сѣдалища.

За поддържане дисциплината въ армията, за малки прѣстѣпгци сж прѣдвидени дисциплинарни наказания. У насъ сега е въ сила „Дисциплинарния уставъ“ отъ 1901 година съ допълнението му отъ 1906 г. Въ този уставъ сж изброени както длъжноститѣ, така и правата на военно-служациитѣ отъ българската армия.

ХVIII. Военно-учебни заведения.

Прѣзъ настоящата година въ българската войска съществуватъ слѣдующитѣ военно-учебни заведения: военно на Негово Царско Височество училище съ

класъ въ Княжево, школа за подготвяване запасни подпоручици въ пѣхота, школа за подготвяване запасни подпоручици въ артилерията, кавалерийска школа, топографическа школа, ветеринарно подофицерско училище, морски училища, технически курсъ при софийския артилерийски арсеналъ, желѣзно-пѣтна школа, учебни подофицерски дружини, разни санитарни команди и полкови учебни команди.

Военното на Негово Царско Височество училище се намира въ София и въ учебно отношение се дѣли на 8 класа, отъ които 3 специални и 5 гимназиални; специалнитѣ сж I-и, II-и и допълнителни, а гимназиалнитѣ отъ III-я до VII-и включително. Всѣки класъ се дѣли на два или повече отдѣления; всѣко класно отдѣление се съставява отъ единъ взводъ; взводния командиръ е класенъ надзирателъ.

Прѣзъ настоящата година училището има слѣдующитѣ класове: II специаленъ съ два отдѣления и 67 юнкера; I специаленъ съ два отдѣления и 106 юнкера; VII гимназиаленъ — 3 отдѣления и 126 юнкера; V гимназиаленъ — 3 отдѣления и 138 юнкера; VI гимназиаленъ — 4 отдѣления и 171 юнкера; IV гимназиаленъ — 4 отдѣления и 201 юнкери. Всичко въ училището е имало 809 ученика, отъ които 372 кадети и 437 юнкери.

Въ строево отношение училището е раздѣлено на 4 роты, всѣка рота на взводове и всѣки взводъ по на два отдѣления; на ротитѣ за отличие една отъ друга, се даватъ номера 1-а, 2-а, 3-я и 4-а. Взводоветѣ отъ всѣка рота се командуватъ отъ капитани, които иматъ единъ поручикъ или подпоручикъ за помощникъ. Офицеритѣ отъ взвода сж несмѣняеми за взвода и класа, до гдѣто възпитаницитѣ не завършатъ курса на училището. Въ всѣка рота мѣстата, прѣдвидени за началствующитѣ долни чинове, се заематъ отъ юнкери, избрани отъ командира на дружината и утвърдени отъ началника на училището.

За кадети се приематъ само юноши, български подданници, безъ разлика на произповѣдание, и съ възрастна възраст. Променията за постъпване въ училището се пишатъ на Височайше име и се подаватъ

необгърбовани на началника на училището. Към прошенията се прилагат свидетелства: метрическо, училищно, за поданство, че не е билъ подъ еждъ и не се намира подъ слѣдствие, че не е билъ изключванъ отъ нѣкое учебно заведение за лошо поведение и свидетелство отъ мѣстната военна властъ за гражданското положение на родителитѣ на младежа.

Въ училището не се приематъ за кадеги, младежи които иматъ какъвъ и да е външенъ тѣлесенъ недостатъкъ, при говорението заекватъ, разногледни, съ недостатъци по лицето, които го обезобразяватъ и такива, които говорятъ прѣвъ нося си.

Кандидатитѣ държатъ конкурсенъ изпитъ. До изпита се допуцатъ само тѣзи, които сж одобрѣни отъ медицинската при училището комисия. Издържалитѣ изпитъ се зачисляватъ за възпитанници съ заповѣдь по училището.

Въ гимназиалнитѣ класове се прѣподаватъ общо-образователни прѣдмети, а въ юнкерскитѣ — военни (тактика, фортификация, артилерия, топография, администрация, военна педагогия, устава), и нѣкои математически. Свършилитѣ успѣшно 7-и гимназиаленъ класъ, постѣпватъ, ако желаятъ, въ 1-и специаленъ класъ.

Нашето училище приготвява офицери за пѣхотата, кавалерията и инженернитѣ войски. Всички юнкери прослупватъ 1-и специаленъ класъ, по една и сѣща програма. Въ 2-и специаленъ класъ, обаче, ги раздѣлятъ на двѣ паралелки: пѣхотно-кавалерийска и артилерийско-инженерна. За рѣководство при туй раздѣление служатъ баловетѣ имъ по извѣстни прѣдмети и наклоноститѣ имъ къмъ извѣстенъ родъ служба. Желаящитѣ да постѣпятъ като офицери въ кавалерията, трѣбва да иматъ голѣми балове по тактика и топография, тѣзи въ артилерията — по математическитѣ прѣдмети, тѣзи въ инженернитѣ войски — по артилерия, фортификация и математическитѣ прѣдмети.

Прѣвъ цѣлата втора година — 2-и специаленъ класъ — частъ отъ прѣдметитѣ се прѣминаватъ по общата програма, а специалнитѣ прѣдмети, — по особена тасана. Освѣтъ специалнитѣ теоретически занятия съ прѣдметитѣ въ специалнитѣ родове войски юнкери се

прѣминаватъ и практически по специалността имъ занятия.

Свършилитѣ съ успѣхъ курса на училището се произвеждатъ въ чинъ подпоручикъ и се разпрацатъ по частитѣ. За по-солидна подготовка младитѣ офицери кавалеристи, слѣдъ свършване училището, се командиронатъ въ кавалерийската школа, а артилериститѣ въ бѣдѣще ще оставатъ прикомандировани къмъ училището, за да прослупатъ допълнителния курсъ по военната математика.

Клона отъ военното на Негово Царско Височество училище въ Княжево има едногодишенъ курсъ. Въ него се приематъ младежи най-малко съ сръдно гимназиално образование (завършено съ зрълостно свидетелство) и подлѣжаци на наборъ въ годината на послѣдното. Въ клона се изучаватъ специално военни прѣдмети и устави по програмата на военното на Негово Царско Височество училище. Освѣтъ теоретическитѣ прѣдмети съ юнкеритѣ отъ клона се прѣминаватъ и практически курсъ по строевото обучение.

Въ учебно отношение клона се раздѣля на 4 класни отдѣления; всичко въ клона има 182 юнкера, отъ които въ 1-о, 2-о и 3-о отдѣления по 45 души а въ четвъртого 47. Въ строево отношение клона съставлява една рота, раздѣлена на 4 взвода; взводоветѣ се командуватъ отъ капитани.

Свършилитѣ успѣшно курса на клона се произвеждатъ въ подпоручици по пѣхотата и служатъ по-нагатакъ на общо основание, като се ползватъ съ всички права както и другитѣ офицери на дѣйствителна служба.

Школата за подготовяване запасни подпоручици въ втората ежществува отъ 1901 година. Назначението е да погълни запаса на армията ни съ запасни офицери по пѣхотата. Въ строево и учебно отношение школата се подчинява на началника на военното училище, а въ домакинско — на военното министерство.

Въ строево отношение школата е раздѣлена на 4 роти, отъ които три (1-а, 2-а и 3-а) съставляватъ курсъ за подготовяване запасни подпоручици въ пѣхотата, а четвъртата образува клонъ отъ военното на Негово Царско Височество училище.

Въ първитъ 3 роты прѣзъ настоящата година се числятъ 495 ученика, а въ четвъртата (клона) — 182 юнкера.

Въ учебно отношение всѣка рота отъ школата е раздѣлена по на 4 класни отдѣления; всичко значи има 16 класни отдѣления, въ които по разнитъ прѣдмети преподаватъ 45 учители; (въ това число влизатъ и строевитъ офицери).

Въ школата се приематъ младежи най-малко съ 5-класно образование и подлѣжащи на наборъ.

Курса на школата трае 11 мѣсеца (отъ 15-и септемврий до 15-и августъ); първитъ 7 мѣсеца се посвѣщаватъ на теоретически занятия, а послѣднитъ 4 — изключително на практически. Теоретическото обучение се води по програма, която включва прѣдметитъ: тактика, фортификация, администрация, артилерия, топография и устава.

Слѣдъ свършване курса на теоретическитъ занятия, ученицитъ се подлагатъ на изпитъ. Успѣшно свършилтъ се раздѣлятъ на два разряда, I и II и слѣдъ прослужване практическия 4-мѣсеченъ курсъ при школата, се увольняватъ въ запаса като подпоручици, ако сж съ висше образование, или въ чинъ „офицерски кандидати“ се изпращатъ въ пѣхотнитъ части (ако сж съ срѣдно и по-долно образование), за доизслужване задължителния срокъ на дѣйствиелната си служба (до 2 години).

Всички свършили неуспѣшно се считатъ свършили по трети разрядъ; такива, безъ разлика на образанието имъ, се откомандироватъ като редници обратно въ частитъ, гдѣто по наборъ сж биле опредѣлени, на доисслужване задължителния срокъ на служба на общо основание. Тѣзи послѣднитъ, по удостоверение отъ командиритъ на частитъ, могатъ да бждатъ произведени въ „младши подофицери“, а при увольнението имъ въ запаса на армията — и въ „старши подофицери“.

За лошо поведение и слаби успѣхи учациитъ се могатъ да бждатъ откомандировани въ частитъ си и прѣзъ всѣко врѣме на курса.

Школата за подготвяние занаса подпоручици въ артилерията съществува отъ 1903 г. Назначението и

да комплектува артилерията съ офицери въ запаса. Школата състои при Софийски крѣпостенъ батальонъ и въ строево и учебно отношение се подчинява на командира на батальона.

Въ строево отношение школата заедно съ конния пехотъ на батальона образуватъ отдѣлна батарея. Въ учебно отношение школата се дѣли на два класа — старши и младши; по отношение на специалната служба, на която се прѣдзначаваатъ обучаюцитъ се, освѣнъ това се дѣлятъ на полски артилеристи и крѣпостни артилеристи.

Въ школата се приематъ ежегодно по 50—60 младежи, които иматъ зрѣлостно свидетелство за свършенъ гимназиаленъ (реаленъ) класъ и подлѣжатъ на наборъ безъ право на съкратенъ срокъ служба. Курса на школата е двѣгодишенъ. Обучението е теоретическо и практическо. Теоретическото обучение се води по следуюцитъ прѣдмети: артилерия, (обширно), фортификация, крѣпостна война, минна война, топография, тактика и военни устава. Курса на теоретическото обучение заедно съ изпититъ трае първата година отъ 1-и октомврий до 15-и априль (6 1/2 мѣсеца), а втората почива отъ 1-и септемврий и свършва на 15-и мартъ. Основното врѣме отъ двѣтъ години се употребява за практически занятия по строя, стрѣлата, ъздата и пр. Първъ първата година практическитъ занятия се произвеждатъ при школата (въ батальона), а прѣзъ втората — при строевитъ артилерийски части.

Възпитаницитъ по теорията държатъ два пжти пжтитъ прѣдъ комисии, назначени съ заповѣдъ по военното вѣдомство; втория изпитъ е окончателенъ.

Свършилтъ успѣшно курса на школата (по I и II разрядъ) се произвеждатъ въ „офицерски кандидати“ и се изпращатъ на младши-офицерски длѣжности въ артилерийскитъ части за довършване второгодишния практически курсъ. Когато изслужатъ задължителния двѣгодишенъ срокъ, ги увольняватъ въ запаса на армията съ производство въ чинъ „запасенъ подпоручикъ“. Тѣзи отъ ученицитъ, които свършатъ школата неуспѣшно (по III разрядъ), губатъ право за производство въ офицерски чинъ; тасица се произвеждатъ въ

чинъ „младши подофицеръ“ и се изпращатъ въ артилерийскитѣ части за допслужване срока до три години на общо основание.

Кавалерийската школа има назначение: да допълни и усвѣршенствува знанията на офицеритѣ отъ кавалерията по кавалерийското дѣло и да въведе единство въ взглядоветѣ по това дѣло; да даде една основна строева и тактическа подготовка на новопостъпающитѣ млади офицери въ кавалерията, като подготви отъ тѣхъ добри взводни командири; да подготви подофицери, добри ъздачи, които да служатъ за помощници на офицеритѣ — инструктори, при обучението на ъздата и обѣздванието на младитѣ коне.

Кавалерийската школа е непосредствено подчинена на кавалерийската инспекция. Състава ѝ е постояненъ и промѣнливъ; къмъ промѣнливия съставъ се числятъ прикомандированитѣ къмъ нея офицери и подофицери. Школата въ учебно отношение се подраздѣля на три курса: млади офицери съ продължителностъ една година, стари офицери — 2 години и подофицерски курсъ — 1 година.

Въ *младшия курсъ* се зачисляватъ новопроизведенитѣ подпоручици кавалеристи и само свѣршилитѣ успѣшно този курсъ, се зачисляватъ окончателно въ коннитѣ части. Обучението се води по слѣдующитѣ прѣдмѣти: теория по ъздата, устави, ипология и конна телеграфно и конно-пионерно дѣло; ъзда, обѣздване коне, фехтование и сѣчъ, тактически задачи, кавалерийски бесѣди, ковка, уходъ за коня и др. прѣдмѣти по кавалерийското дѣло.

Старшия курсъ трѣбва да прѣмине всѣки офицеръ отъ кавалерията; свѣршилитѣ успѣшно, получаватъ право да командуватъ ескадронъ и да бждатъ проведени въ чинъ майоръ, когато имъ дойде реда. Този, който по каквито и да е причини не свѣрши курса на школата, липава се отъ правото да командува ескадронъ и да получава повишение. Въ старши курсъ се прѣддаватъ прѣдмѣтитѣ: теория по ъздата, ипология и ковка, тактика и тактически задачи, история на конницата, фортификация, телеграфно и конно-пионерно дѣло и съвършено огнестрѣлно оръжие; освѣтъ, този

се произвеждатъ практически упражнениа по ъздата, обѣздване млади коне, фехтование, сѣчъ, тактика и пр.

Въ *подофицерския курсъ* постъпватъ подофицеритѣ, които искатъ да останатъ на свѣрхерочна служба; свѣршилитѣ успѣшно, получаватъ право да бждатъ произведени фелдфебели на ваканция. Обученето на подофицеритѣ се води по доста обширна програма, която включва: теория по ъздата, устави, топографически и тактически задачи, законъ божий и бесѣди по нравственното възпитание, хигиена, ипология и ковка, телеграфно и конно-пионерно дѣло; практическитѣ занятия се водятъ приблизително както и съ офицеритѣ.

Прѣзъ настоящата година въ школата се учатъ: въ млади курсъ — 10 офицера; въ стари — 12, а въ подофицерския курсъ 13 подофицера.

Машинно и минно-огнърно училища при флота. — Назначението имъ е да приготвяватъ за флота служители по разнитѣ специалности. Машинното училище е открито още прѣзъ 1881 година; сега то се намира въ Варна. Минно-огнърното е открито прѣзъ 1900 год., сега се намира въ Русе. И двѣтѣ училища функциониратъ на основание положението и правилницитѣ отъ 1900 год. и измѣненията къмъ тѣхъ отъ 1906 год.

Въ *машинното* училище се приематъ младежи, български подданици, на възраст отъ 16 до 21 година и най-малко съ IV-о класно образование. При постъпването си кандидатитѣ трѣбва да прѣдставятъ слѣдующитѣ свидѣтелства: училищно, метрическо, за благонадѣлностъ, че не е жененъ, за съгласието на родителитѣ и надължение, че ще останатъ на служба съгласно положението. Когато се яватъ много кандидати, приемното става по конкурсъ.

Теоретическия курсъ на училището е три години, прѣвъ което вѣме се изучаватъ прѣдмѣтитѣ: аритметика, алгебра, геометрия, тригонометрия, дескриптивна геометрия, физика, география, български езикъ, морско дѣло, морска хигиена, котеларно дѣло, машинно дѣло, парни котли, парни машини, чертание и устави.

Слѣдъ свѣршване на теоретическия курсъ, ученицитѣ оставатъ на практика на корабитѣ на однитъ срокъ отъ 6 години (до 1-и януарий настоящата година този

срокъ бѣше 3 години). Тази година въ машинното училище е имало всичко 117 ученика, отъ които 75 въ третѣ теорет. курса, а 42 въ третѣ практически години.

Минно-огнѣрното училище има назначение да подготви за флота служащи по минно-огнѣрнитѣ специалности. Постъпването и условията за това сѣ таковы както и за машинното училище, съ изключение на образованието, което тукъ е най-малко II-о класно.

Теоретическия курсъ на училището се продължава 2 години, слѣдъ свършване на който ученицитѣ постъпватъ на практика за единъ срокъ отъ три години. Прѣзъ настоящата година всичко въ теоретическиятъ и практически курсове на училището е имало 54 ученика.

Механическия курсъ при Софийския арсеналъ има назначение да подготвява оръжейници, слесари, оръжейни и артилерийски майстори и пр. специалисти на българската войска. Курса сжществува отъ 1905 год. Ежегодно въ него се приематъ по конкурсъ 8 души доброволци, които трѣбва да бждатъ не по-млади отъ 16 и не по-стари отъ 18 години и да иматъ най-малко III-о класно гимназиално образование.

Курса на обучението се продължава три години. Прѣзъ първата година ученицитѣ се обучаватъ по обща програма, която включва прѣдмѣтитѣ: български езикъ, смѣтане, чертание, геометрия, механическа технология, козаческо дѣло, дѣярско дѣло, слѣсарско и стругарско дѣло, дърводѣлско дѣло и бояджийство. Прѣзъ втората и третата година ученицитѣ биватъ раздѣлени на оръжейници и слесари и се обучаватъ по прѣдмѣти съгласно бждущата имъ специалность. По всичкитѣ прѣдмѣти се водятъ и практически занятия.

Ежегодно ученицитѣ се подлагатъ на изпитъ. Свършилитѣ успѣшно 3 годишния курсъ получаватъ чинъ „младши подофицеръ“ и се изпращатъ въ войсковитѣ части, за да си изслужатъ като доброволци срокъ до 4 години. Слѣдъ изслужването на 4 годишния срокъ, тѣ могатъ да останатъ и на свѣрхсрочна служба като оръжейници и слесари. Ако ли искатъ да заематъ въ войската длѣжности на оръжейни и артилерийски майстори, трѣбва да издържатъ за тона конкурсъ при Софийския артилерийски арсеналъ.

Желѣзно-пѣхтна школа. Прѣдъ видъ важността на желѣзно-пѣхтного дѣло въ врѣме на война, и поради неговия специаленъ характеръ, при първа желѣзно-пѣхтна дружина отъ 1904 година насамъ сжществува школа, която има назначение, да подготвява персонала по всичкитѣ видове желѣзно пѣхтни службы, както на самостоятелна експлоатация на желѣзно-пѣхтната линия, така и за полъгването въ военно врѣме на недостига отъ персонала по държавната желѣзно-пѣхтна мрѣжа.

Школата се комплектува отъ доброволци и отъ младежи взети по наборъ; и еднитѣ и другитѣ трѣбва да иматъ най-малко 4-класно образование.

Теоритическиятъ познания се добиватъ въ общия и специалния класове на школата.

Въ *Общия класъ* постъпватъ ученицитѣ, свършили курса на младитѣ войници¹⁾ и прѣкарвали три мѣсеци (юний, юлий и августъ) на практика по желѣзницитѣ. Теоритическия курсъ на общия класъ трае 9 мѣсеци, прѣзъ което врѣме се изучаватъ желѣзно-пѣхтно, топографно, минно-подривно и саперно дѣло, служба по движението, тракционна служба, желѣзно-пѣхтно смѣтководство, желѣзно-пѣхтно право, топография и нѣмски езикъ. Въ края на курса, се произвежда экзаменъ, слѣдъ което ученицитѣ се изпращатъ по желѣзницитѣ за единъ срокъ отъ 3 мѣсеца (юний, юлий и августъ). Съ връщаннето си въ дружината, ученицитѣ се зачисляватъ въ *специалния класъ*; курса се продължава 2 мѣсеца, прѣзъ което врѣме ученицитѣ се усвѣршенствуватъ изключително въ избраната специалность (станционно-влакова, тракционна и пѣхтна службы).

Свършилитѣ успѣшно общия и специалния класове получаватъ свидѣтелство и се изпращатъ на съответствующи длѣжности по желѣзницитѣ, до като доисслужатъ задължителния срокъ на службата си до 4 или 4 години (доброволцитѣ). Слѣдъ уволнението си, тѣ могатъ да постъпятъ на служба по желѣзницитѣ. Прѣзъ настоящата година отъ двѣтъ желѣзно-пѣхтни дружини въ школата е имало 130 ученика, отъ които 94 въ общия класъ, а 36 въ специалния.

¹⁾ Този курсъ се счита подготовителенъ на школата.

Щабъ-офицерски курсъ. Съгласно положението за производство въ първи щабъ-офицерски чинъ, освѣтъ другитѣ условия, отъ капитанитѣ — кандидати се избира да прѣкаратъ успѣшно единъ практически курсъ по военното дѣло. Въ курса се викатъ всички капитани отъ пѣхотата, артилерията и инженернитѣ войски. Той се формира ежегодно и продължава 5 мѣсеца — отъ 15-и мартъ до 15-и августъ.

Занятията се подразделятъ на подготовителни и полски. Подготовителнитѣ занятия траятъ три мѣсеца и се състоятъ въ прочитание на офицеритѣ най-новитѣ работи по военното дѣло, въ рѣшаванieto на тактическы задачи на планове по всички отдѣли на тактиката и рѣшаване на административни и фортификационни задачи, по отдѣлно и съвокупно; иска се още писменъ отговоръ на зададена тема изъ областа на военната история, артилерията и ржчното оржие, описание и критически разборъ на отдѣлна операция и отдѣлно сражение. Въ края на подготовителнитѣ занятия се провежда пробвроченъ изпитъ. Полскитѣ занятия се разделятъ на собствено полски поѣздки (рѣшаване на тактически единични задачи въ полето) и командование на дѣйствиеленъ отрядъ отъ 3 рода войски съ рѣшаване тактически задачи при реална обстановка.

Слѣдъ свършване на полскитѣ поѣздки, се провежда устно окончателенъ практически экзаменъ въ полето въ присѣдствието на всички обучаюци се. Тѣмъ, които прѣминатъ успѣшно курса, добиватъ право на производство въ чинъ майоръ, когато имъ дойде реда.

Ветеринарното подофицерско училище съ учебна компания се намира въ София и като самостоятелна частъ съществува отъ 1898 г. Назначението му е да подготвяла ветеринарни подофицери за коннитѣ и артилерийски части.

Всѣка година, къмъ 20-и май, коннитѣ и артилерийски части изпращатъ по единъ или по двама офицери отъ тѣзи, които сж прослужили въ стая 6 мѣсеца и сж прѣкарали завършенъ курсъ на младитѣ войници и иматъ най-малко второкласно образование.

Курса на училището е едногодишенъ. Занятията сж теоритически и практически; последнитѣ се водятъ

въ сводния лазаретъ при училището и се заключаватъ въ лѣкуване болни коне и аутопсирание умрѣли, практическа ковка и приготвление на разнитѣ лѣкарства. Теоретическото обучение се води по анатомия и физиология, фармакология, рецептура, екстериеръ, хигиена, хирургия, заразителни болести и теоретическа ковка.

Ученицитѣ, които свършатъ курса успѣшно, се произвеждатъ въ чинъ „младши подофицеръ“ и се откомандироваатъ въ частитѣ си за доизслужване задължителния сросъ на службата си до 3 години.

Прѣзъ настоящата година въ училището е имало 36 ученика.

За подготовяние опитни ковачи въ войската, при ветеринарното подофицерско училище има и *учебна кованица*. Въ нея постъпватъ грамотни войници, които по-рано сж упражнявали този занаятъ и сж прѣминали курса на младитѣ войници. Курса въ учебната кованица е 6-мѣсеченъ и вълочва прѣдметитѣ: анатомия на копитото, копитни болести, правилно и неправилно движение на краката, разни видове подкови и способи на подковаване; за всичкитѣ тѣзи прѣдмѣти сж прѣдвидени и практически занятия.

Слѣдъ свършване курса на обученного, се провежда изпитъ; издържалитѣ успѣшно получаватъ звание „младши ковачъ“ и се изпращатъ въ частитѣ за доизслужване задължителния сросъ на службата си до 3 години, като ескадронни или батареини ковачи. Слѣдъ изтичане на този сросъ, ако останатъ на свѣрхсрочна служба добиватъ званieto „старши ковачъ“.

Прѣзъ настоящата година въ кованицата е имало 22 ученика.

Топографическа школа. За разпространение топографическитѣ знания въ армията и за по-салидна подготовка на офицеритѣ на топографическото дѣло въобще, при картографическия институтъ въ София периодически се открива особена топографическа школа. Въ неялата се прикомандироваатъ строеви офицери, които иматъ любовъ къмъ топографическото дѣло и умѣятъ добръ да чертаятъ. Обучението е практическо и теоритическо; теоритическитѣ занятия се водятъ по топографията и картографията, а практическитѣ се извършватъ

чаватъ въ чертане картъ, разни снимки и реамбулраніе картата на България. Курса на школата се продължава различно — отъ 2 до 3 години.

Прѣзъ настоящата година въ топографическата школа се обучаватъ 7 офицера.

Санитарнитѣ команди иматъ назначение да снабдяватъ войската съ добръ подготовенъ нисшъ санитаренъ персоналъ.

При всѣка дивизионна болница днесъ съществува по една *„санитарна команда“*, която подготвяла „санитарни служители“. Въ командата постѣпятъ млади войници, които иматъ образование най-малко 4 отделения и сж прѣкарали курса на единичното обучение.

Курса на тѣзи команди се продължава 4 мѣсеца. Прѣподаванието се води по особена програма, която включва: назначение и длѣжностъ на санитарнитѣ служители, общи понятия за устройството на човѣшкото тѣло, дѣятелността и значението на неговитѣ органи, лѣкарства и подаване първа помощъ въ нещастни случаи и внезапни заболѣвания. Въ края на курса се произвежда изпитъ. Успѣшно свършилитѣ се оставатъ да довършатъ курса на дѣйствителната си служба като санитарни служители при дивизионнитѣ болници; не издържалитѣ успѣшенъ изпитъ, служатъ на общо основание.

Учебно-санитарнитѣ команди иматъ назначение да приготвяватъ санитарни подофицери. Такива команди днесъ имама двѣ — една при 1-ва дивизионна болница (София), а другата при 5-а дивизионна болница (Русе). Въ учебно-санитарнитѣ команди се назначаватъ санитарни служители отъ послѣдния наборъ отъ всички дивизионни болници, които сж свършили успѣшно курса на болничнитѣ санитарни команди и сж биле старателни, изпѣлнителни и съ добро поведение.

Заведванието на учебно-санитарнитѣ команди се възлага на единъ отъ старшитѣ полкови лѣкари въ гарнизона.

Курса въ тази команда трае 8 мѣсеца. Обучението се произвежда по доста обширна програма, която обхва материята по анатомия и физиология, обща патология и вътрѣшни болести, фармакопоя съ рецептура, хирургич-

ческа патология и външни болести, привръзки и фелдшерски операции, военносанитарна организация и администрация съ фелдшерска служба въ мирно и военно врѣме и най-сетнѣ латински езикъ.

Слѣдъ свършване на курса, обучающитѣ се държатъ изпитъ. Издържалитѣ успѣшно получаватъ чинъ „санитаренъ млади подофицеръ“ и се откомандироватъ обратно въ свойтѣ болници за доизслужване задължителния срокъ на службата. Каго изтече този срокъ, тѣ могатъ да останатъ и на свърхсрочна служба, ако има ваканции. Неуспѣшно издържалитѣ дослужватъ задължителния срокъ на службата си, като санитарни служители; при уволнението имъ въ запаса, се произвеждатъ въ чинъ „санитаренъ млади подофицеръ“, но безъ право да постѣватъ на свърхсрочна служба.

Гарнизоннитѣ санитарни команди сжщо иматъ назначение да подготвяватъ санитарни подофицери. Тѣ съществуватъ отъ 1905 год. при всѣки гарнизонъ, като връхонна мѣрка. Въ тѣзи команди се назначаватъ по 4 чоловѣка отъ всѣка рота, батарея и ескадронъ съ двукласно и трикласно образование.

Курса на обучението трае 10 мѣсеца, отъ 1-и май до 1-и февруари слѣдующата година. Прѣподаватъ се общитѣ прѣдмети, както и въ учебно-санитарната команда.

Слѣдъ свършване курса обучающитѣ се държатъ изпитъ. Издържалитѣ успѣшно се уволняватъ съ заповѣдъ на армията, като се повишаватъ въ чинъ „санитаренъ подофицеръ“; тѣ, обаче, могатъ да бждатъ оставени и на свърхсрочна служба, ако бждатъ добръ атетирани. Неиздържалитѣ успѣшно оставатъ за доизслужване срока на дѣйствителната си служба при лѣкарнитѣ заведения на частитѣ.

Учебни подофшерски дружини. Такива дружини имама три, по една за всѣка инспекционна област; за всѣка тѣ се формиратъ ежегодно въ градоветѣ София, Стара-Загора и Плевенъ. Тѣзи дружини се комплектуватъ отъ млади войници, които сж свършили курса на единичното обучение. Ежегодно отъ ротитѣ на всѣки пѣхотенъ полкъ се избиратъ по 4 най-добри и грамотни войника — или всичко отъ полка 32; къмъ тѣхъ се при-

даватъ единъ офицеръ и нужното количество подофицери. По тази смѣтка всѣка дивизия формира една рота отъ 128 человекъ; отъ дивизията се назначава и ротенъ командиръ; третъ дивизии формиратъ една дружина отъ три роты; дружиния командиръ се назначава отъ този ротенъ дивизия, кждѣто се формира дружината.

Курса на обучението въ учебнитѣ дружини трае най-малко 6 мѣсеца — отъ 1-и юни до 15 декември. Ежедневно се произвеждатъ 4 часа теоретически и два часа строеви практически занятия. За теоретическата подготовка се четатъ лекции по военна администрация, тактика, полска фортификация, топография, ржчно оръжие, военно-углавно право, устава и нѣкои общи образователни предмети.

Строевото обучение се извършва въ дружинитѣ и въ ротитѣ, като се гледа да се направятъ отъ ученицитѣ, не само добри строеви войници, но още и добри взводни командири — замѣстници на офицеритѣ въ случай на нужда.

Слѣдъ свършването на курса, ученицитѣ се подлагатъ на изпитъ (отъ 15 до 25 декември). Свършилитѣ успѣшно получаватъ свидетѣлство и се произвеждатъ „младши подофицери“; слѣдъ това се откомандироватъ въ частитѣ, кждѣто досвѣршватъ дѣйствиелната си служба, като взводни комагдири и отдѣльони началници. Тѣзи отъ ученицитѣ, които въ течение на курса сж показали слаби успѣхи и лошо поведение, или сж пропаднали на окончателния экзаменъ, веднага се откомандироватъ обратно въ частитѣ си, кждѣто служатъ на общо основание.

Полкови учебни команди имаме по една при всѣки полкъ или отдѣлна часть отъ специалнитѣ родови войски. Назначението имъ е, да приготовляватъ подофицери въ горнитѣ родови войски.

Командитѣ се формиратъ слѣдъ свършека на лѣвнитѣ занятия; въ тѣхъ се назначава по 4—8 най-добри и грамотни войници отъ последния наборъ на всѣка батарея или ескадронъ. Командата се завежда отъ единъ батаренъ или ескадроненъ командиръ съ помощници 1—2 младши офицери и 4—5 подофицери. Курса на командата трае най-малко 4 мѣсеца, като се

гледа, щото къмъ врѣмето, когато постѣпватъ новобранцитѣ въ частитѣ, тя да бжде вече разформирана.

Теоретически се изучаватъ предметитѣ: гарнизонна, строева и вжлрѣшна служба, свѣдѣния по войнишкото воспитание и по стрѣлбата, описание на оръжието, домакинството въ войската, свѣдѣния по тактикага, топографията, фортификацията и военно-сждебната часть, артиметрия, география, история и други специални познания, необходими за подофицеритѣ отъ специалнитѣ родови войски. Строевитѣ занятия се произвеждатъ съ цѣлата команда, като се гледа, освѣнъ усвояването на строея, да могатъ ученицитѣ да се подготвятъ и за добри началници.

Въ края на курса се произвежда изпитъ и прѣгледъ. Успѣшно свършилитѣ се връщатъ обратно въ батаренитѣ или ескадронитѣ си и се произвеждатъ въ чинъ „младши подофицери“. Въ този чинъ тѣ довършватъ дѣйствиелната си служба, като отдѣльонни началници или взводни командири. Неуспѣшно издѣржалитѣ изпита служатъ на общо основание.

XIX. Картографическа служба при щаба на армията.

Отъ сформированието на българската войска до вѣднѣшвието на прѣстола на Негово Царско Височество картографическо заведение при военното министерство, което да снабдява армията съ карти и планове, не е имало. Сжществующитѣ тогава 3 веретни и 5 веретни карти на България сж получавани направо отъ руския главенъ щабъ. Тѣзи карти сж биле снеги отъ рускитѣ топографи прѣвъ Руско-Турската война 1877—78 год. Цѣлата тригонометрическа мрѣжа, въвъзложена, на която е произведена снимката, се състои отъ 10 отдѣлни тригълникови вериги, които представляватъ отъ себѣ си 17 склочени фигури; съ контролна цѣлъ тази мрѣжа е била свързана съ 11 точки отъ австрийската триангуляция на сѣверъ отъ Дунава и въ две точки отъ руското градусно измѣрване (приложение 1-о).

Прѣвъ пакъ, Топографическо отдѣление при щаба на армията се отвори въ 1891 г. Въ 1894 г. се отвори

и „Картографическо заведение“, което прѣзъ 1901 год. бѣ прѣименувано въ „Картографически институтъ“. Назначението на института е, да извършва всички геодезически, топографически и картографически работи, нужни за военни цѣли.

Тѣй като съществуващитѣ на България карти бѣха вече доста много остарѣли, то прѣзъ 1901 година по доклада на Началника на Картографическия институтъ, се прѣдприе една щателна провѣрка и поправка на картата (реамбулиране), като се начена отъ юго-западна България. Оттогава до сега, т. е. въ продължение на 6 години, сж реамбулирани около 31,200 кв. км., което съставлява приблизително $\frac{1}{4}$ отъ цѣлата повърхност на княжеството (приложение 2-о).

Самата реамбулация става по слѣдующия начинъ: Отъ фотографическия копия на оригиналната снимка (приложение 3) литографически се приготвяватъ сини копия въ мѣрка $\frac{1}{40000}$. Върху тѣзи копия прѣзъ лѣлото на мѣстността се извършва провѣрката и попълнението на терена, комуникационната мрѣжа, паселенитѣ пунктове, културнитѣ полета и пр., като същевременно се събиратъ и всички данни по помощта на калурата, измѣрване на височинитѣ и пр. Така поправенитѣ и попълнени на мѣстността листове, прѣзъ зимата се обработватъ и очертаватъ на чисто споредъ условнитѣ знакове, като по измѣренитѣ и провѣрени височини се прокарватъ хоризонталитѣ прѣзъ 10 метра (приложение 4).

Понеже оригиналитѣ снимкови листове, върху които се извършва поправката, иматъ различни форми и мѣри (приложение 2), слѣдъ реамбулирането тѣ се реконструиратъ въ еднообразни и правилни листове (приложение 5) и се репродуциратъ по литографически начинъ само съ една боя въ оригиналната мѣрка $\frac{1}{40000}$ (приложение 6).

По тѣзи правилно подраздѣлени листове се изработва топографическата карта на България въ мѣрка $\frac{1}{500000}$, и се печата хромолитографически съ 5 бои (приложение 7).

По реамбулиранитѣ оригинални листове въ мѣрка 1:40000 се попълватъ и съответствуващитѣ листове

на триверстната ($\frac{1}{120000}$) карта, която се печати съ 4 бои (приложение 8).

Издаването на тази карта ($\frac{1}{120000}$) е врѣменно и ще продължава, до гдѣто бждатъ реамбулирани всичкитѣ листове на оригиналната снимка въ мѣрка: 1:40,000. Тѣзи листове въ съвоюшностъ ще съставятъ *топографическата карта на княжеството*, отъ която чрѣзъ редуциране спорѣдъ цѣлята и нуждата ще могатъ да се съставятъ специални, генерални и др. карти на България.

Освѣнъ многото и разнообразни снимки, които наши Картографически институтъ е извършилъ, заслужава да се спомѣне и снимката на по-важнитѣ наши мѣстности (Видинъ, Бѣлоградчикъ, Шуменъ, Добричъ, Вургазъ, Хасково, Търново-Сейменъ, Ямболъ и др.) въ мащабъ 1:10,000, която се извърши възъ основата на графическа триангулация. Освѣнъ това по най-новитѣ картографически източници Института е прѣработилъ и издалъ картата на Македония и Одринско въ мащабъ 1:210,000.

XX. Прѣминаване на служба.

а) Посетяване на служба.

Офицеритѣ постъпватъ на служба доброволно, слѣдъ като сж свършили курса на военното на Н. Ц. Високоучило училище или друго нѣкое училище, което дава право на производство въ първи офицерски чинъ. Долнитѣ чинове постъпватъ на служба съгласно закона на военное военнитѣ тѣгоби. Когато се получи разпорѣдение за извикване на новобранцитѣ, началницитѣ на полковитѣ военни окръжия изпращатъ именни списъци до всѣка община, съ означение кой въ коя часть е назначенъ и кога трѣбва да се яви. Едновременно съ това началницитѣ на полковитѣ окръжия изпращатъ до началницитѣ войскови части „формулярни списъци“ на назначенитѣ въ тѣхъ новобранци.

Пристигналитѣ въ частитѣ новобранци се провѣрватъ по „формулярнитѣ списъци“ и редовно явилитѣ се, се являватъ на служба въ частта. Зачисленитѣ въ частта новобранци се прѣосвидѣтелствуватъ, съ цѣль да се провѣри способността имъ на военна служба.

Новобранците тръбва да се явят въ частитѣ си съ собствено облъкло и обуца и непременно да са снабдени съ горна зимна дрѣха. При уволнението отъ дѣйствителна служба, това облъкло имъ се повръща обратно, а до тогава се съхранява въ частта.

Постъпилитѣ новобранци се зачисляватъ съ звание въдъ по частта.

За постъпване на свърхерочна служба подофицеритѣ представяватъ по команда докладна записка съ опредѣление въ нея срока, за който желаятъ да останатъ. Къмъ докладната записка се прилагатъ: свидетелство за повишение въ подофицерски чинъ, медицинско свидетелство, уволнителен билетъ, свидетелство за поведението на подофицера слѣдъ уволнението му отъ дѣйствителна служба и прѣзъ врѣме стоението му отъ дѣйствителна служба. Отъ специалиститѣ се изисква свидетелство за правоспособностъ по специалността си.

б) Повишаване въ чинъ войницитѣ.

Войницитѣ получаватъ по-горни чинове на основаніе „Закона за устройството на въоръженитѣ сили“ отъ 1904 г. и „Положението за подофицеритѣ“ отъ 1907 година.

Съгласно това положение въ българската война освѣнъ редницитѣ съществуватъ слѣдующитѣ подофицерски чинове: младши подофицеръ, старши подофицеръ, офицерски кандидатъ и фелдфебелъ.

Въ мирно врѣме никой не може да получи *мирно подофицерски чинъ*, ако не удовлетворижава на слѣдующитѣ условия: да има най-малко едногодишна строева военна служба, да се отличава съ добро поведение, усърдно и точно въ службата и да издържи успѣшно теоретически и практически изпитъ по съответствуващата програма. Негово Царско Височество, обаче, може да дава този чинъ и въ мирно врѣме, но за отлично и го на войници, които иматъ не по-малко отъ едногодишна строева служба. Въ военно врѣме първи чинъ на подофицеръ може да се добие за отличие, безъ да се изискватъ горнитѣ условия.

Чина офицерски-кандидатъ добиватъ само свърхшилитѣ школитѣ за подготовяние ванаши подпоручици

въ пѣхотата и артилерията и военното на Негово Царско Височество училище. Този чинъ тѣ добиватъ на право отъ редникъ, като изключение отъ правилото — никой войникъ не може да бжде повишенъ въ по-горенъ подофицерски чинъ, ако не е билъ повишенъ въ непосредствено по-долния; чина старши подофицеръ и нагоръ се добива само на свърхерочна служба.

Повишение въ по-горенъ чинъ на подофицеритѣ се допуца на ваканция, по старшинство и слѣдъ промужаване опредѣленитѣ въ положението срокове: въ младши подофицеръ една година, въ чина старши подофицеръ—три години свърхерочна служба, отъ които въ командувание взводъ.

Тѣзи срокове за нестроевитѣ и за строевитѣ специалисти сж по-голъми съ по една година. За нестроевитѣ специалисти такива срокове не се изискватъ.

Освѣнъ старшинството и опредѣленитѣ срокове служба, за повишение въ по-горенъ подофицерски чинъ се изисква още добро поведение, любовъ къмъ службата и положителни познания по нея.

Старшинство подофицеритѣ иматъ само по частта или учреждението, въ което служатъ. То се води по несторитѣ: строеви, строеви специалисти и нестроеви специалисти. Старшинството между подофицеритѣ отъ единъ и сжи чинъ се смѣта по продължителността на службата въ този чинъ; а при еднаква продължителностъ — по оцѣнката на изпита или по опредѣленото на началника съ заповѣдъ по частта.

Старшинството между подофицеритѣ съ еднакви чинове, но отъ различни части, се опредѣля (ако трѣбва) на всеки случай отдѣлно отъ старшия началникъ. Старшинството между офицерскитѣ кандидати отъ школитѣ на ванаши подпоручици и военното на Негово Царско Височество училище се прѣсмѣта по продължителността на службата въ войсковата частъ; при еднаква продължителностъ, старшинството се опредѣля по успѣхитѣ въ въведеніето.

За производство въ чинъ фелдфебелъ се прави изборъ измежду старшитѣ подофицери, по прѣдставление отъ непосредственното начальство.

в) Повишаване въ чинове офицеритѣ.

1) На дѣйствиелна служба.

Повишаване на офицеритѣ въ чинове става въврѣ основа „Закона за устройството на въоръженитѣ сили“ отъ 1904 год. и „Положението за повишенията въ чинѣ и длѣжностъ на офицеритѣ отъ българската войска“ отъ 1906 год.

Съгласно закона офицерскитѣ чинове въ нашата армия се раздѣлятъ на *оберъ-офицери*: подпоручикѣ, поручикѣ и капитанѣ; *щабъ-офицери*: майорѣ, подполковникѣ и полковникѣ; и *генералски*: генералъ-майорѣ, генералъ-лейтенантѣ и генералѣ по рода на оржлцето (пъленъ генералѣ). Тѣзи чинове сж еднакви за всички родове войски съ изключение флота, къдѣто чиноветѣ сж: оберъ-офицери — мичманѣ II кл., мичманѣ I кл., лейтенантѣ; щабъ-офицери — капитанъ-лейтенантѣ, капитанѣ II рангъ, капитанѣ I рангъ и генералски — адмиралѣ; той е единственъ.

Никой офицеръ не може да бжде повишенъ въ погоренъ чинъ, нито въ мирно нито въ военно врѣме, ако не е билъ повишенъ въ непосредствено по-долна. За да бжде единъ офицеръ повишенъ въ слѣдующия погоренъ чинъ, изобщо трѣбва да е прѣминалъ най-малкия срокъ служба въ чина и въ строя, да има добро поведение, да притежава качества на командна способностъ, да е изпѣлнявалъ добръ военната служба, да има добра атестация, да знае добръ уставитѣ и тѣхното практическо прилагание, както и всички военни закони и положения, които уреждатъ службата, да притежава изискуемитѣ се за погорния чинъ военни познания и да е старши.

Най-малкитѣ *срокове* служба въ единъ чинъ, за добиване право на повишение въ слѣдующия погоренъ сж: въ чинъ подпоручикѣ — 3 години, въ чинъ поручикѣ — 4 год., въ чинъ капитанѣ — 5 год., въ чинъ майорѣ — 4 год., въ чинъ подполковникѣ — 4 г., въ чинъ полковникѣ — 5 г., въ чинъ генералъ-майорѣ — 4 год., въ чинъ генералъ-лейтенантѣ — 4 год.

Въ военно врѣме се допуца повишаване въ погоренъ чинъ и по-рано отъ тѣзи срокове, по яв общи отличия и по рѣшение на орденския съветъ.

Най-малкитѣ задължителни срокове въ *строя* за добиване право на производство въ погоренъ чинъ сж: въ чинъ подпоручикѣ и въ чинъ поручикѣ по 2 години, въ чинъ капитанѣ II кл. 2 години, въ капитанѣ I кл. 4 години съ командование рога, въ чинъ майорѣ и чинъ подполковникѣ по 2 години, въ чинъ полковникѣ и въ чинъ генералъ-майорѣ по 4 години¹⁾.

Старинството се води по родове на войската и въдомствата. При повишенията се гледа, щото офицеритѣ отъ единъ родъ войска да не надминаватъ другитѣ си отъ другъ родъ войска или въдомство освѣнъ въ 2—3 випуска, като се счита за основа прѣхотата (сравнение на випускитѣ става по първи офицерски чинъ).

Освѣнъ изложенитъ по-горѣ общи условия за производство въ погоренъ чинъ, отъ *капитанитѣ* се изискува още физическа, умствена и нравствена способностъ за командование съотвѣтствующа на щабъ-офицеръ часть и успешно командование дружина най-малко една година. Споредъ положението за чинъ майорѣ отъ капитанитѣ се изискува да свършатъ успешно щабъ-офицерския курсъ, а кавалериститѣ — да сж прѣминали курса на кавалерийската школа; офицеритѣ съ висше образование, се освобождаватъ отъ изпитъ за щабъ-офицерски чинъ.

Подполковникѣ не може да бжде повишенъ въ полковникѣ, ако не умѣе да рѣководи тактическитѣ занятия съ офицеритѣ, ако не обладава бърза съобразителностъ при рѣшаване задачи съ по-голъми единици, ако не е издържалъ пръвѣроченъ изпитъ прѣдъ комисия, и ако не е командувалъ успешно полкъ двѣ години. Освѣнъ всичко това чина полковникѣ се дава по изборъ.

Полковникѣ не може да бжде повишенъ въ чинъ генералъ-майорѣ, ако не притежава висши военни познания, ако не познава много добръ тактикага на тритѣ рода войски, употреблението на спомогателнитѣ войски и функциониранieto на разнитѣ административни служби, и ако не е командувалъ успешно бригада 2 години; въ своя родъ войска той трѣбва да е прослужилъ като обучающъ най-малко 10 години.

¹⁾ За офицеритѣ отъ флота и санитарното въдомство такви срокове не се вѣдватъ.

Генералъ-майоръ не може да бжде повишенъ, въ генералъ-лейтенантъ, ако не бжде избранъ, ако не притѣжава способностъ да управлява по-голямъ отъ дивизия единици, и ако не е командувалъ успѣшно дивизию една година и въ този срокъ не се е показалъ самостоятеленъ началникъ.

Повишаванието въ *чинъ генералъ по рода на оръжето* става само въ военно врѣме и за военни отдели чия, а въ мирно—въ изключителнислучаи, по особено Височайше благоволение.

Неудостоенитѣ съ прѣдставление за производство или за щабъ-офицерскія курсъ 2—3 пхти наредъ, губатъ правото за такава производство и се увольняватъ отъ служба.

Офицеритѣ съ висше образование получаватъ по-горни чинове на слѣдующитѣ основания:

Генералъ-щабитѣ офицери добиватъ по-горни чинове на общо основание, и слѣдъ като успѣшно командуватъ и обучаватъ дружина: за въ чинъ майоръ — една, а за въ чинъ подполковникъ — 2 учебни години; чина полковникъ офицеритѣ отъ генералния щабъ добиватъ по реда на общото старшинство на офицеритѣ отъ войската и на общо основание слѣдъ успѣшно командуване полкъ 2 години. Чиноветѣ генералъ-майоръ и генералъ-лейтенантъ тѣ получаватъ на общо основание.

Съ добиване чина полковникъ офицеритѣ отъ генералния щабъ не заематъ ваканция по тона вѣдство, като губатъ и званието „отъ негералния щабъ“. Тѣхното старшинство се води вече по този родъ войска или вѣдомство, въ който служатъ.

Артилерийскитѣ инженери добиватъ право на повишение въ по-горенъ чинъ, на общо основание и слѣдъ прокомандуване двѣ години: за чинъ майоръ — батарея, а за чинъ подполковникъ — артилерийско отделение. Чина полковникъ и по-горнитѣ чинове тѣ добиватъ на общо основание.

Воемитѣ инженери добиватъ право на производство въ майоръ или подполковникъ, слѣдъ 2 години успѣшно командуване и обучение пионерна (мостова)

долъжно-пхтна или пѣхотна дружина). Чина полковникъ и по-горнитѣ чинове тѣ добиватъ на общо основание.

Воемитѣ юристи се повишаватъ въ по-горни чинове на общо основание, като се гледа да не надминатъ другаритѣ си съ 2—3 випуска. Отъ изпитъ за щабъ-офицери чинъ тѣ не се освобождаватъ.

Офицеритѣ отъ *Интенданското вѣдомство* се повишаватъ въ чинове по особенного имъ старшинство въ тона вѣдомство на общо основание; за тѣхъ, обаче, не е надължително командование строева часть.

Санитарнитѣ офицери, за да бждатъ произведени въ по-горенъ чинъ, освѣнъ общитѣ условия за нравственитѣ и интелектуални качества, трѣбва да сж прослужили въ чинъ подпоручикъ най-малко двѣ години, въ чинъ поручикъ — 3, въ чинъ капитанъ — 4, а въ чинъ майоръ и подполковникъ по 5 години. Повишението въ чинъ полковникъ става по изборъ.

Освѣнъ това отъ санитарнитѣ офицери се изисква да удовлетворяватъ и на специални по службата имъ условия.

Морскитѣ офицери се произвеждатъ въ чинове на общото основание, както и офицеритѣ отъ другитѣ родове войски; освѣнъ това за повишението въ чинъ капитанъ-лейтенантъ се изисква экзаменъ и двѣ годишно командуване миноносецъ (свѣршилитѣ висшитѣ класове на военно-морско училище се освобождаватъ отъ този чинъ). Повишаванието въ чинъ капитанъ I-и рангъ става само по изборъ, слѣдъ издържане успѣшно прѣвротченъ изпитъ и слѣдъ 2 годишно командуване параходъ или миноносецъ. Капитанъ I-и рангъ не може да бжде повишенъ въ адмиралъ, ако не е далъ доказателство, че познава много добръ своя родъ оръжие и ако не притѣжава висши военни и военно-морски знания, придобити прѣзъ врѣме на службата му въ флота.

2) Повишаване въ чинове офицеритѣ отъ запаса на армията.

Офицеритѣ, които се увольняватъ отъ служба по собствено желание, по болѣсть, или по прѣдѣлна възраст, ведно съ увольнението могатъ да получатъ по-горенъ чинъ, ако сж прѣминали най-малка надължителенъ срокъ, служба въ по-долна чинъ и въ строй и

ако бждатъ прѣдставени. Уволнениѣ по сждъ или по дисциплинаренъ редъ нѣмагъ това право. Повишениѣ въ чинъ при увольнението се ползватъ съ всички права по новия чинъ.

Повишаванието въ чинъ на офицеритѣ отъ явненъ се допуска само до чина капитанъ включително на слѣдующитѣ основания: подпоручитѣ се повишаватъ въ поручици, ако по собствено желание прослужатъ на дѣйствителна служба по три лѣтни мѣсеци три години на редъ, а поручитѣ въ капитани, следъ прослужване по три лѣтни мѣсеца 4 години на редъ.

Старшинството на запаснитѣ офицери се определя само по чина, а не и по длѣжността, която тѣ изпълнявали на дѣйствителна служба, а при единични чинове — по продължителността на тази служба.

г) Прѣводи и прѣмѣстванія.

Прѣвежданието на офицеритѣ отъ една часть въ друга става съ Височайша заповѣдь. Прѣвода може да стане въ интереса на службата по разпореджението на началството, и въ интереса на офицера по негово желание, или по взаимно съгласие съ другъ нѣкой офицеръ. Прѣвода по взаимно съгласие между двама военни служжаци става не иначе освѣнъ съ съгласието на съответствующитѣ командири на частитѣ.

Запаснитѣ офицери се прѣвеждатъ отъ една часть въ друга по разпореджението на военния министръ съ заповѣдь по военното вѣдомство.

Долнитѣ чинове се прѣвеждатъ отъ една часть въ друга по разпореджението на началника на дивизионната область, а отъ единъ родъ войска въ другъ отъ военния министръ.

Прѣвежданието на офицеритѣ отъ единъ родъ войска въ другъ слѣщо става отъ военния министръ, но при явна необходимостъ (въ интереса на службата) Офицеритѣ могатъ да бждатъ прѣместени отъ една команда въ друга на своята часть отъ командири на частта, когато частта квартирува въ сборъ (на единъ мѣсто); въ противенъ случай прѣвежданието става съ разрѣшенieto на бригадниа командиръ. Прѣмѣстванieto на долнитѣ чинове става по разпореджението на началника на частта.

д) Назначения на длѣжностъ и командири.

Всѣки офицерски чинъ съответствува на една основна строева длѣжностъ въ войската; въ нѣкои случаи чина врѣменно може да бжде по-доленъ отъ длѣжността, но никога по-горенъ отъ този, който ѣ съответствува. Чиноветѣ подпоручикъ, поручикъ и младши капитанъ (II кл.) съответствуватъ на длѣжността *младши* (субалтернъ) *офицеръ*; чина старши капитанъ (I кл.) — на длѣжността *ротенъ командиръ*; чина майоръ — на длѣжността *дружиненъ* (*батареенъ*, *ескадроненъ*) *командиръ*; чина подполковникъ — на длѣжността *полковникъ на полкови командиръ* (началикъ на артил. отдѣление, на полково окръжие, полкови интендантъ); чина полковникъ — на длѣжността *полкови командиръ* (начал. на плав. арт. отдѣление, крѣпостенъ батальонъ, отдѣлна дружина); чина генералъ-майоръ — на длѣжността *бригаденъ командиръ*; чина генералъ-лейтенантъ — на длѣжността начал. на *дивизия* или *кръгъ на корпусъ*; чина генералъ по рода на оржжияго съответствува на длѣжността *началикъ на отдѣлна армия*, или *отдѣлно дѣйствиющъ отрядъ* по-големъ отъ корпусъ.

За добивание право за извѣстна длѣжностъ офицера трѣбва да удовлетворява на условията, които сж необходими за добивание на съответствующия ѣ чинъ.

Назначаванието на длѣжностъ става съ Височайша заповѣдь и се обявява по военното вѣдомство.

За прѣдаване и приемане на длѣжноститѣ сж уговорени извѣстни срокове.

Ползуванието съ правага и прѣимуществата на длѣжността изобщо почва отъ деня на приеманieto ѣ, а подпоручитѣ, майоритѣ дружини командири, полковнитѣ полкови командири, генералитѣ дивизионни началници започватъ да получаватъ заплатата отъ деня на Височайната заповѣдь, съ която се назначаватъ на длѣжностъ.

Тѣзи, които иматъ по-доленъ чинъ отъ този, който съответствува на длѣжността имъ, се назначаватъ „командуюци“ или „изпълняюща“ длѣжността. Когато длѣжността се повѣрява врѣменно на извѣстно лице по разпореджението на военния министръ, имѣето

Височайша заповѣдъ се издава заповѣдъ по военното вѣдомство, съ която лицето се назначава на длъжността „врѣменно“.

Назначаването на длъжностъ подофицеритѣ става съ заповѣдъ по частъта на основание „Положенieto за подофицеритѣ отъ българската войска“, издадено 1907 год. Спорѣдъ него подофицерскитѣ длъжности се раздѣлятъ на 4 категории: строеви, нестроеви, строени специалисти и нестроеви специалисти. На всѣка отъ тѣзи длъжности могатъ да бждатъ назначавани подофицеритѣ отъ всички чинове.

Командированитѣ ставатъ само въ полза на служба, заради което за тѣхъ се плащатъ пжтни и дииони пари въ зависимостъ отъ чина и длъжността на командированото лице. Командировката бива кратковременна, когато се продължава не повече отъ 2 мѣсеца, и дълговременна — повече отъ 2 мѣсеца. Тѣ могатъ да бждатъ вътрѣ въ страната и задъ граница. Командированото лице трѣбва да извърши поръчението въ срокъ за просрочване по неуважителни причини се налага дисциплинарно наказание или за обжалване при повишението въ чинъ; уважителнитѣ причини трѣбва да бждатъ завѣрени отъ властитѣ. При пжтуването си командированото лице трѣбва да изменява най-малко съ желѣзница 300 клм. въ денонощие, съ паракходъ 200, съ кола 90, а пѣшкомъ 30 клм.

е) Право на женитба.

Въпроса за встъпване въ бракъ на военно-служазитѣ е урегулиранъ съ „Положенieto за служазитѣ и положението на офицеритѣ“ отъ 1906 год. и „Положенieto за подофицеритѣ“ отъ 1907 год.

Офицеритѣ на дѣйствителна служба иматъ право да се женятъ слѣдъ навършване 28 годишна възраст. Оженването се допуца и слѣдъ 25 годишна възраст, ако желающия да се ожени офицеръ внесе въ кончена на частъта български облигации или други документи на такава сума, която може да му дава 1200 лена годишенъ приходъ; тия документи се освобождаватъ и предаватъ на офицера, слѣдъ като получи длъжностъ

на ротенъ командиръ на законно основание, или на върши 28 години.

Разрѣшението за женитба се дава отъ началника на частъта. Войницитѣ и подофицеритѣ нѣмагъ право да се женатъ до като сж на срочна служба. Свърхсрочно-служазитѣ, обаче, могатъ да се женатъ, но слѣдъ разрѣшение отъ началството.

ж) Уволнение въ отпускъ.

Офицеритѣ на дѣйствителна служба могатъ да се ползватъ отъ кратковремененъ и продължителенъ отпускъ и отъ отпускъ по болѣсть.

Всѣки офицеръ въ годината има право на *едно-мѣсеченъ отпускъ* въ прѣдѣлитѣ на княжеството или вънъ отъ тѣхъ, като си запазва за прѣзъ това врѣме заплатата и всички права и прѣимущества по службата. Офицеритѣ, които не сж се ползвали отъ отпускъ двѣ години наредъ, иматъ право на *двулѣсеченъ отпускъ* съ пълна заплатата. Правото за отпускъ за изтекли години не се сумира.

Офицеритѣ отъ дѣйствителна служба, независимо отъ отпусъка, съ който сж се ползвали всѣка година, на прѣзъ всѣки 5-годишенъ периодъ могатъ да получаватъ *продължителенъ отпускъ отъ 6 до 12 мѣсеци безъ заплатата*, като си запазватъ всички права и прѣимущества съ изключение повишението въ длъжностъ. Продължителния отпускъ се разрѣшава за завършване познати изучавания, за усвѣршенствование чужди езици, за слѣждане учебни курсове, за лѣкувание болести и по домашни причини.

По *болѣсть*, придобита вследствие изпълнение служебнитѣ си длъжности, офицера има право на *отпускъ съ заплатата до 4 мѣсеца*. Слѣдъ изтичанieto на 4-мѣсечния отпускъ — още на 2 мѣсеца съ половинъ заплатата, слѣдъ което, ако не се поправи отъ болѣстьта, уволюва се отъ дѣйствителна служба.

По болѣсть, придобита не вследствие изпълнение служебнитѣ длъжности, офицера има право на отпускъ съ заплатата до 2 мѣсеца и единъ — съ половинна заплатата; ако слѣдъ това не се поправи, офицера се уволюва отъ служба.

Уволнението въ отпускъ въ прѣдѣлитѣ на жесткостта става съ властта на правитѣ началницѣ задграничнитѣ, обаче, отпуски се разрѣшаватъ отъ И. Ц. Височество.

Ако офицера прѣкарва отпусъка си въ гарнизонъ, гдѣ който служилъ, носи военно облѣкло; ако ли е вѣдъ отъ този гарнизонъ, — може да бѣде и въ цивилно облѣкло. Вѣнъ отъ княжеството офицеритѣ прѣкарватъ отпусъка си въ цивилно облѣкло, съ изключение въ нѣкои държави (Русия, Турция, Сърбия), гдѣто нашитѣ офицери могатъ да ходятъ и въ военно облѣкло. За просрочване отпусъка безъ уважителни причини се налага дисциплинарно или сѣдебно наказание и лишние отъ заплатата за всичко вѣме на отпусъка до явяванетоъ въ частта.

За *должитѣ чинове* отпусъка бива кратковрѣмоненъ, дълговрѣмененъ и безсроченъ.

Кратковрѣмененъ отпускъ може да се даде въ периодъ отъ 1-и септ. до 1-и май отъ н-цитѣ на частитѣ по твърдѣ важни домашни причини. Подофицеритѣ на свѣрхсрочна служба и приравненитѣ имъ специалности иматъ право на отпускъ единъ мѣсець вѣска година, даденъ на веднажъ или на нѣколко пхти; прѣзъ вѣме на отпусъка тѣ запазватъ заплатата и порціона си.

Дълговрѣмененъ отпускъ се дава за поправлене на здравето. Уволняванетоъ въ такъвъ отпускъ става по прѣдставление отъ лѣкаря и слѣдъ прѣглеждане отъ комисия. По болѣсть свѣрхсрочнослужащитѣ подофицери могатъ да получаватъ отпускъ съ заплатата до два мѣсеца и безъ заплатата още 4 мѣсеца. Ако ли и слѣдъ този отпускъ болния не се поправи, той се увольнява отъ служба.

Безсроченъ отпускъ се дава по разпорѣждането на военния министръ или за цѣли набори, или за опрѣдѣлено число войници отъ вѣска войскова частъ; въ последния случай увольнението става по жребю, или пакъ се увольняватъ по-добритѣ войници.

в) Уволнение отъ служба.

Офицеритѣ отъ действителна служба могатъ да бѣдатъ увольнявани по собствено желание, по болѣсть,

по навршване прѣдѣлната възраст, по разпорѣждане на началството, по дисциплинаренъ редъ и по сѣдъ. Уволнението по разпорѣждане на началството се прѣдпоставя съ прѣдложение на офицера, да се уволни по собствено желание; ако въ продължение на 10 дни отъ направеното му прѣдложение офицера, не подаде прошение, той се увольнява по разпорѣждане на началството.

Прѣдѣлната възраст за дѣйствителната служба на офицеритѣ е: за капитанитѣ 45 години включително, на майоритѣ и подполковницитѣ — 50 год., за полковницитѣ — 55 год., за бригаднитѣ генерали (г. майоритѣ) — 60 год., за дивизионнитѣ генерали (г. лейтенантитѣ) — 65 години включително. Прѣдѣлната възраст за дѣйствителната служба на санитарнитѣ офицери е 60 години. Щомъ офицера достигне прѣдѣлната възраст и не бѣде произведенъ въ по-горнъ чинъ отъ този, който е опрѣдѣленъ за тази възраст, се увольнява въ запаса на армията. За особено отличие, по усмотрѣнето на Негово Царско Височество, допуца се да оставатъ дивизионнитѣ генерали на служба и слѣдъ прѣдѣлната възраст.

Уволнитѣ се по собствено желание, ако сѣ собствени за военна служба, се зачисляватъ въ запаса на действующата армия до 60 год. си възраст, а до 65 год. си възраст — на служба въ опълчението.

Уволнитѣ офицери губатъ право да бѣдатъ зачислени въ запаса на армията, когато сѣ биле осѣдени на строгъ тѣмниченъ затворъ, на лишние отъ граждански и политически права, и на изключаване отъ служба. Тѣзи, на които правата се възстановятъ отъ послѣ, не се считатъ възстановени и въ офицерския чинъ, който сѣ изгубили по сѣдъ.

Уволнения отъ дѣйствителна служба офицеръ, ако е оставенъ врѣменно въ разпорѣждане на военното министерство, се счита причисленъ къмъ категорията на *разположене*. Съ това право не се ползватъ уволнитѣ по сѣдъ, дисциплинаренъ редъ и по лоша атестация.

Когато, вслѣствие на продължителна служба офицера е израсходвалъ много морални и финансови сили

и се нуждае отъ почивка, той и въ битността си не действителна служба може да бжде причисленъ въ категорията „на разположение“.

Офицера се счита въ „отставка“, когато е излязълъ изъ състава на действующата армия, запаса и породното опълчение. Офицеритъ отъ действителна служба, могатъ да излизатъ въ „отставка“ по болестъ, по навършване прѣдълната възраст и по заслужени права, дадени съ Височайше повеление. Излизанието въ отставка въ последния случай може да стане и прѣдъ сроковетъ за числение въ категоритъ на въоръженитъ сили.

Сверхсрочнослужащитъ подофицери, които се почитатъ неспособни за длъжността, която изпълняватъ, или иматъ лошо поведение, могатъ да бждатъ уволенни отъ служба по разпоредение на началството.

Войницитъ и срочнитъ подофицери се уволяватъ отъ действителна служба и зачисляватъ въ запас на армията слѣдъ прослужване на задължителния срокъ служба. По икономически съображения уволеннето на войницитъ у насъ става и прѣди този срокъ.

За всеки уволенъ войникъ и подофицеръ въ частта се приготвява уволенителенъ билетъ и прѣписъ отъ служебния списъкъ и се изпращатъ до началника на полковото военно окръжие. Този послѣдния, слѣдъ нужнитъ бѣлжки въ книгитъ си, изпраща билетитъ до общинитъ, които сж длъжни да ги прѣдадатъ на притежателитъ имъ — уволенитъ по причини. Уволенитъ отъ служба по болестъ или по други причини, получаватъ свидѣтелство.

XXI. Военна литература.

Заедно съ развитието на армията се развило и нуждата отъ четиво. Появиха се много оригинални български и прѣводни съчинения, които разпространява въ армията новитъ идеи по военното дѣло. Редомъ съ това изненаха постепенно и периодическитъ наши списания „Воененъ Журналъ“, „Прѣгледъ на иностранната военна литература“, „Войнишка Сбирка“ и „Военни Известия“.

ВОЕНЕНЪ

ЖУРНАЛЪ

ГОДИНА XIX.

1907

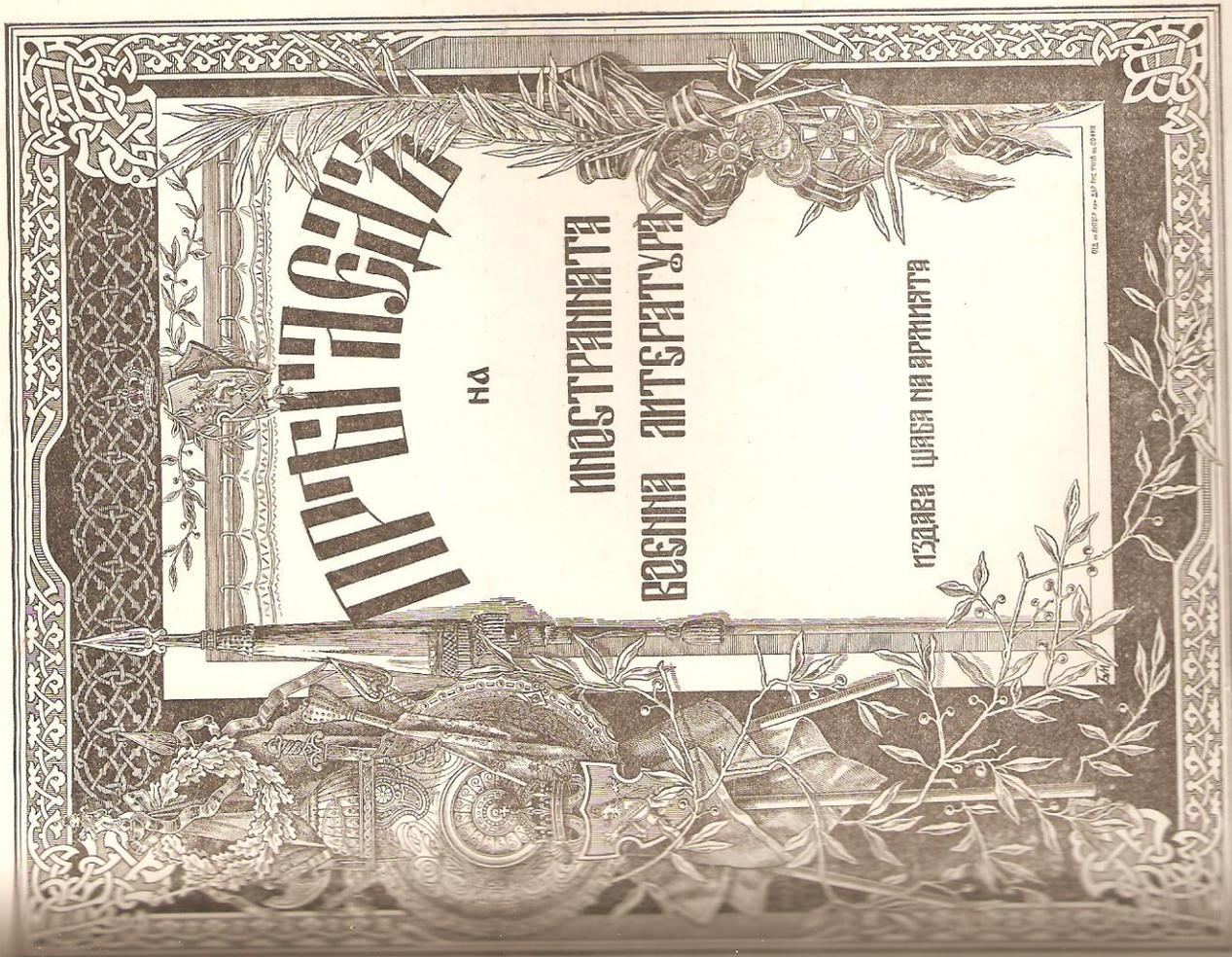
ЮНИЙ И ЮЛИЙ

№ 6—7

„Военния Журналъ“ е създаденъ съ заповѣдь по Воен. Вѣдом. отъ 28-и априлий 1888 год. подъ № 244, съ цѣль, да спомогне за развитието на нашата военна литература, и за обобщение на тѣзи идеи и въпроси, които се коснуватъ до общиятъ интересъ на армията. Макарь изрично и да не се упоменава, но още отъ първитѣ книжки възпитанието и образованието на поиститѣ заема подобающе мѣсто въ програмата на журнала. Първата книжка датира отъ май 1888 г. Първитѣ четири години Журнала е излизалъ подъ редакцията на Началника на Генералния Щабъ, а слѣдующитѣ три той е билъ издавачъ отъ специално учреденото за военни издания Учебно Бюро при военното министерство. Слѣдъ закриванieto на Учебното Бюро, около три години журнала е билъ редактиранъ отъ началницѣтъ на Статистическо-Топографическото отдѣление. Отъ 1898 година и до днесъ той се редактира отъ особно назначени редактори, кога при съдѣйствието на особенъ редакционенъ комитетъ, а кога и безъ такъвъ, но подъ надзора на Началникъ Щаба на армията.

Прѣвъ първитѣ четири години Журнала е ималъ 2 отдѣла: официаленъ и неофициаленъ; въ официалния отдѣлъ сж биле печатани всички разпоредби по Воен. Вѣдомство, а въ неофициалния — военно литературни трудове. Слѣдъ създаването на „Военни Извѣстия“ официалния отдѣлъ е билъ закритъ.

За всичкото си съществуване Военния Журналъ е излизалъ въ 216 отдѣлни книжки, като е далъ при това и около 30 отдѣлни приложения; въ него сж били напечатани около 1550 отдѣлни статии, библиографически извлечения и критически бѣлѣжки по всички клонове на военнитѣ знания. Днесъ Журнала притѣжава собственна печатница, която се заглежда отъ управителъ — гражданско лице и която печата всички свои издания.

Списанието „Прѣгледъ на иностранната военна литература“ е учрѣдено съ заповѣдь по Воен. Вѣдомство отъ 28-и априль 1907 год., подъ № 148, съ цѣль, да може нашия офицерски корпусъ да се държи своевременно въ течението на всички мѣродавни въпроси, които се трактуватъ въ богатата иностранна литература — особено по обучението и възпитанието на войскитѣ; да може тѣзи свѣдѣния да му се даватъ въ обработена форма и негодени споредъ бита на нашата армия; да може да се слѣдятъ на врѣме всички изменения на военното изкуство и да се запознаятъ нашитѣ офицери по-подробно съ организацията, дисциплината, въоръжението, обучението, дисциплината и пр. на съседнитѣ намъ армии“.

Прѣгледа излиза ежемѣсечно въ размѣръ отъ 3—6 коли, въ форма на „Воененъ Журналъ“, подъ главната редакция на Началника на Щаба на армията и при редактори: Началницитѣ на оперативното и мобилизационно отдѣления при Щаба на армията. Съмъ сътрудничество сж привлечени и нѣкол отъ офицеритѣ, знаещи чуждестранни езици. Първата книжка на Прѣгледа дагира отъ юний, 1907 год.

Всичко сж издадени до сега три книжки, съ двѣ отдѣлни приложения.

ВОЙНИШКА СБИРКА

ГОДИНА XIX

Книжка VI и VII — Юний и Юлий — 1907 год.

СОФИЯ

Печатница „Воененъ Журналъ“
1907

Въ вѣстника „Военни Извѣстия“ се печататъ официалнитѣ разпорѣждания по военното вѣдомство и нѣкои други свѣдѣния отъ общъ характеръ.

Воененъ художникъ.

За да се популяризира нашето военно дѣло вѣнъ отъ България и за да се развие ходожественния духъ въ нашата войска, прѣзъ 1904 година при Щаба на армията се създаде длъжността „Воененъ живописецъ“, на която бѣ назначенъ професоръ Я. Вѣшинъ.

Дѣятелността на военния художникъ до сега се е заключавала въ възпроизвеждане сцени изъ маневритѣ прѣзъ послѣднитѣ 5—6 години и разни сѣбни изъ войнишкия животъ. Нѣкои отъ тѣзи картини на г-на Вѣшина придружаватъ и настоящия очеркъ.

Издаването на „Войнишката Сбирка“ е установено съ заповѣдь по Воен. Вѣдомство отъ 1893 год. подъ № 233. Издаването е прѣдзначено за саморазвиванieto на долнитѣ чинове отъ армията и за повдигание морала и военния духъ у нашия войникъ, чрѣзъ печатанieto на общообразователни и военно-възпитателни разкази, повести изъ народния животъ и различни практически свѣдѣния които могатъ да бждатъ полезни за войницитѣ. Днесъ Сбирката се печати въ форматъ 32-а, и излиза ежемѣсечно отъ 3 до 4 печатни коли.

Частитѣ се абониратъ и плащатъ за по 4 екземпляра на рота, ескадронъ и батарея; свѣрхъ това тѣ получаватъ още по четире екземпляра за раздаване на най-добритѣ войници, въ замена на което Военното министерство субсидира Сбирката съ 2000 л. годишно. Сбирката нѣма особенъ редакционенъ персоналъ. Отъ учредяването на редакционния комитетъ за Журнала издаването на Сбирката става подъ надзора на този комитетъ.

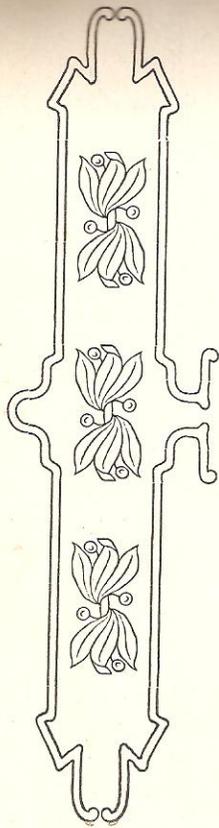
До сега отъ Сбирката сж излѣзли 104 книжки съ 3 отдѣлни приложения.

когато днесъ имаме специални закони за „Устройството на въоръженитѣ сили“ и за „Посение на военнитѣ тегоби“; освѣнъ това днесъ дѣятелността на армията въ всѣко направление е урегулирана съ закони, полжения, правилници и пр., като не е оставенъ въпросъ, за правилното разрѣшение на който да не сѣ дадени съответствующи указания.

По *коммлектоването* на армията сѣ направени значителни подобрѣния. Службата въ войската е продължена отъ 20 до 46 годишна възраст, а не до 40 както е било въ 1887 год. Това се е наложило отъ нуждата въ случай на мобилизация военного министерство да разполага съ повече обучени хора. За това пъкъ на населението сѣ дадени много облъгчения по носение на военнитѣ тѣгоби, като се е изхождало отъ гледището — армията да се комплектува само съ здрави и способни за службата хора, и да се не спира напрѣдъка на държавата въ други отношения. Благодарение нарастването на населението почти два пѣти въ сравнение съ това въ 1887 год., годишния контингентъ новобранци днесъ достига до 43—44 х., което съставлява около половина отъ достигающитѣ призивната възраст. Днесъ въ войската постѣпватъ почти 3 пѣти повече новобранци отколкото въ 1887 г.

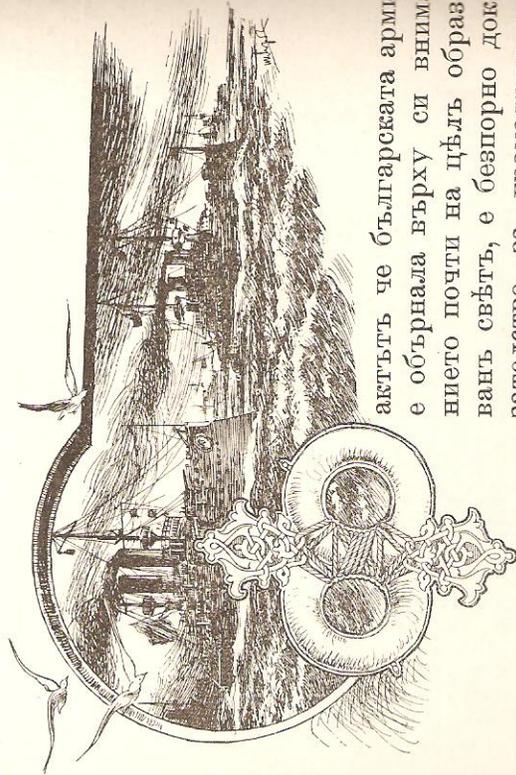
По попълване армията съ подофицери и нисши началчески и технически персоналъ е направенъ грамаденъ успѣхъ. Днесъ у насъ сѣществуватъ учебни заведения, курсове, команди, учебни дружини и пр., които даватъ солидна подготовка на подофицеритѣ отъ разни специалности, когато къмъ 1887 год. тѣ сѣ се подготвявали изключително въ полковитѣ учебни команди. Прѣдъ видъ особенитѣ идеи въ съврѣменното военно дѣло, отъ подофицеритѣ се изиска по-висока интелигентностъ. Затова днесъ условията за добиване подофицерски чинъ сѣ по-трудни. Въ замѣна на това направено е много за подобрѣние живота на подофицеритѣ както въ материално, тѣй и въ морално отношение; послѣдното за тѣхъ „Положение“ ги възвисява до степенъ помощници на офицеритѣ въ всѣко отношение.

Комплектуването на армията съ офицери днесъ е съврѣменно обезпечено. Въ 1887 г. младешитѣ сѣ

ГЛАВА ПЕТА.

Заключение.

актѣтъ че българската армия е обърнала върху си вниманието почти на цѣлъ образованъ свѣтъ, е безпорно доказателство за грамадния успѣхъ, който тя е направила прѣзъ врѣме на цапливото 20 годишно царуване на Н. Ц. В. Княза.

До това заклюение ще дойде всѣки, който прочете изложеното въ глави II и IV на настоящия очеркъ и направи сравнение между състоянието на армията днесъ и прѣзъ 1887 година.

Негово Царско Височество завари българската войска въ младенческо състояние. За нея нѣмаше единъ рационаленъ законъ, възъ основа на който тя да крѣпне и се развива. Тогава тя сѣществуваше главно възъ основа на „Приврѣменното положение“ отъ 1879 год.,

се подготвявали за офицерски чинъ само въ военното училище. Днесъ нуждата ни застави да откриемъ и клонъ къмъ това училище, независимо отъ всички други източници за снабдяване съ офицери, които сж съществували както въ 1887 год. така и днесъ.

По снабдяване на армията съ офицери отъ, инака не може да става и дума за сравнение. Къмъ 1887 г. не е съществувало никакво учебно заведение съ подобна цѣль, когато днесъ ний имаме двѣ школи съ специалното назначение да подготвяватъ пѣхотни и артилерийски запасни офицери; освѣнъ това днесъ се допуща да се дава офицерски чинъ въ запаса и на тѣзи фелдфебели, които по своята строва подготовка и дългогодишна опитность могатъ съ достоинство да изпълняватъ длъжността на младши офицери.

По устройството, нарастванието и численността на въоръженитѣ сили успѣха е повече отъ очевиденъ, както показватъ и приложенитѣ тукъ двѣ диаграми.

Пѣхотата по полкове се е увеличила три пѣти — отъ 12 сж станали 36, по дружини и роти $1\frac{1}{2}$ пѣтъ, по числото на офицеритѣ почти два пѣти, а по това на долнитѣ чинове — $1\frac{1}{2}$ пѣтъ.

Кавалерията по полкове и ескадрони се е увеличила почти $3\frac{1}{2}$ пѣти — полковетѣ отъ 3 сж станали 11. Личния съставъ на кавалерията (офицери и долни чинове) се е увеличилъ $2\frac{1}{2}$ пѣти.

Артилерията сжщо така е направила доста голѣмъ скокъ; полковетѣ отъ 3 сж станали 9, а батареитѣ сж се увеличили 4 пѣти — отъ 19 сж станали 81; числото на офицеритѣ и долнитѣ чинове се е увеличило съ по 3 пѣти.

Още по-голѣмъ е прогреса на *инженеритѣ войски*: пионернитѣ роты сж се увеличили 3 пѣти — отъ 6 сж станали на 18; въ 1887 г. е имало една техникаческа полурота, а днесъ сж 9 такива; освѣнъ това днесъ имаме двѣ отдѣлни желѣзно-пѣтни и една мостова дружини и едно въздухоплавателно отдѣление. Числото на инженеритѣ офицери се е увеличило повече отъ 3 пѣти, а това на долнитѣ чинове — почти 6 пѣти.

И флота не е останалъ надирѣ въ общото развитие на армията. Прѣвъ 1887 г. въ списѣитѣ му сж се числили 16 разни кораби; днесъ тѣхното число достига до 22, заедно съ крейсера „Надѣжда“. Освѣнъ това взети сж мѣрки да се увеличи значително бойната сила на флота; частъ отъ тѣзи мѣрки сж вече реализирани. Флогския офицерски корпусъ се е увеличилъ 12 пѣти, а количеството на долнитѣ чинове е порастнало почти 7 пѣти.

Въ численно отношение общо армията се е увеличила: долнитѣ чинове и срочнослужащитѣ почти 2 пѣти, свѣрхсрочнослужащитѣ $3\frac{1}{2}$ пѣти, а офицеритѣ повече отъ 2 пѣти.

По военно-санитарната частъ напѣдъка е доста голѣмъ. Прѣвъ 1887 г. болнитѣ войници сж били лекувани въ полковитѣ лазарети и околдѣнци а тежкоболнитѣ сж били изпращани на лѣчение въ гражданскитѣ болници; освѣнъ полковитѣ лазарети и приемнитѣ покой днесъ въ армията сжществуватъ гарнизонни лазарети, ветеринарни лазарети и 9 дивизионни болници — на всѣка дивизия по една. Въ 1887 г. е имало само единъ аптеченъ складъ при военното министерство, а днесъ имаме 9 такива — по единъ при всѣка дивизионна болница. Лѣкарския персоналъ се е увеличилъ $3\frac{1}{2}$ пѣти, отъ 51 въ 1887 г. санитарнитѣ офицери днесъ сж 170.

Прѣвъ 1887 г. българската войска се е снабдила съ карти отъ склада на Руския главенъ щабъ въ Петербургъ; днесъ при щаба на армията имаме специално заведение — картографически институтъ, — което снабдява армията съ необходимитѣ карти и планове.

Относително снабдяванието на армията съ всичко необходимо *въ материално отношение*, е направенъ грамаденъ напѣдъкъ. Въ 1887 г. армията е била въоръжена съ еднозарядни бердановски и кринзовски пушки, а днесъ — съ магазинната пушка Манлихеръ; артилерията тогава е била въоръжена съ нескорострѣлни мѣдни и стоманени оръжия, а днесъ тя се прѣвъоръжава и е вече прѣвъоръжена съ скорострѣлни полски и планински оръжия; днесъ бойния комплектъ е попъл-

ненъ до щатветъ за военно врѣме. Освѣнъ това въ скоро врѣме армията ще бжде снабдена и съ митралъои.

По облъжлото и снаряжението е направено много нѣщо; гласуваниѣтъ отъ нѣколко години насамъ кредити по този параграфъ, дадоха възможность да се попълни недостига по табелитѣ за военно врѣме.

За подобрѣние материалното състояние на военно-служациѣтъ, сжщо сж взети мѣрки; прѣдъ видъ по-сжщванието на живота заплатата на оберъ-офицеритѣ е увеличена; прѣдвидени сж пособия при повече случаи, само да се облекчатъ офицеритѣ въ служба. Прѣвъ 1887 г. се е прѣдвиждала само инвалидна пенсия, а днесъ военно-служациѣтъ иматъ право на пенсия и на изслужени години; освѣнъ това окладитѣ, по които днесъ се изчислява инвалидната пенсия, сж много по-голъми отъ тѣзи прѣвъ 1887 г. Независимо отъ всичко това, за да се обезпечатъ още по-добрѣ близкитѣ на починалитѣ офицери, днесъ е основанъ специално на това „Офицерски спомогателенъ фондъ“.

Но ако има нѣщо, съ което да се гордѣе българската армия днесъ, то е съ своята бойна подготовка; въ това отношение тя не прилича на себе си въ сравнение съ 1887 г. Тогава тя се обучаваше по руски устава, безъ особенни инструкции, безъ наставления, безъ своя литература, отъ която да черпи поуки, божъ вещи и опитни началници, въобще безъ всички онеи морални извори, които създаватъ силни и побѣдоносни армии. Днесъ виждаме съвършено друго: армията ни се обучава по най-модерни устава, въ които сж вкати прѣдъ видъ опититѣ отъ послѣднитѣ войни и въ основитѣ на които сж легнали съврѣмнитѣ идеи за поювание. Освѣнъ това днесъ нѣма въпросъ, върху който военното министерство да не е дало ржководящи начала чрѣвъ положения, закони, инструкции, наставления, заповѣди и пр.

За развивание въ войската пѣргавость и рѣшительность прѣвъ настоящата година се издаде особена инструкция за иритѣ.

На тактическата подготовка е обѣрипато най-голъмо внимание; „Общитѣ упражнания за тактическото упо-

трѣбление на голѣмитѣ войскови единици“ имаше цѣль, да даде единъ видъ ржководство на висшитѣ ни началници; „Инструкцията за тактически занятия съ офицеритѣ и подофицеритѣ“ отъ 1904 г. даде ржководящи указания за произвеждане тактически занятия и за тактическата подготовка на частитѣ; впоследствие тази инструкция бѣ нѣколко пжти допълнявана и поправяна въ духа на зараждающитѣ се идеи по военното дѣло. Ржководителитѣ на българската армия не се ограничиха само съ теоретическата, подготовка на армията. Направиха се много упражнения и на полето при обстановка по-близка до бойната. За тази цѣль, освѣнъ ежегоднитѣ малки маневри между отдѣлитѣ части на дивизитѣ, прѣвъ 1904 год. се произведоха голѣми маневри между 4-а и 5-а дивизии въ околноститѣ на Попово, прѣвъ 1905 г. тѣзи маневри станаха около Никополъ между 6-а и 9-а дивизии, а миналата година голѣмитѣ маневри се произведоха между 1-а, 2-а и 7-а дивизии въ околноститѣ на Ихтиманъ — Долня-Баня. На тѣзи маневри частитѣ се попълваха съ запасни войници, офицери и подофицери; въ това отношение тѣ послужиха като школа, въ която голѣма частъ отъ запаса на нашата армия прѣкара единъ учебенъ курсъ. Независимо отъ това голѣмитѣ маневри дадоха много поука и опитность и на висшитѣ ни началници.

Силата на една армия се корени въ нейния началнически персоналъ. Съзнавайки напълно тази истина, и въ нашата армия се взеха обширни и настойчиви мѣрки за подготовката на офицерския и подофицерския ни корпусъ. За тази цѣль се викаха на нѣколко пжти всички запасни подофицери и офицери, които да прѣкаратъ единъ учебенъ периодъ до 2 мѣсеца и, като приповторятъ всичко, що сж учили нѣкога въ казармата, да се запознаятъ и съ нововъведенята по военното дѣло. За офицеритѣ на дѣйствителна служба се създадоха курсове за прѣвозвание по желѣзницитѣ, за добивание право на производство въ щабъ-офицерски чинъ, кавалерийска и топографическа школи; а за да се запознаятъ артилерийскитѣ началници съ новата ни материална частъ, съ нейнитѣ особености въ свръзката съ

новитѣ идеи въ тактиката, прѣзъ 1906 година тѣ бѣли подложени на единъ специаленъ курсъ по артилерията. За по-добра подготовка по стрѣлковото дѣло, се изираха офицери въ Руската пѣхотна и артилерийска стрѣлкови школи. За по-солидна подготовката на младитѣ артилерийски офицери по математиката отъ слѣдующата учебна година за тѣхъ се открива особенъ едногодишенъ курсъ при военното на Негово Царско Височество училище. За подготовката на служащитѣ по интендантското вѣдомство офицери тази година при административния отдѣлъ ще се открие особенъ курсъ. За да може армията да се попълни съ повече офицери съ висше образование, се взеха изключителни мѣрки; едно голѣмо число офицери се командироваха задъ граница въ раянитѣ учебни заведения за специализиране.

Не малко грижи и трудъ е положенъ и за подготовката на нисшия началнически и технически персоналъ на българската армия. За тази цѣль сж открити морски училища при флота, механически курсъ при Соф. артил. арсеналъ, желязнопѣхтна школа, ветеринарно под-офицерско училище съ учебна ковачница, болнични, гарнизонни и учебни санитарни команди и учебни под-офицерски дружини. Въ тѣзи учебни заведения се подготвяватъ множество младежи, които съ достоинство да могагъ да заематъ съответствуващи за тѣхъ длѣжности въ мирно врѣме или при мобилизацията.

Освѣнъ грижитѣ, полагаани, тѣй да се каже, на материалната и интелектуална подготовка на армията въ послѣднитѣ нѣколко години съ множество запонѣди настойчиво се наблюдава и на нейната морална подготовка.

Напрѣдъка въ всѣко отношение прѣдизвика създанието у насъ и на периодическия воененъ печатъ; въ 1887 г. ний нѣмахме нито едно военно списание, а днесъ имаме три такива, отъ които едно за войницитѣ,

Така съ много мъжи, грамадни жертви, немониторенъ трудъ, примѣрно постоянство и настойчивостъ, българската армия, подъ крилото на своя Върховенъ Вождъ, въ продължение на 20 години, отъ пеленаче

възмъжа и достигна завидно състояние, образцова подготовка и високъ мораленъ духъ. Съ тѣзи си цѣнни качества тя вѣрва, че макаръ и утрѣ, подъ мѣдрото ражководство на своя възлюбленъ Главнокомандующъ, ще изпѣлни своя дѣлъгъ и ще оправдае надѣждитѣ, които Короната и Народа на нея възлагагъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

ГЛАВА ПЪРВА.

Развитието на българската войска отъ освобождението на България до възшествието на Негово Царско Височество на българския Прѣстолъ	5
Развитие на княжескитѣ войски	17
Развитие на Източно-Румелийскитѣ войски	21
Развитие на войскитѣ слѣдъ съединението	23

ГЛАВА ВТОРА.

Състояние на българската войска при възшествието на българския Прѣстолъ на Негово Царско Височество Княза	25
---	----

I. Организация	25
II. Военно-териториялно раздѣлене на княжеството (карта № 1)	26
III. Комплектуване	26
IV. Устроителство на постояннитѣ кадри	30
V. Военни управления	33
VI. Дислокация	34
VII. Численъ съставъ въ мирно врѣме	34
VIII. Въоръжение	35
IX. Облѣкло и снаряжение	37
X. Храна и фуражъ	38
XI. Нарично доволствие	39
XII. Пособия	41
XIII. Награди	42
XIV. Пенсии	43
XV. Строева служба и обучение	44
XVI. Санитарна часть	47
XVII. Военно-сѣдебна часть	48
XVIII. Военно училище	49
XIX. Прѣминаване на служба	50

ГЛАВА ТРЕТА.

Историческо развитие на българската войска отъ възшествието на Негово Царско Височество на българския Прѣстолъ до днесъ	59
---	----

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

Състояние на българската войска днесъ — 2-и августъ 1907 год.

I. Организация	70
II. Военно-териториално раздѣленіе на княжеството (карта № 2)	72
III. Командуване	73
IV. Устройство на постояннитѣ кадри	90
V. Военни управления.	94
VI. Дисклокация на войскитѣ	98
VII. Численъ съставъ въ мирно врѣме	98
XIII. Въоръжение	100
IX. Облѣкло и снаряжение	101
X. Храна и фуражъ	105
XI. Парично доволствие	107
XII. Пособия	109
XIII. Награди	111
XIV. Пенсии.	113
XV. Строева служба и обучение.	115
XVI. Санитарна часть.	118
XVII. Военно-сѣдебна часть	120
XVIII. Военно-учебни заведения	120
XIX. Картографическа служба при щаба на армията	136
XX. Прѣминаване на служба въ войската	137
XXI. Военна литература	150

ГЛАВА ПЕТА.

Заключение